

† ΦΩΚΙΩΝΟΣ Β. ΒΟΥΣΒΟΥΝΗ

ΟΥΕΡΓΙΛΙΟΥ ΑΙΝΕΙΑΣ

(ΕΚΛΟΓΑΙ)

ΔΙΑ ΤΗΝ ΣΤ' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ ΠΑΛΑΙΟΥ ΤΥΠΟΥ

Οργανισμός Εκδοσεως Σχολικων Βιβλιων
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1947

ΟΥΕΡΓΙΛΙΟΥ ΑΙΝΕΙΑΣ
(ΕΚΛΟΓΑΙ)

1f26f

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

† ΦΩΚΙΩΝΟΣ Β. ΒΟΥΣΒΟΥΝΗ

ΟΥΕΡΓΙΛΙΟΥ ΑΙΝΕΙΑΣ

(ΕΚΛΟΓΑΙ)

ΔΙΑ ΤΗΝ ΣΤ' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ ΠΑΛΑΙΟΥ ΤΥΠΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1947

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Βίος τοῦ Οὐεργιλίου.

Ο Πόπλιος Οὐεργύλιος (ἢ Βεργίλιος) Μάρων (P. Vergilius Maro) ἐγεννήθη τὴν 15ην Ὁκτωβρίου τοῦ 70 π.Χ. εἰς τὰς Ἀνδεις, χωρίον πλησίον τῆς Μαντούης, πόλεως τῆς πέραν τοῦ Πάδου Γαλατίας, ἀπὸ γονεῖς ἀγρότας ἔχοντας τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Ὁ πατὴρ τοῦ Οὐεργιλίου εὐπορήσας ἐν τῷ μεταξὺ ἀπὸ τὰς γεωργικάς, κτηνοτροφικὰς καὶ μελισσοκομικὰς ἑργασίας του ἀπέστειλε τὸν υἱόν του εἰς ἡλικίαν δώδεκα ἑτῶν εἰς τὴν γειτονικὴν πόλιν τῆς Κρεμώνης, ἵνα λάβῃ τὴν πρώτην παίδευσιν. Ἐν Κρεμώνῃ ὁ Οὐεργύλιος ἔμεινε μέχρι τοῦ δεκάτου ἔκτου ἔτους τῆς ἡλικίας του καὶ ἀπῆλθεν ἔπειτα εἰς Μεδιόλανον δι' εὐρυτέρας σπουδάς. Ἐκ Μεδιολάνων δὲ μετὰ τοιετίαν ἀπῆλθεν εἰς Ρώμην, ὅπου ἔμαιθήτευσε παρὰ τῷ δινομαστῷ ὦντοροδιδασκάλῳ Ἐπιδίῳ, ἐδιδάχθη δὲ τὴν φιλοσοφίαν ὑπὸ τοῦ ἐπικουρείου φιλοσόφου Σίρωνος. Οὐδεμίαν κλίσιν ἥσθιάντεο πρὸς τὴν ορητορικήν. Ἐπιστρέψας εἰς τὰς Ἀνδεις ἥσχολεῖτο εἰς τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν καλλιέργειαν τῶν κτημάτων του, ἀποφεύγων τὸν πολιτικὸν βίον, ἔνεκα τῆς φυσικῆς του δειλίας καὶ τῆς ἀσθενικῆς κράσεώς του.

Τὰ πρῶτα ἔργα του.

Εἰς τὴν νεανικὴν ἡλικίαν ἐφιλοπόνησε τὰ πρῶτα ποιητικά του δοκίμια, ἐλαφροῦ καὶ παιγνιώδους περιεχομένου ποιημάτια, Κατὰ Λεπτὸν (Catalepton) ἐπιγραφόμενα. Ἀπὸ τὰ σωζόμενα ταῦτα καὶ εἰς αὐτὸν ἀποδιδόμενα ποιημάτια δλίγα εἶναι ἔκεινα τῶν δποίων ἀνατίθοητος εἶναι ἥ γνησιότης. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐγίνετο γνωστὸς εἰς τὸν κύκλον τῶν ἀρίστων κατὰ τοὺς χρόνους ἔκεινους ποιητῶν καὶ λογοτεχνῶν, τοῦ Λ. Οὐαρίου, Πλωτίου Τούχκα, Κοϊντιλίου Οὐάρου καὶ ἄλλων, οἵτινες ἡξιοῦντο τῆς φιλίας καὶ προστασίας τοῦ Μαικήνου, τοῦ

γνωστοῦ φιλομούσου καὶ πιστοῦ συμβούλου τοῦ Ὁκταβιανοῦ. Περὶ τὸ 43 μ.Χ. δὲ Οὐεργίλιος ἐσχείσθη μὲ τὸν διοικητὴν τῆς πέραν τοῦ Πάδου Γαλατίας, τὸν Ἀσίνιον Πολλίωνα, ἀνδρα πολὺ ἐπιφανῆ καὶ λογιώτατον. Μετὰ τὴν ἐν Φιλίπποις μάχην (42 π.Χ.) ἔγινε διανομὴ τῶν γαιῶν τῆς Ἰταλίας στεργήσασα ἐπὶ τινα χρόνον καὶ τὸν Οὐεργίλιον τῆς ἰδίας αὗτοῦ περιουσίας. Πρόγιματι τῷ 41 π.Χ. δὲ Ὁκταβιανὸς ἀπέστειλε τοὺς παλαιμάχους στρατιώτας, δύως καταλάβουν τοὺς ἀγροὺς τῆς Κρεμώνης· καὶ ἐπειδὴ οὕτοι δὲν ἔξηρκεσαν πρὸς πλήρωσιν τῶν ἐπιθυμιῶν ὅλων, οἵ παλαιμάχοι κατέλαβον αὐθαιρέτως ὅλως καὶ κατ’ ἰδίαν γνώμην καὶ τοὺς γειτονικοὺς ἀγροὺς τῆς Μαντούης καὶ οὕτω τοῦ ποιητοῦ τὸ κτῆμα περιῆλθεν εἰς κεῖρας Κλαυδίου τινός. Ἄλλο δὲ Οὐεργίλιος εἰς Ρώμην ἐλθὼν κατώρθωσε παρὰ τοῦ Ὁκταβιανοῦ νὰ ἀνακτήσῃ αὐτό. Τὸ ἐπόμενον ἔτος (40 π. Χ.) μετὰ τὸν παρὰ τὴν Περουσίαν πόλεμον δὲ ποιητὴς δριστικῶς ἀπώλεσε τὴν περιουσίαν· ἀλλο δὲ Ὁκταβιανὸς εὐνοϊκῶτατα διακείμενος πρὸς τὸν ποιητὴν, τῇ μεσολαβήσει καὶ τοῦ Μακρήνου, ἔδωκεν εἰς αὐτὸν πρὸς ἐπανόρθωσιν τῆς ζημιάς κτῆμα ἐν Καμπανίᾳ. Ἀπὸ τὸ 38 π. Χ. ἀποχωρεῖ δὲ ποιητὴς εἰς τὴν Καμπανίαν καὶ διατρίβει εἰς τὴν Νεάπολιν, σπανίως δὲ ἔρχεται εἰς τὴν Ρώμην. Τῷ 19 π. Χ. ἐπιχειρεῖ ταξίδιον εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ Ἀσίαν σκοπεύων νὰ μείνῃ ἵκανὸν χρόνον διὰ νὰ περιηγηθῇ τοὺς τόπους ὅπου εἶχον λαβεῖ χώραν τὰ γεγονότα, διὰ τὰ ὄποια ὥμιλει εἰς τὸ ποίημα, τὸ δύπιλον τότε ἐφιλοτέχνει, δ σκοπός του ὅμιως δὲν ἐπετεύχθη, διότι δὲ ποιητὴς εἶχεν ὑγείαν ἐπισφαλῆ. Εἰς τὰς Αθήνας ενδίσκει τὸν Αὔγουστον ἀρτίως ἐπανακάμψαντα ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴν καὶ ὑπὸ τούτου πείθεται νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν. Εἰς τὰ Μέγαρα ὅμιως προσβάλλεται ὑπὸ ἥλιασεως. Μολονότι δὲ ἐπύρεσσε δὲν ἥθελησε νὰ διακόψῃ τὸ ταξίδιον καὶ ἡ νόσος του ἐπεδεινώθη κατὰ τὸν πλοῦν. Ἀποβιβασθεὶς εἰς τὸ Βρινδήσιον ἀπέθανε μετ’ δλίγον τῇ 22^ῃ Σεπτεμβρίου τοῦ 19 π. Χ. Τὰ δοτὰ του μετεφέρθησαν εἰς Νεάπολιν καὶ ἐτάφησαν ἐκεῖ, χαραγμέντος ἐπὶ τοῦ τάφου του τοῦ ἔξης διστίχου, ὅπερ λέγεται δτὶ αὐτὸς ἐποίησε μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου του:

Mantua me genuit; Calabri rapuere; tenet nunc
Parthenope: cecini pascua, rura, duces.

Δηλαδὴ ἡ Μάντουα μὲ ἐγέννησεν, οἵ Καλαβροὶ (τὸ Βρεντήσιον) μὲ ἀφήρπασαν, νῦν μὲ κατέχει ἡ Παρθενόπη (ἡ Νεάπολις): ἔψαλα βισκάς (βουκολικὰ ποιήματα), ἀγροὺς (γεωργικά), ἡγεμόνας (ἥρωϊκὸν ἔπος).

Τὰ Βουκολικά. Μετὰ τὰ ποιημάτια ἔκεινα τὰ **Κατὰ Λεπτὸν καλούμενα**, τὸ πρῶτον λόγου ἀξιον ἔργον τοῦ Οὐεργιλίου εἶναι τὰ **Βουκολικά**, ποιηθέντα ἐντὸς τριῶν ἑτῶν (42 - 39 π. Χ.) καὶ εὐθὺς ὑστερον ἐκδοθέντα. Τῇ προτροπῇ τοῦ Ἀσινίου Π. δ Οὐεργίλιος συνέθεσε τὰ **Βουκολικά**, τὰ ὅποια συνήθως Ἐκλογαὶ (Eclogae) καλοῦνται, μιμηθεὶς τὸν βουκολικὸν ποιητὴν Θεόκριτον, εἰς τὴν μελέτην τοῦ ὅποιον ηὐχαριστεῖτο, ὅτε εἰς τὴν γενέτειράν του εὑρίσκετο, διότι διετέλει ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῶν ἀμέσων καὶ ζωηρῶν ἐντυπώσεων τοῦ ἀγροτικοῦ καὶ ποιμενικοῦ βίου. Εἰς τὰ **Βουκολικὰ** δὲν παρατηρεῖ τις τὴν ἀπλότητα καὶ τὴν χάριν τοῦ Θεόκριτου, ἀλλὰ τὸ τεχνικόν. Λόγοι ἀπρόσφοροι εἰς τὰ πρόσωπα ἔμβαλλονται, διότι δὲν δίδεται προσοχὴ εἰς τὴν ψυχολογίαν, ἥ δὲ γλῶσσα πλησιάζει πολὺ τὴν γλῶσσαν λυρικοῦ καὶ ἐπικοῦ ποιητοῦ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Θεόκριτον, ὅστις μετεχειρίσθη τὴν γλῶσσαν τῶν ἀγροδιαιτῶν ἀνθρώπων.

Τὰ Γεωργικά. Μετὰ τὰ **Βουκολικὰ** ἐποίησε τὰ **Γεωργικὰ** τῇ προτροπῇ τοῦ Μαικήνου, θελήσαντος νὰ γεννήσῃ παρὰ τοῖς Ρωμαίοις τὴν ἀγάπην ποδὸς τὰς ἀγροτικὰς ἔργασίας. Τὰ **Γεωργικά**, διὰ τὴν σύνθεσιν τῶν ὅποιων ἑδαπάνησεν 7 ἔτη (μέχρι τοῦ 30 π. Χ.), ἀπότελονται ἀπὸ τέσσαρα βιβλία διαλαμβάνοντα περὶ γεωργίας, δενδροκομίας, κτηνοτροφίας καὶ μελισσοτροφίας, εἶναι δὲ ποίημα διδακτικόν. Εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ ποιήματος εἶχε πρὸ δόθηλμῶν τὸν Ἡσίοδον (**Ἐργα καὶ Ἡμέραι**). Ἀλλὰ τὴν ὄλην, τὴν ὅποιαν αὐτὸς δ ἀγροτικὸς βίος παρέσχεν εἰς τὸν ποιητήν, ἑδανείσθη οὕτος καὶ ἐξ ἀλλων Ἑλλήνων καὶ Λατίνων συγγραφέων, **Ἀριστοτέλους**, **Θεοφράστου**, **Λουκητίου**, **Κάτωνος**, **Οὐάρωνος**. Τὰ δυνεισθέντα δὲ οὕτω σαφῶς συνέταξε καὶ τόσον συνετῶς πρὸς τὸν βίον τῶν Ρωμαίων προστήμοσε, μὲ τόσας ποιητικὰς ἰδέας ἐλάμπουντε καὶ μὲ τόσην κομψότητα λόγου ἐκόσμησεν, ὥστε κατώρθωσε νὰ ἀποφύγῃ τὴν ψυχρότητα καὶ ἔηρότητα τὴν σύμφυτον εἰς τὰ διδακτικὰ ποιήματα.

Ἡ Αἰνειάς. Ἀπὸ τοῦ 29 π. Χ ἀσχολεῖται περὶ τὴν συγγραφὴν σπουδαιοτέρου καὶ ἀξιολογωτέρου, ἀμα δὲ καὶ δυσχερεστέρου ἔργου, τῆς **Αἰνειάδος**, καλλίστου ἐθνικοῦ ἔπους. Οἱ Ρωμαῖοι δὲν εἶχον κύκλον τινὰ δημοτικῶν συλλογῶν δυνάμενον νὰ ὑποβοηθήσῃ τὴν ἐπικήν διάνοιαν, ἐπειδὴ δὲ ἦσαν τυπικὰ καὶ θετικὰ πνεύματα δὲν ἔγνωριζον

τὴν διασκέδασιν ἀπὸ διήγησιν ἀναμεμειγμένην μὲ μύθους καὶ ἴστορι-
κὰς παραδόσεις. Ἐξ ἄλλου ἡ γλῶσσά των, λίαν κατάλληλος διὰ τὴν
εὐγλωττίαν καὶ τὰς τοῦ δημοσίου βίου πράξεις, ἥκιστα πρόσφορος ἦτο
εἰς τὴν ἐλευθέραν κίνησιν, ἣν ἀπαιτεῖ ἡ ἐπικὴ διήγησις. Οἱ Ρωμαῖοι
ἥχισαν νὰ ἀγαποῦν τὴν ἐπικὴν ποίησιν τότε, ὅτε εἰς τὴν Ρώμην,
κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα ἐκ τῆς Ἑλλάδος λάφυρα, ἐκόμισαν καὶ τὰ μνημεῖα
τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας. Ἀλλ' ἀπὸ τοὺς πρώτους ἐπικούς ποιητάς
των ἀλλοὶ μὲν μεταφράζουν ἡ μιμοῦνται τοὺς Ἑλληνας, ἄλλοι δὲ εἶναι
χρονογράφοι ἀπλοὶ καὶ ἀτεχνοί παρουσιάζοντες ἔργα θελγάτρου καὶ
χάριτος ἀμοιρα· εἰς τὸν Οὐνεργίλιον ἐπεφύλασσεν ἡ μοῖρα νὰ λάβῃ τὴν
δάφνην τῆς ἐπικῆς ποιήσεως, ἀφ' οὗ κατώρθωσεν οὗτος νὰ συνενώψῃ
τὴν ἐποποίιαν τὴν μυθολογικὴν μὲ τὴν ἴστορικὴν καὶ νὰ ποιήσῃ ἔπος
ἐθνικόν. Ἡ Αἰνειάς, εἰς 12 βιβλία διηγημένη, εἶναι τὸ μόνον ποίημα,
μὲ τὸ δποῖον τόσον πολὺ ἐφημίσθη ὁ ποιητής· ὅντως ἡ ὑπόθεσίς του,
ἡ ἐγκατάστασις τοῦ Αἰνείου εἰς τὴν Ἰταλίαν μετὰ πολλὰς πλάνας, εἶναι
καλλίστη. Ἐξέλεξε δὲ τοιαύτην ὑπόθεσιν ὁ ποιητής ὅχι μόνον διὰ τὴν
ἀρχαίαν φήμην τοῦ ἥρωος, ἀλλὰ καὶ διότι ἥλπιζεν ὅτι θὰ συμβάλῃ
πολὺ εἰς δόξαν καὶ κραταίωσιν τῆς τότε ἀναφανείσης μοναρχίας τοῦ
Αὐγούστου· ἔμελλε νὰ δοξασθῇ τοιουτορόπως ἡ γενεὰ τῶν Ἰουλίων
γινομένου πολλοῦ λόγου περὶ τοῦ Ἰούλου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Αἰνείου.
Ἐπειτα εἰς τὴν Αἰνειάδα ὑμνεῖται τὸ μεγαλεῖον τοῦ Ρωμαϊκοῦ λαοῦ
ὑπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ Αἰνείου, δστις συνδέει τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν
εύσεβειαν, τὰς δύο ταύτας μεγίστας ἀρετὰς τοῦ Ρωμαϊκοῦ Ἐθνους.
Διὰ τὴν σύνθεσιν τῆς Αἰνειάδος κατηγάλωσε τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου
του, ἐμιμήθη δὲ τὸν Ὁμηρον, οὗτινος τὴν μὲν Ὁδύσσειαν ἥκιολού-
θησε ποιῶν τὰ ἔξ πρῶτα βιβλία, τὴν δὲ Ἰτιάδα ποιῶν τὰ ἔξ τελευταῖα,
συνάπτων οὕτω δύο κάλλη εἰς ἓν ποίημα. Παρ' Ὁμήρῳ εὐδίσκομεν μόνον
τὴν γνωστὴν περὶ Αἰνείου προφητείαν τοῦ Ποσειδῶνος (Y, 306 κ. ἐ.).

ἢδη γάρ Πριάμου γενεὴν ἢχθηρε Κρονίων·
νῦν δὲ δὴ Αἰνείαο θίη Τρώεσσιν ἀνάξει
καὶ παιδῶν παιδεῖς, τοί κεν μετόπισθε γένωνται.

Οὐδαμοῦ δὲ τοῦ Ὁμήρου εὐδίσκομεν νῦν ἔστω τῆς τοῦ Αἰνείου σχέ-
σεως πρὸς τὴν Ἰταλίαν. Ὁ Σικελιώτης ποιητὴς Στησίχορος (622-533
π. Χ.) ποιῶν τὸν Αἰνείαν φθάνοντα, ὃς φαίνεται, μέχρι τῆς Κύμης
τῆς Ἰταλίας εἶναι ὁ πρῶτος, δστις μνημονεύει πλοῦν τὸν Αἰνείου ἔξω

τῆς Τρωικῆς χώρας. Ἀπὸ τοὺς περὶ τὸν 3ον π. Χ. αἰῶνα ἀκμάσαντας ἴστοριογράφους Καλλίαν καὶ Τίμαιον συνάπτεται ὁ Αἰνείας πρὸς τὸ Λάτιον. Ἀπὸ τὰ μέσα δὲ τοῦ 4ου π. Χ. αἰῶνος εἰσεχώρησεν ὁ περὶ τοῦ Αἰνείου μῦθος εἰς τὴν Ρώμην· ἦτο δ' ἀρκετὰ γνωστὸς ἐπὶ τοῦ πρώτου Καρχηδονικοῦ πολέμου, διότι ὁ ποιητὴς Ναίβιος εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ἔπους του Bellum Poenicum διηγεῖται τὴν φυγὴν τοῦ Αἰνείου μετὰ τοῦ πατρός του, τὰς ἐν τῷ πόντῳ πλάνας, τὴν ἐν Καρχηδόνι ὑποδοχὴν καὶ τὴν εἰς Λάτιον ἄφιξιν. Ἡ Ρώμη κατόπιν μακρῶν καὶ αἱματηρῶν ἀγώνων εὑρίσκετο εἰς τὸ ἀνώτατον σημεῖον τῆς δόξης καὶ τοῦ μεγαλείου ἀρχουσα τοῦ κόσμου πλέον, οἵ δὲ Ρωμαῖοι ἐπίστευον ὅτι τοῦτο ὥφείλετο εἰς ἀόρατόν τινα δύναμιν, εἰς θείαν μοῖραν προστατεύουσαν αὐτοὺς (Fortuna urbis). Τῆς καθολικῆς ταύτης πίστεως ἥχω καὶ ἔρμηνεία γίνεται ὁ Οὐεργίλιος ἐν τῇ Αἰνειάδι, ἡ δοπία εἶναι διαπεποτισμένη μὲ τὴν πίστιν αὐτήν. Κατὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ περὶ τοῦ Αἰνείου μύθου ὁ ποιητὴς ἐν τῇ συναρμογῇ τοῦ ἴστορικοῦ καὶ μυθολογικοῦ στοιχείου θέλει νὰ δείξῃ ὅτι, δπως ὁ ἀφανισμὸς τῆς ἐν Ἀσίᾳ Τροίας, τοιουτούροπως καὶ ἡ ἀνάστασις αὐτῆς ἐν Ἰταλίᾳ, ἥτοι ἡ κτίσις τῆς Ρώμης, εἶναι ἔργον τῶν θεῶν. Ἡ θεία πρόνοια ἥμέλησεν οὕτως ὕστε ἡ πρώτη ἀρχὴ τῆς Ρώμης νὰ συνδεθῇ μὲ τὴν ἐν Ἰταλίᾳ ἀποίκησιν τῶν Τρώων, ἀφ' ὃν θὰ προέλθουν οἱ Ρωμαῖοι, οἵτινες πεπρωμένον εἶναι νὰ ἀρχευν τοῦ κόσμου. Ὁ Οργανὸν τῆς θείας ταύτης προνοίας ἡ εἱμαρμένης (fatum ἢ fata) εἶναι τοῦ ποιήματος ὁ ἥρως, ὁ Αἰνείας. Ἀκολουθεῖ οὕτος τὴν δόδον τὴν δοπίαν τοῦ χαράσσει τὸ πρὸς τοὺς Θεοὺς καὶ τὸ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους καθῆκον. Καὶ δὲν ὑπάρχει δι' αὐτὸν κώλυμα τόσον λοχυρὸν ὕστε νὰ τὸν ἀποτρέψῃ ἀπὸ τὴν δόδον αὐτήν. Αἱ συμφοραὶ καὶ οἱ κίνδυνοι συντελοῦν εἰς τὸ νὰ κρατήνουν τὸν χαρακτῆρά του. Ἔνιοτε φαίνεται διστάζων καὶ ἀθυμῶν πρὸ τῶν κινδύνων καὶ τῶν συμφορῶν. Ἄλλο δισταγμὸς καὶ ἡ ἀθυμία εἶναι πρόσκατιρος· ἡ διηγηκὴς ὑπακοὴ εἰς τὴν θείαν ἀποστολήν του, ἥτις καὶ πᾶσαν ἐνέργειάν του δυνμῖζει, κρατεῖ ἐν τέλει πάσης λιποψυχίας. Πᾶσαι αἱ ἀρεταὶ τοῦ ἥρωος συνοψίζονται εἰς τὴν εὐσέβειαν, τὴν λέξιν δὲ pietatem (= εὐσέβειαν) μεταχειρίζεται ὁ ποιητὴς, ὅταν τὰς ἀρετὰς τοῦ ἥρωος συνοψίζῃ. Ὁ ποιητὴς εὐαίσθητος ὃν καὶ εὐγενῆς διαπρέπει εἰς τὴν ἔκφρασιν τῆς φιλίας, τοῦ ἔρωτος, τῆς εὐγνωμοσύνης, τῆς υἱικῆς εὐσέβειας καὶ εἰς τὸν χαρακτηρισμὸν τῶν γυναικῶν. Ὁ Οὐεργίλιος ἔδαπάνησεν ἐνδεκα ἔτη εἰς τὴν σύν-

θεσιν τῆς Αἰνειάδος, ἥτις ἐκίνησε τὸν θαυμασμὸν τῶν συγχρόνων. Ὁ Προπέρτιος 2, 34, 61 λέγει Cedite, Romani scriptores, cedite, Graii, nescio quid maius nascitur Iliade=ὑποχωρήσατε, Ρωμαῖοι συγγραφεῖς, ὑποχωρήσατε Ἐλληνες, ἀγνοῶ τί μεγαλύτερον τῆς Ἰλιάδος γεννᾶται. Ἡ Αἰνειὰς διὰ τὸν πρόωδον θάνατον τοῦ ποιητοῦ ἔμεινεν ἀνεπέξεργαστος. Ἐξων αὐτὸς ὁ ποιητὴς συνείδησιν τῶν ἀτελειῶν τοῦ ἔργουν παρήγγειλεν εἰς τὸν Οὐάριον, δτε ἀπήρχετο ἔξι Ἰταλίας, νὰ καύσῃ τὸ χειρόγραφον, ἐὰν ἐν τῷ μεταξὺ αὐτὸς ἥθελεν ἀποθάνει πρὸ τῆς τελείας ἐπεξεργασίας τοῦ ποιήματος. Εἰς Βρεντήσιον δέ, δτε ἔμειλε νὰ ἀποθάνῃ, ἀπήτησε νὰ τοῦ δοθῇ τὸ χειρόγραφον, δπως τὸ καύσῃ αὐτός. Ἡ ἀπαίτησίς του εἰντυχῶς δὲν ἔξεπληρώθη. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ποιητοῦ οἱ φίλοι του Οὐάριος καὶ Τούκκας προέβησαν εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς Αἰνειάδος. ὅπως ἀκριβῶς κατέλιπεν αὐτὴν ὁ ποιητὴς, ἐκτελοῦντες ἐντολὴν τοῦ Αὐγούστου. Οὗτω βλέπομεν εἰς τὴν Αἰνειάδα ἀτελεῖς περὶ τοὺς 57 στίχους· τούτους βεβαίως ἐσκόπευεν ὁ ποιητὴς νὰ συμπληρώσῃ. δτε θὰ ἐπεξειργάζετο τελικῶς τὸ ἔργον. Παρὰ ταῦτα ἡ Αἰνειὰς παραμένει ἐν τῶν ἀρίστων ἔργων τῆς Ρωμαϊκῆς καὶ τῆς Παγκοσμίου Λογοτεχνίας.

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ ΤΟΥ ΠΙΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΤΗΣ ΑΙΝΕΙΑΔΟΣ

Βιβλίον Ι.—Ο ποιητὴς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ἔπους δι^ε δλίγων ἐν τῷ προοιμίῳ εἰπὼν, ἀφ' οὗ ἐπικαλεῖται τὴν Μοῦσαν νὰ εἴπῃ τὰς αἰτίας, διὰ τὰς δποίας ὁ Αἰνείας, ἀνὴρ εὐσεβής, ὑπέστη πολλὰς συμφορὰς καὶ περιπετείας, μέλλων νὰ γίνῃ ἀρχηγὸς τοῦ γένους τῶν Λατίνων, ἔρχεται εἰς τὸ θέμα καὶ λέγει τὰ κατὰ τὴν δργὴν καὶ τὸ μῆσος τῆς θεᾶς Ἡρας κατὰ τῶν Τρώων καὶ τὰ ἐπακολούθηματα τῆς δργῆς. Τὴν πόλιν Καρχηδόνα, ἀπέναντι τῆς Ἰταλίας καὶ τῶν στομίων τοῦ Τιβέρεως κειμένην, θέλει ἡ Ἡρα νὰ καταστήσῃ κυρίαρχον τοῦ κόσμου. Βλέπει αὖτη στόλον ἐκ τῆς Σικελίας ἀποπλέοντα· εἶναι δ στόλος τοῦ Αἰνείου, δν ἡ μοῖρα ἔχει δρίσει νὰ θεμελιώσῃ ἐν Ἰταλίᾳ κράτος μέλλον νὰ καταστρέψῃ τὴν ἔξαιρετικὰ εὐνοούμενην πόλιν τῆς Καρχηδόνα. Ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ στόλου τούτου τὸ παλαιὸν τῆς Ἡρας πάθος ἀναγεννᾶται καὶ σπεύδει πρὸς τὸν Αἴολον, δν πείθει μὲ παράκλησιν ἀξιωματικὴν καὶ μὲ σαγηνευτικὰς ὑποσχέσεις νὰ ἀπολύσῃ τοὺς ἀνέμους. Ἐγείρεται τότε σφροδὸς τρικυμία· τὰ πλοῖα τοῦ Αἰνείου διασκορπίζονται, τινὰ δὲ φαί-

νονται καταποντισθέντα. Ἀλλ' δὲ Ποσειδῶν, ἀνευ τῆς διαταγῆς τοῦ δροίου ἡ τρικυμία ἔγινε, καταπαύει τὴν τρικυμίαν καὶ ἐπανάγει τὴν γαλήνην. Οἱ Τρῶες ἐκ τῆς τρικυμίας παρασυρθέντες εἰς ἄγνωστόν τινα τῆς Λιβύης ἀκτὴν προσορμίζονται ἐκεῖ εἰς ἀσφαλῆ δρόμον. Ἡ Ἀφροδίτη πονοῦσα διὰ τὸν δεινοπαθοῦντας Τρῶας παραπονεῖται εἰς τὸν Δία διὰ τὸν ἄδικον αὐτὸν κατατρεγμὸν τῶν Τρώων· ἀλλ' δὲ Ζεὺς καθησυχάζει αὐτὴν ὑποσχόμενος λαμπρὸν τὸ μέλλον εἰς τὴν ὅμαδα τῶν καταδιωκομένων Τρώων, οἱ δροῖοι θὰ γίνονται ἰδρυταὶ κράτους μέλλοντος νὰ ἀρξεῖ τῆς οἰκουμένης ἀπειρογίστως. Τὴν ἐπομένην δὲ ἀρχηγὸς Αἰνείας συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Ἀχάτην ἔξερχεται εἰς ἔξερεύνησιν τοῦ τόπου. Κινηγέτις ὁραιοτάτη, λυτὴν ἔχουσα τὴν κόμην καὶ τὸ τέρεν ἐπὶ τοῦ ὕπου φέρουσα, πληροφορεῖ τὸν Αἰνείαν ὅτι εὑρίσκεται πολὺ πλησίον πόλεως προσφάτως θεμελιωθείσης ἀπὸ τὴν Φοίνισσαν Διδώ, ἣς τὴν ἴστορίαν ἐν βραχυτάτῳ ἀφηγεῖται. Ἐπίσης δὲ ἀγγέλλει εἰς τὸν Αἰνείαν, ὅτι οἱ ἑταῖροι τοῦ, οὓς θεωρεῖ ἀπολεσθέντας, θὰ ἐπανέλθουν. Ἡ κυνηγέτις ἥτοι ἡ μήτηρ τοῦ Αἰνείου, ἡ θεὰ Ἀφροδίτη, ἣν οὗτος ἀναγνωρίζει, δτε αὕτη ἀπομακρύνεται, ἀπὸ τὸ βάδισμά της τὸ μεγαλοπρεπές, τὸ προδίδον θέόν. Αἰνείας καὶ Ἀχάτης εἰσέρχονται εἰς τὴν πόλιν, δπον δλοι ἔργαζονται ὡς εἰς κυψέλην μέλισσαι. Εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἡρας εἰσελθόντες ἀποθαυμάζονται τὰς ζωγραφίας, ἐπεισδόδια καὶ σκηνὰς ἀπὸ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον εἰκονιζούσας.³ Αναθαρροῦν, δτε ἡ βασίλισσα Διδώ μεγαλοπρεπής εἰσέρχεται εἰς τὸν ναὸν καὶ ἐπὶ θρόνου καθίσασα δικάζει. Οἱ ἑταῖροι, οὓς δὲ Αἰνείας ἔθεωρει ἀπολεσθέντας, εἰσέρχονται κατ² ἐκείνην τὴν στιγμὴν εἰς τὸν ναὸν καὶ δὲ πρεσβύτερος αὐτῶν Ἰλιονεὺς διαμαρτύρεται εἰς τὴν βασίλισσαν διὰ τὴν σκληρὰν συμπειροφράν τῶν ὑπηκόων τῆς πρὸς αὐτούς. Ἡ βασίλισσα δικαιολογεῖται διὰ τὴν τοιαύτην πρὸς τὸν ἔνοντας συμπεριφράν, τὴν δροῖαν ὑπαγορεύονταν μέτρα ἀσφαλείας τοῦ ἀρτισυστάτου κράτους τῆς, καὶ τὸν καθησυχάζει λέγουσα, ὅτι εἶναι γνωστὸι οἱ Τρῶες καὶ αἱ δυστυχίαι των. Εἴθε καὶ δὲ ἀρχηγός των Αἰνείας, ἐπιλέγει, νὰ εἰσήρχετο εἰς τὴν πόλιν. Τὴν στιγμὴν αὐτὴν σχιζομένης τῆς νεφέλης, ἥτις περιεκάλυπτε τὸν Αἰνείαν, ἀποκαλύπει καὶ καθιστᾶ γνωστὸν ἔαυτὸν δὲ ἥρως ὃς καὶ τὴν μέχρι τοῦδε τύχην του. Ἡ Διδώ, κατ² ἀρχὰς ταραχθεῖσα ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ ἥρως, δεικνύει εἰς αὐτὸν συμπάθειαν μὲν θαυμασμὸν καὶ τὸν δόηγει μὲ τοὺς ἑταίρους του εἰς τὰ ἀνάκτορά της, δπον πλούσιον καὶ μεγαλοπρεπὲς συμπόσιον γίνεται. Εἰς αὐτὸν παρίσταται καὶ δὲ νίδος τοῦ Αἰνείου, δ

μικρὸς Ἀσκάνιος, κομίσας δῶρα εἰς τὴν βασίλισσαν ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ ἔρωτος. Ἡ Διδὼ λαμβάνει ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ ψευδοῦς Ἰούλου, ὅπως ὀνομάζεται ὁ Ἀσκάνιος, τὰ δῶρα, ἥτοι ἐσθῆτα τῆς Ἐλένης καὶ περιδέραιον μαργαριτῶν ἀρόης τινὸς τοῦ Πριάμου· περιπτυσσομένη δὲ τὸν πλαστὸν Ἰούλον ἀγνοεῖ ἡ δυστυχὴς βασίλισσα τίνα ἰσχυρὸν θεὸν εἰς τὰ στήθη της κρατεῖ. Τὸ συμπόσιον ἔξακολουθεῖ, τοῦ ἀδιοίδου Ἰούπα μὲ τὴν λύραν του ἔδοντος. Ἡ Διδὼ δὲν ἀκούει τὸ ἄσμα, ἔρωτᾶ τὸν Αἰνείαν διὰ τὸν Πρίαμον, τὸν Ἔκτορα, τὸν Ἀχιλλέα, τέλος δὲ τὸν παρακαλεῖ νὰ διηγηθῇ εἰς αὐτὴν ἔξι ἀρχῆς τὰς δυστυχίας τῆς Τροίας καὶ τὰς περιπλανήσεις του.

Βιβλίον ΙΙ.—Ο Αἰνείας τὴν παράκλησιν τῆς Διδοῦς εἰσακούων ἀρχίζει νὰ διηγῆται τὰς πλάνας καὶ τὰς περιπετείας ἀπὸ τὴν ἥμέραν καθ' ἥν οἱ Ἐλληνες προσποιούμενοι ὅτι θὰ ἀποπλεύσουν ἀπὸ τὴν Τροίαν ἀφήνοντας εἰς τὴν Τρωϊκὴν ἀκτὴν τὸν δούρειον ἵππον. Τὶ ἐσήμαινεν οὗτος ὁ ἵππος; Ἡτο ἀφιέρωμα; Ἡτο δόλος; Οἱ ιερεὺς τοῦ Ἀπόλλωνος Λαοκόων ἕκετεύει τοὺς Τρῷας νὰ μὴ εἰσαγάγουν εἰς τὴν πόλιν τὸ ὑποπτον τῶν ἔχθρων δῶρον· ἀλλὰ τότε ποιμένες δόηγοῦν νεαρὸν Ἐλληνα δέσμιον ἐνώπιον τοῦ Πριάμου. Είναι οὗτος ὁ Σίνων, ὃστις ἐπιμαρτυρόμενος πρὸς πίστωσιν τῆς ἀληθείας τῶν πλαστῶν του λόγων τὰ ἄστρα καὶ τοὺς θεούς, δι᾽ ἔαυτὸν μὲν λέγει, ὅτι προωρισμένος εἰς θυσίαν κατῳδόθωσε νὰ σωθῇ φεύγων τὴν προτεραιάν τῆς θυσίας, περὶ τοῦ ἵππου δέ, ὅτι οἱ Ἐλληνες τὸν κατασκεύασαν διὰ νὰ τὸν ἀφιερώσουν εἰς τὴν Ἀθηνᾶν καὶ ἐπανορθώσουν τὴν γενομένην κλοπὴν τοῦ Παλλαδίου· ἀλλ᾽ ἐλπίζουν ὅτι τὸ μέγεθος τοῦ ἵππου θὰ ἐμποδίσῃ τὴν εἰς τὴν πόλιν εἰσαγωγὴν του, διότι γνωρίζουν ὅτι, ἐὰν δ ἵππος εἰσέλθῃ, ἡ Τροία θὰ φέρῃ τὸν πόλεμον ὑπὸ αὐτὰ τὰ τείχη τοῦ Πέλοπος ἐν Ἐλλάδι. Πιστεύσαντες οἱ Τρῷες τοὺς πλαστοὺς τοῦ δολίου Σίνωνος λόγους, ἀμα δὲ ἴδοντες τὸ πάθημα τοῦ Λαοκόδοντος καὶ τῶν δύο υἱῶν του, οὓς ἔπνιξαν οἱ ἐκ Τενέδου ἔλθοντες διὰ θαλάσσης δύο πελώριοι δράκοντες, καταρρίπτουν μέρος τῶν ιειχῶν καὶ εἰσάγουν εἰς τὴν πόλιν τὸν ὑπὸ τὰ ἄσματα νέων καὶ νεανίδων. Ο στόλος ἐπιστρέφει ἐκ Τενέδου τὴν νύκτα καὶ ἐκ τοῦ ὑπον τὸν Ἔκτορα, κραυγαὶ ἀπελπιστίας ἀκουσθεῖσαι ἀφυπνίζουν. Η πόλις Τροία κατελήφθη. Εἰς αὐτὸν πλέον εἶναι ἐναποτειθεμένη ἡ μοῖρα τοῦ δυστυχοῦς λαοῦ· τὸν παρακολουθοῦμεν διὰ μέσου

σκηνῶν σφαγῆς. Τὸ ἀνάκτορον τοῦ Πριάμου, τοῦ ὁποίου τὸς θύρας ὁ πέλεκυς ἔθραυσε, οἱ πεντήκοντα νυμφικοὶ θάλαμοί του, ὁ βωμός, ὁ σκιαζόμενος ἀπὸ ἀρχαίαν δάφνην, ὃπου εἶχον καταφύγει ἡ Ἐκάβη καὶ αἱ θυγατέρες της, ὡς περιστεραὶ ἐν θυέλλῃ, μᾶς παρουσιάζονται ἐν τῷ μέσῳ δίνης καπνοῦ καὶ χειμάρρου φλογῶν. Ὁ Πρίαμος φονεύεται καὶ ἀποκεφαλίζεται παρὰ τὸν βωμὸν ὑπὸ τοῦ Πύρος· ἡ μάντις Κασσάνδρα ἀπάγεται εἰς αἰχμαλωσίαν. Ἀλλ' ἡ Ἀφροδίτη ἀποτρέπει αὐτὸν δεικνύουσα τοὺς θεοὺς λυσσῶντας διὰ τὸν ὅλεθρον τῆς Τροίας· ὁ Ποσειδῶν μὲν τὴν τρίαιναν κατασκάπτει τὰ τείχη. Ἡ Ἡρα ἵψιφόρης εἰς τὰς Σκαιάς Πύλας βιάζει τοὺς Ἑλληνας νὰ σπεύσουν· ἡ Παλλὰς ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς ἀκροπόλεως μὲ τὸ Γοργόνειον ἀπειλεῖ· αὐτὸς τέλος ὁ Ζεὺς ἔξαπτει τὴν λύσσαν τῶν ἔχθρων. Δὲν μένει εἰς τὸν Αἰνείαν ἄλλο τι νὰ πράξῃ παρὰ νὰ φύγῃ κατὰ τὴν συμβουλὴν τοῦ Ἐκτορος. Ἀλλ' ὁ πατήρ του Ἀγχίστης ἐπιμένει εἰς τὴν ἀπόφασίν του νὰ μὴ ἐπιζήσῃ μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πατρίδος του. Μάταιαι εἶναι αἱ ἴκεσίαι τοῦ Αἰνείου καὶ τῆς συζύγου του Κρέοντος οἱ στεναγμοί. Ὁ Ἀγχίστης εἶναι ἀνένδοτος· ὑποχωρεῖ μόνον ἐπὶ τῇ θέᾳ γλώσσης πυρὸς ἐκπηδώσης ἀπὸ τὴν κεφαλὴν τοῦ μικροῦ Ἰούλου, καθ' ὃν χρόνον κεραυνὸς ἐκρήγνυται ἀριστερόθεν καὶ ἀστήρος διάφτων διέρχεται ὑπεράνω τῆς στέγης τῆς οἰκίας του ἀπλῶς φαύων αὐτήν. Ἀναχωρεῖ τότε ὁ Αἰνείας φέρων ἐπὶ τῶν ὕμων του τὸν γέροντα πατέρα του καὶ ἀπὸ τὴν χεῖρα κρατῶν τὸν μικρὸν υἱὸν Ἰούλον. Ἡ Κρέουσα ἀκολουθεῖ μακρόθεν· ἄλλὰ γίνεται ἀφαντος. Μάτην δὲ Αἰνείας τὴν ἀναζητεῖ. Τὸ φάσμα της ἐπιφαίνεται εἰς αὐτὸν καὶ λέγει ὅτι ἡ μεγάλη μήτηρ τῶν θεῶν Κυβέλη κατέταξεν αὐτὴν μεταξὺ τῶν ἀκολούθων της Νυμφῶν προλέγει δὲ εἰς τὸν Αἰνείαν τὴν ἀφιξίν του εἰς τὴν Ἐσπερίαν, εἰς τὰς ὅχθας τοῦ Τιβέρεως, καὶ τὸν γάμον του μὲν θυγατέρα βασιλέως. Ὁ Αἰνείας ἐπιστρέψιας εἰς τὸν σιντρόφους του ἔρχεται μὲν αὐτὸν εἰς τὰ δόρη.

Βιβλίον III.—“Ο Αἰνείας, στόλον κατασκευάσας, μὲ δάκρυα ἀποπλέει ἀπὸ τὴν πατρίδα του καὶ προσορμίζεται μὲ τοὺς ἔταιρους του εἰς Θράκην. Κτίζει ἔκει πόλιν ὁμώνυμον αὐτῷ· ἀλλὰ θάμνοι, τῶν δοπίων αἱ ἀποσπασθεῖσαι δίζαι ἀποστάζουν μέλαν αἷμα, ἀποκαλύπτουν εἰς αὐτὸν ὅτι υἱὸς τοῦ Πριάμου ἐφονεύθη ἔκει ὑπὸ τοῦ βασιλέως τοῦ τόπου. Ἐπιβιβάζονται πάλιν εἰς τὰ πλοῖα ἀφίνοντες τὴν Θράκην. Εἰς τὴν Δῆλον δὲ Ἀπόλλων λέγει νὰ μεταβοῦν εἰς τὴν χώραν, ἥτις ὑπῆρ-

ἔν ή κοιτίς τοῦ γένους των. Τοιαύτην κοιτίδα θεωροῦν, ἔρμηνεύοντος τοῦ Ἀγχίσου, τὴν Κορήτην, εἰς ἣν μεταβάίνουν καὶ κτίζουν πόλιν· ἀλλὰ λοιμὸς φοβερὸς ἐνσκήψας, ἀναγκάζει αὐτοὺς νὰ ἐγκαταλίπουν τὴν Κορήτην. Ἀπὸ τὴν Κορήτην πλέοντες πρὸς βιορᾶν φθάνουν εἰς τὰς ἀκτὰς τῶν Στροφάδων, τὰς δοπίας κατοικοῦν ἡ Κελαινὼ καὶ αἱ ἄλλαι Ἀρπιαι, τέρατα δυσώδη καὶ φοικαλέα, ἔχουσαι πρόσωπα μὲν παρθένων, σώματα δὲ πτηνῶν, χείρας δὲ γαμψάς. Φεύγουν αἱ Ἀρπιαι, χωρὶς νὰ πληγωθοῦν ἀπὸ τὰ βέλη τῶν ἑταίρων τοῦ Αἰνείου, τῶν δοπίων αὗται οἵραπαζον δῆσην τροφὴν ἥδυναντο καὶ ἐμόλυνον τὴν λοιπήν. Τούτων ἡ Κελαινὼ προλέγει ὅτι θὰ πλεύσουν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀλλὰ δὲν θὰ κτίσουν τὴν πόλιν, πρὸν πεῖνα δεινὴ ἀναγκάσῃ αὐτοὺς νὰ φάγουν καὶ αὐτὰς τὰς τραπέζας. Ἀποπλεύσαντες ἀπὸ τὰς Στροφάδας παραπλέουν τὴν Ζάκυνθον, τὴν Ἰθάκην καὶ προχωροῦντες προσορμίζονται εἰς τὸ Ἀκτιον, ὅπου τελοῦν ἀγῶνας. Ἐκεῖθεν ἀραντες φθάνουν εἰς Βουθρωτὸν τῆς Ἡπείρου, ἔνθα δὲ οἱ Αἰνείας εὑρίσκει τὴν Ἀνδρομάχην θύουσαν παρὰ τὸ κενοτάφιον τοῦ Ἔκτορος καὶ συνομιλεῖ μετ' αὐτῆς. Οἱ Ἐλενοίς, δεύτερος σύζυγος τῆς Ἀνδρομάχης, βασιλεὺς συγχρόνως καὶ μάντις, μακρὰς προρρήσεις κάμνει εἰς τὸν Αἰνείαν, χωρὶς νὰ δύναται νὰ ἀποκαλύψῃ διλον τὸ μέλλον. «Θὰ καταπλεύσῃ δὲ Αἰνείας, λέγει, εἰς τὴν Ἰταλίαν μετὰ συμφορὰς καὶ περιπλανήσεις εἰς τὸ Αὖσόνιον πέλαγος καὶ χρονοτριβάς εἰς τὴν νῆσον τῆς Κίρκης, ἀλλ᾽ ἐπὶ τέλους ὑπὸ τὸν κορμὸν πρίνου πλησίον ἀποκρύφους οεύματος ἕν λευκὴν μὲ τριάκοντα νεογνὰ θάνεύοντας καὶ ἐκεῖ θάνατον εἶναι τῆς ἀναπαύσεώς του δὲ τόπος». Ἀφοῦ οὖν δὲ καὶ ἄλλας ἔδωκεν δὲ Ἐλενοίς συστάσεις καὶ συμβουλὰς καὶ πολύτιμα δῶρα καὶ κωπηλάτας, οἱ περὶ τὸν Αἰνείαν λαβόντες τὰ δῶρα τῆς Ἀνδρομάχης πρὸς τὸν Ἀσκάνιον ἀποπλέουν. Παραπλεύσαντες τὸν Τάραντα καὶ τὸ Ἀκρωτήριον Λακίνιον φέρονται πρὸς τὴν Σικελικὴν ἀκτὴν πλησίον τῆς Αἴτινης καὶ περισυνέλέγουν ἀξιοθρήνητον σύντροφον τοῦ Ὁδυσσέως ἐγκαταλειφθέντα παρὰ τοῖς Κύκλωψι. Παραπλέοντες εἴτα τὸ Πάχυνον ἀκρωτήριον βλέπουν μακρόθεν τὴν Καμάριναν, τὴν Γέλαν τὸν Ἀκράγαντα, κάμπτουν τὴν ἀκραν τοῦ Λιλυβαίου καὶ φθάνουν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Δρεπάνου, ὅπου συμβαίνει τοῦ Ἀγχίσου δὲ θάνατος. Ἐδῶ τελειώνει ἡ τοῦ Αἰνείου πρὸς τὴν Διδώ διήγησις.

ΜΕΡΟΣ Α'
ΚΕΙΜΕΝΟΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ Ι

Στίχ. 1 — 11. Ὅπόθεσις τοῦ ἔπους καὶ ἐπίκλησις τῆς Μούσης

Arma virumque cano, Troiae qui primus ab oris
Italianam fato profugus Laviniaque venit
litora, multum ille et terris iactatus et alto
vī superum, saevae memorem Junonis ob iram,
multa quoque et bello passus, dum conderet urbem
inferretque deos Latio, genus unde Latinum
Albanique patres atque altae moenia Romae.
Musa, mihi causas memora, quo numine laeso
quidve dolens regina deum tot volvere casus
insignem pietate virum, tot adire labores
impulerit. tantaene animis caelestibus irae?

Στίχ. 81 — 113. Καταιγίς.

Haec ubi dicta, cavum conversa cuspide montem
impulit in latus: ac venti velut agmine facto,
qua data porta, ruunt et terras turbine perflant.
incubuerē mari totumque a sedibus imis
una Eurusque Notusque ruunt, creberque procellis
Africus et vastos volvunt ad litora fluctus.
insequitur clamorque virum stridorque rudentum.
eripiunt subito nubes caelumque diemque
Teucrorum ex oculis; ponto nox incubat atra.

- Sappho*
- 90 intonuere poli et crebris micat ignibus aether.
 praesentemque viris intentant omnia mortem.
 Extemplo Aeneae solvuntur frigore membra;
 ingemit et duplicit tendens ad sidera palmas
 talia voce refert: «o terque quaterque beati,
- 95 quis ante ora patrum Troiae sub moenibus altis
 contigit oppetere! O Danaum fortissime gentis
 Tydide! mene Iliacis occumbere campis
 non potuisse tuaque animam hanc effundere dextra,
 saevus ubi Aeacidae telo iacet Hector, ubi ingens
- 100 Sarpēdon, ubi tot Simois correpta sub undis
 scuta virum galeasque et fortia corpora volvit! »
 Talia iactanti stridens Aquilone procella
 velum adversa ferit fluctusque ad sidera tollit.
 franguntur remi; tum prora avertit et undis *υετού μόνης*
 105 dat latus; insequitur cumulo praeruptus aquae mons. *οὐρανού*
 hi summo in fluctu pendent, his unda dehiscens
 terram inter fluctus apērit, furit aestus harenis. *πάντας αὔρατος*
 tris Notus abreptas in saxa latentia torquet — *έταιρα πρόποδα*
 saxa vocant Itali, mediis quae in fluctibus, aras,
- 110 dorsum immane mari summo — tris Eurus ab alto
 in brevia et syrtis urget — miserabile visu — *νίνιος αὔρατος*
 inliditur vadis atque aggere cingit harenae. *πολαίν*
 unam, quae Lycios fidumque vehebat Orontem,
 ipsius ante oculos ingens a vertice pontus
- 115 in puppim ferit: excutitur pronusque magister
 volvitur in caput; ast illam ter fluctus ibidem
 torquet agens circum et rapidus vorat aequore vortex,
 apparent rari nantes in gurgite vasto,
- 120 arma virum tabulaeque et Troia gaza per undas
 iam validam Ilionei navem, iam fortis Achatae,
 et qua vectus Abas, et qua grandaevus Aletes,
 vicit hiems; laxis laterum compagibus omnes
 accipiunt inimicum imbreui rimisque fatiscunt.

tobila rosa : Σύδνε όπος για εις γρή τοῦ οὐρανοῦ
τοῦ γενετού

Ψηφιοποιηθήκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής στο John Lock

Στίχ. 198 — 210. Παρηγορητικὸς λόγος τοῦ Αἰνείου πρὸς τοὺς ἔταιρους.

«O socii — neque enim ignari sumus ante malorum —
o passi graviora, dabit deus his quoque finēm.
vos et Scyllaeam rabiem penitusque sonantis 200
accestis scopulos, vos et Cyclopia saxa
experti: revocate animos maestumque timorem
mittite, forsitan et haec olim meminisse iuvabit.
per varios casus, per tot discrimina rerum
tendimus in Latium, sedes ubi fata quietas
ostendunt: illuc fas regna resurgere Troiae.
durate et vosmet rebus servate secundis.»
Talia voce refert curisque ingentibus aeger
spem voltu simulat, premit altum corde dolorem.
illi se praedae accingunt dapibusque futuris: 210

Στίχ. 254 — 299. Ὑπόσχεσις τοῦ Διὸς εἰς τὴν Ἀφροδίτην παραπονουμένην πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ τῶν δεινοπαθούντων Τρώων.

Olli subridens hominum sator atque deorum +
voltu, quo caelum tempestatesque serenat, 255
oscula libavit natae, dehinc talia fatur:
«parce metu, Cytherea: manent immota tuorum
fata tibi; cernes urbem et promissa Lavini
moenia sublimemque feres ad sidera caeli
magnanimum, Aenean; neque me sententia vertit.
hic tibi — fabor enim, quando haec te cura remordet,
longius et volvens fatorum arcana movebo —
bellum ingens geret Italia populosque ferocis
contundet moresque viris et moenia ponet,
tertia dum Latio regnante viderit aestas
ternaque transierint Rūtulis hiberna subactis.
at puer Ascanius, cui nunc cognomen Iulo
additur — Ilus erat, dum res stetit Ilia regno — 260
triginta magnos volvendis mensibus orbis +

- 270 imperio explebit regnumque ab sede Lavini
transferet et Longam multa vi muniet Albam.
hic iam ter centum totos regnabitur annos
gente sub Hectorea, donec regina sacerdos
Marte gravis geminam partu dabit Ilia prolem.
inde lupae fulvo nutricis tegmine laetus
Romulus excipiet gentem et Mavortia condet
moenia Romanosque suo de nomine dicet.
his ego nec metas rerum nec tempora pono;
imperium sine fine dedi. quin aspera Juno,
280 quae mare nunc terrasque metu caelumque fatigat,
consilia in melius referet mecumque fovebit
Romanos rerum dominos gentemque togatam.
sic placitum. Veniet lustris labentibus aetas,
cum domus Assaraci Phthiam clarasque Mycenas
servitio premet ac victis dominabitur Argis.
nasceretur pulchra Troianus origine Caesar,
imperium Oceano, famam qui terminet astris,
Iulus, a magno demissum nomen Iulo
hunc tu olim caelo spoliis Orientis onustum
290 accipies secura; vocabitur hic quoque votis
aspera tum positis mitescent saecula bellis;
cana Fides et Vesta, Remo cum fratre Quirinus
iura dabunt; dirae ferro et compagibus artis
claudentur Belli portae; Furor impius intus
295 saeva sedens super arma et centum vinctus aenis
post tergum nodis fremet horridus ore cruento».

Στήχ. 441 — 493. 'Ο ἐν Καρχηδόνι ναὸς τῆς "Ἡρας καὶ αἱ ἐν
αὐτῷ ζωγραφίαι. Περιγραφὴ εἰκόνων ἐπὶ τῶν τοίχων
τοῦ ναοῦ ἔζωγραφημένων καὶ δεικνυούσδων
όκτὼ σκηνὰς ἐκ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου.'

Lucus in urbe fuit media, laetissimus umbrae,
quo primum iactati undis et turbine Poeni
effodere loco signum, quod regia Iuno

monstrarat, caput acris equi; sic nam fore bello
 egregiam et facilem victu per saecula gentem 445
 hic templum Iunoni ingnes Sidonia Dido
 condebat, donis opulentum et numine divae,
 aënea cui gradibus surgebant limina nexaque
 aere trabes, foribus cardo stridebat aénis.
 hoc primum in luco nova res oblata timorem
 leniit, hic primum Aeneas sperare salutem 450
 ausus et adflictis melius confidere rebus.
 namque sub ingenti lustrat dum singula templo
 reginam opperiens, dum, quae fortuna sit urbi,
 artificumque manus inter se operumque laborem 455
 miratur, videt Iliacas ex ordine pugnas
 bellaque iam fama totum volgata per orbem.
 Atridas Priamumque et saevum ambobus Achillen.
 constitit et lacrimans, «quis iam locus», inquit, «Achate,
 quae regio in terris nostri non plena laboris? 460
 en Priamus. sunt hic etiam sua praemia laudi;
 sunt lacrimae rerum, et mentem mortalia tangunt.
 solve metus; feret haec aliquam tibi fama salutem».
 sic ait atque animum pictura pascit inani
 multa gemens largoque umectat flumine voltum. 465
 Namque videbat, uti bellantes Pergama circum
 hac fugerent Grai, premeret Tróiana iuventus,
 hac Phryges, instaret curru cristatus Achilles.
 nec procul hinc Rhesi niveis tentoria velis
 agnoscit lacrimans, primo quae prodita somno
 Tydides multa vastabat caede cruentus, 470
 ardentisque avertit equos in castra, priusquam
 pabula gustassent Troiae Xanthumque bibissent.
 parte alia fugiens amissis Troilus armis
 infelix puer atque impar congressus Achilli
 fertur equis curruque haeret resupinus inani, 475
 lora tenens tamen; huic cervixque comaeque trahuntur
 per terram, et versa pulvis inscribitur hasta.
 interea ad templum non aequae Palladis ibant

- 480 crinibus Iliades passis peplumque ferebant
suppliciter tristes et tunsae pectora palmis :
diva solo fixos oculos aversa tenebat.
ter circum Iliacos raptaverat Hectora muros
exanimumque auro corpus vendebat Achilles.
- 485 tum vero ingentem gemitum dat pectore ab imo,
ut spolia, ut currus, utque ipsum corpus amici
tendentemque manus Priamum conspexit inermis.
se quoque principibus permixtum agnovit Achivis
eoasque acies et nigri Memnonis arma.
- 490 dicit Amazonidum lunatis agmina peltis
Pentesilea furens mediisque in milibus ardet,
aurea subnectens exsertae cingula mammae,
bellatrix, audetque viris concurrere virgo.

Στίχ. 561 — 578. Πῶς δικαιολογεῖται ἡ Διδὼ διὰ τὴν πρὸς τοὺς
Τρῶας ἔχθριαν στάσιν τῶν ὑπηκόων της καὶ πῶς
δεξιοῦται τοὺς Τρῶας.

Tum breviter Dido voltum demissa profatur :
«solvite corde metum, Teucri, secludite curas.
res dura et regni novitas me talia cogunt
moliri et late finis custode tueri.
quis genus Aeneadum, quis Troiae nesciat urbem
virtutesque virosque aut tanti incendia belli ?
non obtusa adeo gestamus pectora Poeni,
nec tam aversus equos Tyria Sol iungit ab urbe.
seu vos Hesperiam magnam Saturniaque arva
sive Erycis finis regemque optatis Acesten,
auxilio tutos dimittam opibusque iuvabo.
voltis et his mecum pariter considere regnis :
urbem quam statuo, vestra est ; subducite navis ;
Tros Tyriusque mihi nullo discrimine agetur.
atque utinam rex ipse noto compulsus eodem
adforet Aeneas ! equidem per litora certos
dimittam et Libyae lustrare extrema iubēbo,
si quibus electus silvis aut urbibus errat».

Ο. Αδωνίας εώνεστε δοκίμειο τόνο.

Καύ έστηνεν σέον δέν μετέργεια αναπογιά
οντούρο γιατί τέλος δέ γραφει γεν την αρχοντική πόλη

BIBALION II

ΙΛΙΟΥ ΠΕΡΣΙΣ

Στίχ. 13 — 20. Ο Δουύρειος ἵππος.

Fracti bello fatisque repulsi

ductores Danaum, tot iam labentibus annis,
instar montis equum divina Palladis arte
aedificant sectaque intexunt abiete costas;
votum pro reditu simulant; ea fama vagatur.
huc delecta virum sortiti corpora furtim
includunt caeco lateri penitusque cavernas
ingentis uterumque armato milite complent.

20

Στίχ. 40 — 46. Η δυσπιστία καὶ οἱ εἰκασίαι τοῦ Λαοκόοντος
περὶ τοῦ ἀναθῆματος.

Primus ibi ante omnis, magna comitante caterva, 40
Laocoon ardens summa decurrit ab arce
et procul: «o miseri, quae tanta insania, cives? Τέρατα οὐρανοῖς
creditis avectos hostis aut ulla putatis Εναρξάντων τοις οὐρανοῖς Ήρα
dona carere dolis Danaum? sic notus Ulyxes? οὐδετέρα οὐρανοῖς
aut hoc inclusi ligno occultantur Achivi, 45
aut haec in nostros fabricata est machina muros
inspectura domos venturaque désuper urbi,
aut aliquis latet error; equo ne credite, Teucri. Τεραύνησον οὖν οὐρανοῖς
quidquid id est, timeo Danaos et dona ferentes». οὐρανοῖς
sic fatus validis ingentem viribus hastam
in latus inque feri curvam compagibus alvum
contorsit. stetit illa tremens uteroque recusso
insonuere cavae gemitumque dedere cavernae.
et si fata deum, si mens non laeva fuisse,

Τὸ αγρύπνα τοῦ Λαοκόντος θεατὴν πάντες αντίθεσιν είχοντες
τοὺς πολεμούσας Φημιοποιηθήκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Η μαραντών τῆς Τροίας εἶναι μερόπιον τὸ γένον τῶν ποσεῖδων
Δεὸς οὐδὲ νομίζειν αἰνοῦτα τοῦ.

22

Ἐκλογαὶ ἐκ τῆς Οὐεργιλίου Αἰνειάδος

55 impulerat ferro Argolicas foedare latēbras.

Troiaque nunc staret, Priamique arx alta manéres».

Στίχ. 199 — 233. Ἡ περιπέτεια τοῦ Λαοκόντος καὶ τῶν
δύο υἱῶν του.

Hic aliud maius miseris multoque tremendum
200 obicitur magis atque improvida pectora turbat.
Laocoön, ductus Neptuno sorte sacerdos,
sollemnis taurum ingentem mactabat ad aras,
ecce autem gemini a Tenedo tranquilla per alta
— horresco referens — immensis orbibus angues
205 incumbunt pelago pariterque ad litora tendunt;
pectoris quorum inter fluctus arrecta iubaeque
sanguineae superant undas, pars cetera pontum
pone legit sinuatque immensa volumine terga.
fit sonitus spumante salo: iamque arva tenebant
210 ardentesque oculos suffecti sanguine et igni
sibila lambebant linguis vibrantibus ora.
diffugimus visu exsangues, illi agmine certo
Laocoonta petunt, et primum parva duorum
corpora natorum serpens amplexus uterque
215 implicat et miseros morsu depascitur artus;
post ipsum auxilio subeuntem ac tela ferentem
corripiunt spirisque ligant ingentibus; et iam
bis medium amplexi, bis collo squamea circum
terga dati superant capite et cervicibus altis.
220 ille simul manibus tendit divellere nodos
perfusus sanie vittas atroque veneno,
clamores simul horrendos ad sidera tollit,
qualis mugitus, fugit cum saucius aram
taurus et incertam excussit cervice securim.
225 at gemini lapsu delubra ad summa dracones
diffugiunt saevaeque petunt Tritonidis arcem
sub pedibusque deae clipeique sub orbe teguntur,
tum vero tremefacta novus per pectora cunctis

insinuat pavor, et scelus expendisse merentem
 Laocoonta ferunt, sacrum qui cuspide robur
 laeserit et tergo sceleratam intorserit hastam.
 ducendum ad sedes simulacrum orandaque divae
 numina conclamat.

230

Στίχ. 268—297. Τὶ συμβουλεύει τὸν Αἴνειαν νὰ πράξῃ ἡ σκιὰ
 τοῦ "Εκτορος καθ' ὑπνους ἐμφανισθεῖσα εἰς αὐτόν.

Tempus erat, quo prima quies mortalibus aegris
 incipit et dono divum gratissima serpit.

in sonmis ecce ante oculos maestissimus Hector

270

visus adesse mihi largosque effundere fletus,

raptatus bigis ut quondam, aterque cruento

pulvere perque pedes traiectus lora tumentis.

hei mihi, qualis erat, quantum mutatus ab illo

Hectore, qui redit exuvias indutus Achilli

275

vel Danaum Phrygios iaculatus pupibus ignis

squalentem barbam et concretos sanguine crinis

vulneraque illa gerens, quae circum plurima muros

accepit patrios! ultro flens ipse videbar

compellare virum et maestas expromere voces:

280

«ο lux Dardaniae, spes ο fidissima Teucrum,

quae tantae tenuere morae? quibus, Hector, ab oris

exspectate venis? ut te post multa tuorum

funera, post varios hominunque urbiske labores

defessi aspicimus! quae causa indigna serenos

285

foedavit voltus? aut cur haec volnera cerno?»

ille nihil, nec me quaerentem vana moratur,

sed graviter gemitus imo de pectore ducens

«lieu fuge, nate dea, teque his», ait, «eripe flammis,

hostis habet muros, ruit alto a culmine Troia.

290

sat patriae Priamoque datum; si Pergama dextra

defendi possent, etiam hac defensa fuissent.

sacra suosque tibi commendat Troia penates:

hos cape fatorum comites, his moenia quaere,

295 magna pererrato statues quae denique ponto».
sic ait et manibus vittas Vestamque potentem
aeternumque adytis effert penetralibus ignem.

Στίχ. 402 — 428. Ἡ περὶ τὴν Κασσάνδραν ἀπαγομένην εἰς
αἰχμαλωσίαν μάχη. Ο θάνατος τοῦ Κοροίβου.

Heu nihil invitatis fas quemquam fidere divis!
ecce trahebatur passis Priameia virgo
crinibus a templo Cassandra adytisque Minervae,
405 ad caelum tendens ardentia lumina frustra,
lumina, nam teneras arcebant vincula palmas.
non tulit hanc speciem furiata mente Coroebus
et sese medium iniecit periturus in agmen:
consequimur cuncti et densis incurrimus armis.
410 hic primum ex alto delubri culmine telis
nostrorum obruimur, oriturque miserrima caedes
armorum facie et Graiarum errore iubarum.
tum Danai gemitu atque ereptae virginis ira
undique collecti invadunt, acerrimus Ajax
415 et gemini Atridae Dolopumque exercitus omnis;
adversi rupto ceu quondam turbine venti
confligunt, Zephyrusque Notusque et laetus eois
Eurus equis; stridunt silvae, saevitque tridenti
spumeus atque imo Nereus ciet aequora fundo.
420 illi etiam, si quos obscura nocte per umbram
fudimus insidiis totaque agitavimus urbe,
apparent: primi clipeos mentitaque tela
agnoscunt atque ora sono discordia signant,
ilicet obruimur numero; primusque Coroebus
425 Penelei dextra divae armipotentis ad aram
procumbit; cadit et Rhipeus, iustissimus unus
qui fuit in Teucris et servantissimus aequi;
dis aliter visum.

Στίχ. 506 — 558. Σφαγὴ τοῦ Πριάμου.

Forsitan et Priami fuerint quae fata, requiras.
 urbis uti captae casum convolsaque vidit
 limina tectorum et medium in penetralibus hostem,
 arma diu senior desueta trementibus aevo
 circumdat nequicquam umeris, et inutile ferrum
 cingitur ac densos fertur moriturus in hostis. 510
 aedibus in mediis nudoque sub aethereis axe
 ingens ara fuit iuxtaque veterrima laurus,
 incumbens arae atque umbra complexa penates.
 hic Hecuba et natae nequicquam altaria circum,
 praecipites atra ceu tempestate columbae,
 condensae et divom amplexae simulacra sedebant.
 ipsum autem sumptis Priatum iuvenalibus armis
 ut vidit, «quae mens tam dira, miserrime coniunx,
 impulit his cingi telis! aut quo ruis?» inquit. 515
 non tali auxilia nec defensoribus istis
 tempus eget; non, si ipse meus nunc adforet Hector.
 huc tandem concede; haec ara tuebitur omnis,
 aut moriere simul». sic ore effata recepit
 ad sese et sacra longaevum in sede locavit. 520
 Ecce autem elapsus Pyrrhi de caede Polites,
 unus natorum Priami, per tela, per hostis
 porticibus longis fugit et vacua atria lustrat
 saucius. illum ardens infesto volnere Pyrrhus
 insequitur, iam iamque manu tenet et premit hasta. 525
 ut tandem ante oculos evasit et ora parentum,
 concidit ac multo vitam cum sanguine fudit.
 hic Priamus, quamquam in media iam morte tenetur,
 non tamen abstinuit nec voci iraeque pepercit:
 «at tibi pro scelere» exclamat, «pro talibus ausis
 di, si qua est caelo pietas, quae talia curet,
 persolvant grates dignas et praemia reddant
 debita, qui nati coram me cernere letum
 fecisti et patrios foedasti funere voltus. 535

- 540 at non ille, satum quo te mentiris, Achilles
tal is in hoste fuit Priamo; sed iura fidemque
supplicis erubuit corpusque exsangue sepulcro
reddidit Hectoreum meque in mea regna remisit». .
sic fatus senior telumque imbelli sine ictu
- 545 coniecit, rauco quod protinus aere repulsum
ex summo clipei nequiquam umbone pependit.
cui Pyrrhus: «referes ergo haec et nuntius ibis
Pelidae genitori; illi mea tristia facta
degeneremque Neoptolemum narrare memento.
- 550 nunc morere». hoc dicens altaria ad ipsa trementem
traxit et in multo lapsantem sanguine nati
implicuitque comam laeva dextraque coruscum
extulit ac lateri capulo tenus abdidit ensem.
haec finis Priami, fatorum hic exitus illum
- 555 sorte tulit, Troiam incensam et prolapsa videntem
Pergama, tot quondam populis terisque superbum
regnatorem Asiae. iacet ingens litore truncus,
avolsumque umeris caput et sine nomine corpus.

Στίχ. 705 — 751. ‘Ο Αἰνείας φεύγει μὲ τοὺς οἰκείους του. Τὴν
σύζυγόν του Κρέουσαν, ἡ ὁποία καθ’ ὄδὸν γίνεται
ἄφαντος, μάτην ἀναζητεῖ.

- 705 Dixerat ille, et iam per moenia clarior ignis
auditur, propiusque aestus incendia volvunt..
«ergo age, care pater, cervici imponere nostrae:
ipse subibo umeris, nec me labor iste gravabit.
quo res cumque cadent, unum et commune periculum.
- 710 una salus ambobus erit, mihi parvus Iulus
sit comes, et longe servet vestigia coniunx.
vos, famuli, quae dicam animis advertite vestris.
est urbe egressis tumulus templumque vetustum
desertae Cereris iuxtaque antiqua cuprersus
715 religione patrum multos servata per annos:
hanc ex diverso sedem veniemus in unam.

tu, genitor, cape sacra manu patriosque penates;
me, bello e tanto digressum et caede recenti,
attractare nefas, donec me flumine vivo
abluero».

720

haec fatus latos umeros subiectaque colla
veste super fulvique insternor pelle leonis
succedoque oneri; dextrae se parvus Iulus
implicuit sequiturque patrem non passibus aequis;
pone subit coniunx.

Ferimur per opaca locorum;
et me, quem dudum non ulla iniecta movebant
tela neque adverso glomerati ex agmine Grai,
nunc omnes terrent aurae, sonus excitat omnis.
suspensum et pariter comitique onerique timentem.
«Iamque propinquabam portis omnemque videbar
evasisse viam, subito cum creber ad aures
visus adesse pedum sonitus, genitorque per umbram
prospiciens: «nate», exclamat, «fuge, nate, propinquant.
ardentis clipeos atque aera micantia cerno.

730

hic mihi nescio quod trepido male numen amicum
confusam eripuit mentem. namque avia cursu
dum sequor et nota excedo regione viarum,
heu! misero coniunx fatone erepta Creusa
substiit, erravitne via seu lassa resedit?

735

incertum; nec post oculis est redditia nostris...
Quem non incusavi amens hominumque deorumque,
aut quid in eversa vidi crudelius urbe?

740

Ascanium Anchisenque patrem Teucrosque penates
commendo sociis et curva valle recondo;
ipse urbem repeto et cingor fulgentibus armis.
stat casus renovare omnis omnemque reverti
per Troiam et rursus caput obiectare periclis.

745

750

Στίχ. 752—770. Ό Αινείας ἐπιστρέφει ἐν καιρῷ νυκτὸς εἰς τὸν
οἴκον του καὶ εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Πριάμου.

Principio muros obscuraque limina portae

- qua gressum extuleram, repeto et vestigia retro
 observata sequor per noctem et lumine lustro;
 755 horror ubique animo, simul ipsa silentia terrent.
 inde domum, si forte pedem, si forte tulisset,
 me refero; inruerant Danai et tectum omne tenebant.
 ilicet ignis edax summa ad fastigia vento
 volvitur, exsuperant flammæ, fuit aestus ad auras
 760 procedo et Priami sedes arcemque reviso.
 et iam porticibus vacuis Junonis asylo
 custodes lecti Phoenix et dirus Ulixes
 praedam adservabant. huc undique Troia gaza
 incensis erepta adytis, mensaeque deorum
 765 crateresquo auro solidi, captivaque vestis
 congeritur. pueri et pavidae longo ordine matres
 stant circum.
 Ausus quin etiam voces iactare per umbram
 implevi clamore vias, maestusque Creusam
 770 nequ quam ingeminans iterumque iterumque vocavi.

Στίχ. 771—794. Τί λέγει ἡ σκιὰ τῆς Κρεούστης εἰς τὸν Αἰνείαν
 ἐμφανιζομένη.

- Quaerenti et tectis urbis sine fine furenti
 infelix simulacrum atque ipsius umbra Creusae
 visa mihi ante oculos et nota maior imago.
 obstipui steteruntque comae et vox faucibus haesit.
 775 tum sic adfari et curas his demere dictis;
 «quid tantum insano iuvat indulgere dolori,
 o dulcis coniunx? non haec sine numine divom
 eveniunt; nec te comitem hinc portare Creusam
 fas aut ille sinit superi regnator Olympi.
 780 longa tibi exsilia et vastum maris aequor arandum
 et terram Hesperiam venies, ubi Lydius arva
 inter opima virum leni fluit agmine Thybris;
 illic res laetae regnumque et regia coniunx
 parta tibi; lacrimas dilectae pelle Creusae.

non ego Myrmidonum sedes Dolopumive superbas
aspiciam aut Grais servitum matribus ibo 785
Dardanis et Divae Veneris nurus;
sed me magna deum genetrix his detinet oris.
iamque vale et nati serva communis amorem».
haec ubi dicta dedit lacrimantem et multa volentem
dicere deseruit tenuisque recessit in auras; 790
ter conatus ibi collo dare brachia circum;
ter frustra comprensa manus effugit imago,
par levibus ventis volucrique simillima somimo.

Στίχ. 795 — 804. Ὁ Αἰνείας ἔξέρχεται εἰς τὰ ὄρη μὲ τὸ
συναθροισθὲν πλῆθος.

Sic demum socios consumpta nocte reviso. 795
Atque hic ingentem comitum adfluxisse novorum
invenio admirans numerum, matresque virosque,
collectam exsilio pubem, miserabile vulgus,
undique convenere animis opibusque parati,
in quascumque velim pelago deducere terras. 800
iamque iugis summae surgebat Lucifer Idae
ducebatque diem, Danaique obsessa tenebant
limina portarum, nec spes opis ulla dabatur.
cessi et sublato montes genitore petivi.

BIBLION III

Στίχ. 39 — 68. Ἐπὸ ἀπαίσια σημεῖα τοῦ νεκροῦ τοῦ Πολυδώρου ἀναγκάζεται ὁ Αἰνείας νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν Θράκην, εἰς ἣν εἶχε προσορμισθῆ, ἀποπλεύσας μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἔξ Αὐτάνδου.

Eloquar an sileam? — gemitus lacrimabilis imo
 40 auditur tumulo et vox reddita fertur ad auris:
 «quid miserum, Aenea, laceras? iam parce sepulto,
 parce pias scelerare manus. non me tibi Troia
 externum tulit aut cruar hic de stipite manat.
 heu! fuge crudelis terras, fuge litus avarum.
 45 nam Polydorus ego. hic confixum ferrea texit
 telorum seges et iaculis increvit acutis». Tum vero
 50 ancipiti mentem formidine pressus
 obstipui steteruntque comae et vox faucibus haesit.
 hunc Polydorum auri quondam cum pondere magno
 infelix Priamus furtim mandarat alendum
 Threicio regi, cum iam diffideret armis
 Dardaniae cingique urbem obsidione videret,
 ille, ut opes fractae Teucrum et fortuna recessit,
 res Agamemnonias victoriaque arma secutus
 55 fas omne abrumpit; Polydorum obtruncat et auro
 vi potitur. quid non mortalia pectora cogis,
 auri sacra fames! Postquam pavor ossa reliquit,
 delectos populi ad proceres primumque parentem
 monstra deum refero et, quae sit sententia, posco.
 60 omnibus idem animus, scelerata excedere terra,
 linqui pollutum hospitium et dare classibus austros.
 ergo instauramus Polydoro funus, et ingens
 aggeritur tumulo tellus; stant Manibus arae
 caeruleis maestae vittis atraque cupresso

et circum Iliades crinēm de more solutae;
inferimus tepido spumantia cymbia lacte
sanguinis et sacri pateras animam pue sepulcro
condimus et magna supremum voce ciemus.

Στίχ. 84—98. Ο Αἰνείας, ἀφ' οὗ εἰς Δῆλον κατέπλευσεν, ἐρωτᾷ τὸν Ἀπόλλωνα. Χρησμὸς τοῦ Ἀπόλλωνος.

Templa dei saxo venerabar structa vetusto :
«da propriam, Thymbraee, domum ; da moenia fessis 85
et genus et mansuram urbem ; serva altera Troiae
Pergama, reliquias Danaum atque immitis Achilli.
quem sequimur ? quove ire iubes ? ubi ponere sedes ?
da, pater, augurium atque animis illabere nostris». 90
vix ea fatus eram : tremere omīnia visa repente
liminaque laurusque dei, totusque moveri
mons circum et mugire adytis cortina reclusis.
submissi petimus terram, et vox fertur ad auris
Dardanidae duri, quae vos a stirpe parentum
prima tulit tellus, eadem vos ubere laeto 95
accipiet reduces. antiquam exquirite matrem.
hic domus Aeneae cunctis dominabitur oris
et nati natorum et qui nascentur ab illis».

Στιχ. 161—167. Τί λέγουσιν οἱ ἐφέστιοι καθ' ὑπνοὺς ἐμφανισθέντες τῷ Αἰνείᾳ σχετικῶς πρὸς τὴν εἰς αὐτὸν προωρισμένην ἔδραν.

«Mutandae sedes. non haec tibi litora suasit
Delius aut Cretae iussit considere Apollo.
est locus, Hesperiam Grai cognomine dicunt,
terra antiqua, potens armis atque ubere glaebeae :
Oenotri coluere viri ; nunc fama minores 165
Italianam dixisse ducis de nomine gentem (;)
hae nobis propriae sedes, hinc Dardanus ortus.» . . .

Στιχ. 306-342. Διάλογος Ἀνδρομάχης, θυούσης παρὰ τὸ κενοτάφιον τοῦ "Ἐκτορος ἐν Βουθρωτῷ τῆς Ἡπείρου, καὶ Αἴνειου.

- Ut me conspexit venientem et Troia circum
arma amens vidit, magnis exterrita monstris
deriguit visu in medio, calor ossa reliquit;
labitur, et longo vix tandem tempore fatur:
310 «verane te facies, verus mihi nuntius adfers,
nate dea? vivisne? aut, si lux alma recessit,
Hector ubi est?», dixit lacrimasque effudit et omnem
implevit clamore locum. vix pauca furenti
subicio et raris turbatus vocibus hisco:
315 «vivo euidem vitamque extrema per omnia duco (;)
ne dubita, nam vera vides.
heu! quis te casus deiectam coniuge tanto
excipit? aut quae digna satis fortuna revisit
Hectoris Andromache? Pyrrhin conubia servas?»
320 deiecit voltum et demissa voce locuta est:
«o felix una ante alias Priameia virgo.
hostilem ad tumulum Troiae sub moenibus altis
iussa mori quae sortitus non pertulit ullos
nec victoris eri tetigit captiva cubile!...
337 sed tibi qui cursum venti, quae fata dedere?
aut quisnam ignarum nostris deus appulit oris?
quid puer Ascanius? superatne et vescitur aura?
ecqua tamen puero est amissae cura parentis?
ecquid in antiquam virtutem animosque virilis
et pater Aeneas et avunculus excitat Hector?»

Στίχ. 441—460. Ο "Ἐλενος, σύζυγος τῆς Ἀνδρομάχης, συμβουλεύει τὸν Αἴνειαν, ἀφ' οὗ πλεύσῃ εἰς Κύμην τῆς Ἰταλίας,
νὰ ἐπερωτήσῃ τὴν μάντιν Σίβυλλαν.

Huc ubi delatus Cymaeam accesseris urbem,
divinosque lacus et Averna sonantia silvis,
insanam vatem aspicies, quae rupe sub ima

fata canit foliisque notas et nomina mandat.
 quaecumque in foliis descripsit carmina virgo,
 digerit in numerum atque antro seclusa relinquit. 445
 illa manent immota locis neque ab ordine cedunt;
 verum eadem, verso tenuis cum cardine ventus
 impulit et teneras turbavit ianua frondes,
 numquam deinde cavo volitantia prendere saxo
 nec revocare situs aut iungere carmina curat,
 inconsulti abeunt sedemque odere Sibyllae.
 hic tibi ne qua morae fuerint dispendia, tanti,
 quamvis, increpitent socii et vi cursus in altum
 vela vocet possisque sinus implere secundos, 455
 quin adeas vatem precibusque oracula poscas;
 ipsa canat vocemque volens atque ora resolvat.
 illa tibi Italiae populos venturaque bella
 et, quo quemque modo fugiasque ferasque laborem,
 expediet cursusque dabit venerata secundos. 460

Στίχ. 707—718. Θάνατος τοῦ Ἀγχίσου. Τέλος τῆς διηγήσεως
 τοῦ Αἰνείου.

Hinc Drepani me portus et illaetabilis ora
 excipit. hic, pelagi tot tempestatibus actus,
 heu genitorem, omnis curae casusque levamen,
 amitto Anchisen; hic me, pater optimie, fessum
 deseris, heu tantis nequiam erepte periclis! 710
 nec vates Helenus, cum multa horrenda moneret,
 hos mihi praedixit luctus, non dira Celaeno.
 hic labor extremus, longarum haec meta viarum,
 hinc me digressum vestris deus appulit oris. 715
 Sic pater Aeneas intentis omnibus unus
 fata renarrabat divom cursusque docebat.
 conticuit tandem factoque hic fine quievit.

ΜΕΡΟΣ Β'
ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

BIBLION I

ΣΤΙΧ. 1 — 11

1. *arma virumque*. Τὸ δύο ταῦτα ὀνόματα ἐμφαντικῶς θέτει εἰς τὴν ἀρχὴν δὲ ποιητὴς θέλων νὰ παραστήσῃ συντόμως τὸ κύριον τοῦ ἔπους περιεχόμενον = πολέμους καὶ τὸν ἄνδρα. *cāno* = ἄδω, ἥτοι τὸ ποίημά μου εἶναι πολεμικὸν καὶ ὅχι διδακτικὸν (ὅπως τὰ Γεωργικά). *arma* = *bella*. πρβ. ¹Ιλ. Α, 1 Μῆνιν ἀειδε θεὰ Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος. Ἡ ἐπίκλησις τῆς Μούσης γίνεται εἰς τὸν στίχον 8. *qui primus . . . ή σύνταξις*: *qui primus Troiae ab oris profūgus vēnit Italiam*. Τὸ *Troiae ab oris* συναπτέον τῷ *profūgus*. Τὸ *primus* = ἀρχηγέτης, δὲ πρῶτος, ὅπως τὸ *princeps*. Τὸ *unde* = *ex qua re* = γενάρχης τῶν Λατίνων, ἰδουτὴς τοῦ Λατινικοῦ γένους. Ὁ χαρακτηρισμὸς οὗτος ἔξαιρει τὸν ἡρωα τοῦ ἔπους.

2. *Italiam* = *in Italiam*, ἡ ἀπόθετος αἴτιατ. ἀντὶ τῆς αἴτιατ. μετὰ τῆς προθέσεως *in*, διὰ νὰ δηλωθῇ ἡ εἰς τόπον κίνησις ἐπὶ ὀνόματος χώρας: εἶναι ἐν κορίσει παρὰ τοῖς ποιηταῖς ὅμοιως κατωτέρῳ *litōra* = *ad litōra*. Τὸ ι τῆς πρώτης συλλαβῆς μακρὸν χάριν τοῦ μέτρου, ὅπως καὶ εἰς τὴν λέξιν *Itālus*. *fato*, ἀφαιρ. τοῦ *fatūm*. *Fatūm* (ἢ *fata*) = τὸ πεπορωμένον, ἡ εἰμαρμένη. *fato profūgus* = ὑπὸ τῆς εἰμαρμένης φυγᾶς. Εἰς τὸ *profūgus* περιέχεται ἡ αἴτια, δι' ἣν δὲ Αἰνείας ἀφήσας τὴν Τροίαν ἦλθεν εἰς τὴν Ἰταλίαν. *Laviniāque*: μερικώτερος διορισμὸς τοῦ *Italiām*, δὲ δὲ que εἶναι ἐξηγητικὸς «καὶ δὴ εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Λαουΐνιου». Τὸ *Λαουΐνιον* ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Αἰνείου· ἐντεῦθεν δὲ ίστορικὸς ἀναχρονισμός. *Laviniā*, ἀναγνωστέον τρισυλλάβως κατὰ συνίζησιν χάριν τοῦ μέτρου. Τὸ ι θὰ προφερθῇ δῶς γ.

3. *multum . . . iactātus . . . multa . . . passus*, αἱ μετοχαὶ *iactātus* (διπτασθεὶς) καὶ *passus* (παθὼν) ἀναφέρονται εἰς τὸ ὑποκ. τοῦ *venit*, τὸ *ille*, ὅπερ παρεντέθη, ὃς παρ² Ομήρω, τὸ *ὅγε*, διὰ νὰ κα-

ταστῇ δὲ λόγῳ ἐμφαντικώτεος. Προβλ. Ὁμηρ. α, 4 ἀνδραὶ μοι ἔννεπε . . . ὃς μάλα πολὺ πλάγχθη . . . πολὺ δὲ σ' ἔν πόντῳ πάθεν ἄλγεα. Τὸ ille ἐνέχει ἀντιμετικὴν ἔννοιαν = παρός δὲν ὅτι ἐρωτάσθη, ἔφθασε. Τὸ iactāri, δπερ λέγεται, δπως τὰ τῆς Ἑλληνικῆς σαλεύεσθαι καὶ διπτάζεσθαι, περὶ τῶν φερομένων ὑπὸ τῶν κυμάτων τῆς θαλάσσης καὶ ὑπὸ τῶν ἀνέμων τῇδε κακεῖσε, ἐνταῦθα κεῖται καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ ξηρὸν περιπλανήσεων. passus = παθών, μετοχὴ τοῦ πατέρος, passus sum, pati = πάσχω. alto = mari, ἐν τῇ θαλάσσῃ, ἐν τῷ πόντῳ.

4. vī supērum, θεῶν ίότητι, Ὅμηρ. ο, 119. supērum = superōrum, ἐπιφέρεται ἀρχιβεστέρᾳ τῆς φράσεως ἐριηνείᾳ διὰ τῶν saevas Junōnis ob iram. Η Ἡρα, ωρισμένη ἀντὴ οὖσα, θὰ παροργίσῃ τὸν Αἴτολον καὶ ὄλλους θεούς. saevas memorem. Σημειώσον τὴν θέσιν τῶν δύο τούτων ἐπιμέτων ἐν ἀντιστοιχίᾳ πρὸς τὰ ἐπιφερόμενα οὐσιαστικὰ Junōnis ob iram = διὰ τὴν μνήμονα δργήν τῆς ἀπιγνοῦς Ἡρας. Λίσζ. Ἀγαμ. 141 «μνάμων μῆνις», ὑπάλλαγή.

5. multā quoque et = πολὺ δὲ στί (ῶσαύτως) καί. Τὸ quoque et = (quoque etiam) ἔξαίρει τοῦ δευτέρου μέλους τὴν σπουδαιότητα. dum condēret = ἔως ἂν κτίσῃ. Οἱ σύνδεσμοι dum, donec καὶ quoad φέρονται πρὸς δριστ. μέν, ἐὰν τὸ πρᾶγμα παρίσταται βέβαιον, πρὸς ὑποτ. δὲ ἂν παρίσταται διὰ ἀμφιβολοῦ ἢ ἂν ὑποδηλοῦται ἀμα καὶ σκοπὸς ἢ αἰτία ἐν τῇ ὑποτακτικῇ περιέχεται καὶ ἡ βούλησις καὶ ἐπιμυία τοῦ πράττοντος. Χρόνοι τοῦ condo: condo, condidī, conditum, condidere δηλ. τὴν πόλιν τοῦ Λαογένειου. inferretque = καὶ εἰσαγάγῃ.

6. deōs εἶναι οἵ Penātes, ἦτοι οἱ Ἐφέστιοι ἢ Μύχιοι θεοὶ τῆς Τροίας, οὓς ἀλλαζοῦ δὲ ποιητὴς καλεῖ Phrygios Penātes. Τούτους ἔσωσε καὶ παρέλαβεν δὲ Λίνείας μεθ' ἑαυτοῦ. Latio, δοτ. ἀντὶ τοῦ in Latinum. οὐχὶ σπανίως παρὰ ποιηταῖς δόματα κίνησίν τινα δηλοῦντα συνάπτονται πρὸς δοτικήν. Η δοτικὴ ὑπάρχει, διότι ἡ φράσις ἐνέχει ἥμιτικὴν σημασίαν. unde = a quo, δηλ. ἀφ' οὖσ Λίνείου ἀλλοι ἀναφέρουν τὸ unde εἰς τὸ Latio = ἐξ οὗ δηλ. Λατίου.

7. Albānique patres = καὶ οἱ Ἀλβανοὶ πατέρες (πρόγονοι). οὔτοι ποιητικῶς παρίσταται ἡ Ἀλβα Λόγγα, κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀσκανίου, νῦν τοῦ Λίνείου. altae moenia Rōmae = τῆς ὑψηλῆς Ρώμης τὰ τείχη ποιητικὴ περιγραφὴ τῆς Ρώμης, ἦτις λέγεται καὶ alta, διότι ἦτο ἐπὶ λόφων ἐπιστρέψη.

8. Musā. Ὁ Ὅμηρος καὶ καθόλου οἱ ἐπικοὶ ποιηταὶ ἐπικαλοῦν-

ταὶ τὴν Μοῦσαν ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔπους· βλ. "Ομ. τῶν ἀμόθεν" ἀλλ' ὁ Οὐεογύλιος ἐπικαλεῖται ταύτην ἐξ οὗ μέρους μέλλει νὰ ἐκθέσῃ σπουδαιότατα καὶ πλείστου λόγου ἀξια πρόγυματα, causas = τὰς αἰτίας δηλ. τῶν ἔποιμένων: tot volvēre casus, tot adīre labōres ὑποδηλουμένας διὰ τῶν quo numīne laeso quidve dōlens. quo numīne laeso = quam ob laesionem numīnis. Τὸ numen ἔχει ἐνταῦθα τὴν ἀρχικὴν σημασίαν τῆς θελήσεως, δηλ. κεῖται ἀντὶ τοῦ voluntāte = quaā (Junonis) voluntate (ab Aenea) offensā, neglecta = τίνος θελήσεως (τῆς Ἡρας) ὑβρισθείσης, ἀμεληθείσης· ἄλλοι ἐκδέχονται τὴν λέξιν πυτεν ἐν τῇ σημασίᾳ τῆς θεότητος = quo deo offenso. Πάντως δέον νὰ ἐννοηθῇ ἡ Ἡρα καὶ οὐχὶ ἄλλη θεότης γενικῶς. Οἱ Αἰνείας ἡναντιώθη εἰς τὴν θέλησιν τῆς Ἡρας, χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ καὶ νὰ τὸ γνωρίζῃ, ἰδούσας τὸ Ρωμαϊκὸν γένος, τὸ δποῖον ἔμελλε νὰ ἐξολοθρεύσῃ τὴν Καρχηδόνα.

9. quidve dolens = ἢ τί (ἰδίᾳ) λυπουμένη, ἀχθομένη· εἶχεν ἡ Ἡρα προσωπικὴν ἀφροδιμὴν νὰ μισῇ τοὺς Τοῦδας, διότι δὲν ἔλαβε τὸ καλλιστεῖον παρὰ τοῦ Τρωὸς Πάριδος, τοῦ κοίναντος τὰς τρεῖς Θεάς, Ἡραν, Ἀφροδίτην, Ἀθηνᾶν, καὶ διὰ τὰς τιμὰς τοῦ ἀρπαγέντος Γανυμήδους, δις ἀναπτύσσεται ἐν τοῖς στίχοις (23 - 28). volvēre casus = νὰ ὑποστῇ δεινά· τὸ volvere, ὅπερ εἶναι ἴδιον δῆμα διὰ τοὺς περιτελλομένους ἐνιαυτοὺς (volventibus annis), ἐδῶ μεταφέρεται εἰς τὰ διηνεκῆ δεινά, τὰ δόποια οἵονει κυκλικῶς καὶ περιοδικῶς ἐξ ὑπαμοιβῆς ἐπανέρχονται. Οἱ χρόνοι: volvo, volvi, volūtum, volvēre. adéo labōres = ἀναλαμβάνω πόνους, κόπους, ἀγῶνας.

10 - 11. insīgnem pietāte virum = ἐπιφανῆ ἐπὶ εὐσεβείᾳ, εὐσεβέστατον ἄνδρα, δηλ. τὸν Αἰνείαν. Κυρίᾳ ἀρετῇ τοῦ ἥρωος εἶναι ἡ piētas, ἡ πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς γονεῖς εὐσέβεια. impulērit, παρακ. ὑποτ. τοῦ impello (in - pello), impūli, impulsum, impellere = ἐξωθῶ, ἐξαναγκάζω. Ἡ χρῆσις τοῦ δῆματος τούτου μετ' ἀπαρεμφ. (volvēre—adīre) ἀντὶ τῆς παρὰ τοῖς πεζοῖς ὑποτακτ. μετὰ τοῦ ut (ut volvēret — adīret) εἶναι ποιητική. anīmis, ἀφαιρ. in anīmis, πρβλ. τὸ διμηρ. φρεσσί, θυμῷ. caelestib⁹s, δοτική, caelestes - ium, οἱ οὐράνιοι θεοὶ· irae, πληθυντικὸς ἀντὶ τοῦ ἐνικοῦ, τοῦ ὀνόματος δηλοῦντος συγκίνησιν τῆς ψυχῆς. tantaene irae? Ἐρωτᾷ οὕτως ὁ ποιητὴς μὲ διορίαν, διότι εἶχε πρὸ διφθαλμῶν τὴν ὑψηλοτέραν περὶ θεοῦ ἔννοιαν, ἣτις ἐκράτει τότε παρὰ τοῖς εὐπαιδεύτοις Ρωμαίοις.

Στίχ. 81 — 123

81. Haec ubi dicta, δηλ.. sunt, εὐθὺς ὡς ταῦτα ἐλέγθησαν (δηλ.). ὑπὸ τοῦ Αἰόλου = εὐθὺς ὡς εἶπε ταῦτα (δ' Αἴολος). 'Ο Αἴολος εἰς τὰς παρακλήσεις καὶ τὰς ὑποσχέσεις τῆς Ὡρας ἀπήντησεν ὅτι εἶναι πρό-
θυμος, καὶ ἐκ λόγων εὐγνωμοσύνης πρὸς τὴν Ὡραν, νὰ ἐκτελέσῃ πᾶν
ὅτι ἦ "Ἡρα προστάσσει. cavum . . . montem = τὸ κοῦλον ὅρος τὸ
ἐπικείμενον ἐπὶ τοῦ ἄντρου, ὅπου ἦσαν οἱ ἄνεμοι ἐγκεκλεισμένοι, ἐν
τῇ νήσῳ Αἰολίᾳ, τῇ κατοικίᾳ τοῦ Αἰόλου. 'Ομηρ. Ὁδ. 1 Αἰολίην
δ' εἰς νῆσον ἀφικόμεθ', ἔνθα δ' ἔναιεν Αἴολος Ἰπποτάδης. conversa
cuspide = ἀναστραφέντος τοῦ δόρατος, ἀναστρέψας (δ' Αἴολος) τὸ δόρον,
ῶστε νὰ λάβῃ ἐκ καθέτου θέσιν δοξιζοντίαν. Ἐντεῦθεν ἀρχεται ἥ περι-
γραφὴ τῆς θυέλλης, ἥς περιγραφῆς πρέπει νὰ σημειώσῃ τις τὸν πρα-
γματολογικὸν χαρακτῆρα, δεδομένου ὅτι πρόκειται περὶ θυέλλης ἐκ τοῦ
εἰδούς τῶν κυκλωνικῶν. Πηγὴ ἐμπνεύσεως δ' Ὁμηρος· 'Ομ. Ὁδ. ε, 291.

82. montem impūlit = ἐπλήξει τὸ ὅρος. Τὸ impello, περὶ μείζο-
νος δυνάμεως. in latus, εἰς τὸ πλευρόν, ἐπὶ τὰ πλάγια ἐκ τοῦ πλήγμα-
τος παρέκλινεν εἰς τὰ πλάγια τὸ ἐπικείμενον ὅρος, ὡστε νὰ ἀνοιχθῇ
χάσμα (= porta στίχ. 83), ἐξ οὗ οἱ ἄνεμοι ἔξοδωσιν, ac=ac statim=
καὶ εὐθὺς, διὰ τοῦ ac σημαίνεται ἀμεσος χρονικὴ ἀκολουθία. velut
agmīne facto = οἷονεὶ ἀγήματος γενομένου, οἷονεὶ στρατὸν εἰς πο-
ρείαν συντεταγμένον ἀποτελέσαντες (οἱ ἄνεμοι).

83. qua data porta τὸ πλῆρες τῆς φράσεως ἔχει ᾧδε: qua
(parte) data (est) porta. Porta = πύλη ἥ λέξις, κυριολεκτουμένη ἐπὶ¹
στρατοπέδων καὶ φρουρίων, εὐστόχως ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ ἐδῶ ἐχοησιμο-
ποιήθη, ἀφ' οὗ προηγουμένως εἶχε λεχθῆ περὶ τῶν ἀνέμων, ὅτι οὗτοι
ἀπετέλεσαν οἵονεὶ στρατὸν εἰς πορείαν συντεταγμένον. ruunt ruo, rui,
rūtum, ruere = ὁρμῶ, ἔξοδμῶ. turbo - ūnis, ἀρσ. γ' = δίνη. perflo,
α' συζ. διαμαλ. = διαφυσῶ, διαπνέω.

84. incubuēre mari = ἐνέσκηψαν, ἐπέπεσον εἰς τὴν θάλασσαν. in-
cumbo, cubui, cubitum, -ερε 'Ομ. ε, 295 σὺν δ' εὐδόξῳ τε νότῳ τ' ἐ-
πεσε ζέφυρος τε δυσαής καὶ βροέης μέγα κῦμα κυλίνδων. 'Ο παρακεί-
μενος (incubueret) ἐμφανίζει αἰφνιδίαν καὶ ταχεῖαν κίνησιν. Τούτῳ
ἔπονται οἱ ἐνεστ. ruunt, volvunt. Totum (mare) a sedibus imis =
ὅλην (τὴν θάλασσαν) ἐκ τοῦ πυθμένος.

8. una = δι. σύν. ruunt ἐνεργ. = erūunt = ἀναταράσσουν, ἀνα-

κυκῶσι. creber procellis = procellosus = ὁ θυελλώδης. Ὁμηρος. ζέφυρος δυσαής· ἀπὸ τοὺς τέσσαρας ἀνέμους, οὓς μνημονεύει ὁ Ὅμηρος, λείπει ὁ Βορρᾶς, οἵτις μνημονεύεται κατωτέρῳ (στύκ. 102).

87. virum = virorum. stridor - ὄρις, ἀρσ. γ' = τοισμός. tundens - entis, ἀρσ. γ' = ὁ κάλως. Ἐν δὲ τῷ στίχῳ ὑπάρχει παρόγητος διὰ τοῦ φθόγγου τ.

88-89. eripunt... ex oculis. Μετάφρασις τῶν Ὅμηρος ε, 293 σὺν δὲ νεφέεσσι κάλυψε (δ Ποσειδῶν) γαῖαν διμοῦ καὶ πόντον. δρῶσι δούλων οὐρανόθεν νύξ. ponto δοτ. = ἐν τῷ πόντῳ. nox atra = νύξ ζοφώδης. incūbo, α' συζ. διμαλ. = ἔξαπλοῦμαι.

90. poli = caelum, τὸ μέρος ἀντὶ τοῦ ὅλου. crebris micat ignibus aether = λάμπει ἐκ τῶν συγχῶν ἀστραπῶν ὁ αἰθήρ. crebri ignes = συγχαὶ ἀστραπαί. mico, - ὕι, - ἄρε = πάλλομαι, στέλβω, λάμπω, ἀστράπτω.

91. praesentem, κατηγορ. εἰς τὸ ἐν τέλει τοῦ στίχου mortem = ἀφευκτὸν, ἀσφαλῆ τὸν θάνατον. Ὁρα δὲ τὸ ἐπίθετον εἶναι ἐν ἀρχῇ καὶ τὸ οὐσ. ἐν τῷ τέλει τοῦ στίχου: σπανιώτερον γίνεται τὸ ἐναντίον. intentant = minantur = ἀπειλοῦν· πρὸς τὴν δῆλην φράσιν παράβαλε τὰ παρ' Ὅμηρος ε, 305, νῦν μοι σῶς αἴπὺς ὅλεθρος.

92. extemplo = statim = πάραντα. Aeneae solvuntur membra· πρβλ. Ὅμ. ε, 295 καὶ τότε⁹ Οδυσσῆος λῦτο γούνατα. frigus - ὄρις, οὐδ. γ' = δύναος, κρύος : φρόβος δέ ἐμποιεῖ τὸ δύναος. frigore= ὑπὸ τοῦ κρυελοῦ φρόβου.

93. duplicitis=ambas, duplex, ποιητ. palmas= supinas manus = παλάμιας. Συνείθιζον οἱ εὐχόμενοι νὰ ἀνατείνουν πρὸς τὸν οὐρανὸν τὰς χειρας ὑπτίας. tendo = τείνω. ingēmit ... voce refert. Ὅμηρος ε, 228 δύθησας δ' ἄρα εἶπε πρὸς δὲν μεγαλήτορα θυμόν.

94. o terque quaterque beati, πρβλ. Ὅμηρος. Ὁδ. ε, 306 Τρισμάκαρες καὶ τετράκις Δαναοί, οἵ τότε¹⁰ δῆλοντο Τροίην ἐν εὐρείῃ. ἡ φράσις δηλοῖ τὸν ὑψιστὸν τῆς εὐτυχίας βαθμόν.

95. quis, τύπος ἀρχαῖκὸς ἀντὶ τοῦ quibus = οἷς.

96. oppetere mortem (διμηρος. πότμον ἐπισπεῖν) καὶ ἀπλῶς oppetere (ἐν πολέμῳ) = προθυμώως ἀποθνήσκειν. contigit = συνέβη· ἐπὶ καλοῦ, δηλ. εἶχον τὸν εὐτυχίαν.

97. Tydīde, κλητ. τοῦ Tydīdes, ὁ Τυδείδης, δὲν δὲ ποιητὴς καλεῖ Danāum fortissimum gentis, καθ' ἂν καὶ δὲν Ὅμηρος λέγει· δὲν δὴ ἐγώ

κάρτιστον Ἀχαιῶν φημὶ γενέσθαι. Πολὺ φυσικὸν νὰ ἐνθυμηθῇ ὁ Αἰνείας τὸν Τυδείδην, ὑπὸ τοῦ ὅποίου θὰ ἐφονεύετο, ἀν δὲν ἥρχετο βοηθὸς εἰς αὐτὸν ἡ Ἀφροδίτη (Ὀμ. Ε, 228 κ.έ.). μενε . . . ποι ρο-
tuisse, αἰτ. μετ' ἀπαρεμφάτου καθ' ἔστην τιθεμένη, ἦτοι μὴ ἔξαρ-
τωμένη ἀπό τινος φίματος, εἴησθαι πολλάκις ἐπὶ θαυμασμοῦ, ἐκπλή-
ξεως, ἀγανακτήσεως ἢ τινος τοιούτου ψυχικοῦ πάθους. Ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ
δὲ μετὰ τοῦ ἐρωτηματικῶς καὶ ἀπορηματικῶς), πρβλ. ἐμὲ παθεῖν τάδε. Iliacis campis, ἀφαρ. τοπικὴ = ἐν τοῖς Ἰλια-
κοῖς πεδίοις. *occupab̄ere* = πίπτειν.

98. *an̄mam effundere* = ἐκπνέειν· *effundo* - ὑδί - ὑsum, - ἔρε=
ἐκχέειν. *tuā dextrā*, ἀφαρ. τοῦ δργάνου = τῇ σῇ δεξιᾷ, διότι τὸ αν̄-
ιματ *effundere* κεῖται ἀντὶ τοῦ *perīte* (ἀπόλλυσθαι).

99. *saevus* = αἰνός, ἀπηνής, οὐχὶ πρὸς φύγον. *ubi* = ὅπου. *Aeac-
cidae* = τοῦ Αἰακίδου, δηλ. τοῦ Ἀχιλλέως, ὃς ἔγγόνου τοῦ Αἰακοῦ.
Ἀνάφερε εἰς τὸ *telo* = ὑπὸ τοῦ βέλους. *telum* = πᾶν εἶδος ἐπιθετικοῦ
ὅπλου. *iacet* = κεῖται. Τὸ *iaceſte*, ὅπως τὸ ἐλληνικὸν κεῖσθαι, εἶναι
ὅημα ὕδιον περὶ τῶν νεκρῶν καὶ φονευθέντων. Ὁ δ' ἐνεστώς κεῖται
περὶ παρφημένου βεβαίως πράγματος, τοῦ ὅποίου ὅμως ἔτι καὶ νῦν
ἡ μνήμη μὲ τοιχόροτητα μένει.

100. *Sarpēdon*, Σαρπηδών, δ τῶν Λυκίων ἄγδος καὶ τῶν Τρώων
ἐπίκουρος, ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Πατρόκλου καὶ κατὰ διαταγὴν τοῦ Διὸς
μετηνέχθη παρὰ τοῦ Ἀπόλλωνος διὰ τοῦ Ὑπνου καὶ τοῦ Θανάτου
εἰς Λυκίαν (Ὀμ. Η, 480 κ. ἔ.). *Simōdis*, δ Σιμόεις ποταμός, δ εἰς τὸν
Σκάμανδρον χυνόμενος, ἐκ τῆς Ἱδης πηγάζων διὰ τοῦ Τρωϊκοῦ πεδίου
διερχόμενος. *corpora . . . volvit* πρβλ. Ὀμ. μ, 22. Σιμόεις ὅμι πολ-
λὰ βοάγρια (*scuta virum*) καὶ τουφάλειαι (*galēas*)· **κάππεσον** ἐν **κο-
νίησι** (= *volvit*) καὶ ἡμιθέων γένος ἀνδρῶν (*fortia corp̄ora virum*).

102. *iactanti* = *clamanti*, *vociferanti* ἢ καὶ ἀπλῶς *dicenti*. Ση-
μείωσαι τὴν συντακτικὴν θέσιν τῆς δοτικῆς περιγραφούσης τὴν τοῦ
ὑποκειμένου κατάστασιν, καθ' ἣν στιγμὴν συμβαίνει ἡ ἐνέργ. κυρ. ὁή-
ματος. Εἰς τὴν Ἑλλ. γεν. ἀπόλυτος. Τὸ *iactare* πάντοτε σημαίνει κί-
νησίν τινα τῆς ψυχῆς· δ Ἀινείας εἶναι προφανῶς συγκεκινημένος.
Aquīlōne, ἀφαρ. τῆς αἰτίας διοριστικὴ τοῦ *stridens* = συρίτουσα
(θύελλα), διότι ἔξηγέθη ὑπὸ τοῦ Βορρᾶ.

103. *adversa*, κατηγορ. = ἐναντία, δηλ. *prora irruens* = ἀπὸ
τῆς πρώρας ἐμπίπτουσα, ἐπισκήπτουσα. *velum* = τὸ ίστιον, τῆς νεώς

δηλ. τοῦ Αἰνείου. ferit = πλήττει· τὸ δῆμα ferio - ferīre· ἐν τῷ ferit ἐνυπάρχει ἡ ἔννοια τοῦ lacērat = διαφοργύνει διὰ τὴν δριμὴν τοῦ ἀνέμου. Πρὸς τὴν φράσιν προβλ. Ὁμ. Ο, 626, ἀνέμοιο δὲ δεινὸς ἀγήτης ιστίῳ ἐμβρόχεται. fluctus ad sidera tollit = τὰ κύματα εἰς τὰ ἄστρα αἴρει. Προβλ. Ὁμ, ε, 313 ὃς ἀρα μιν εἰπόντων ἔλασε μέγα κῦμα κατ' ἀκροῖς.

104. avertit, ἐν ἀμεταβάτῳ σημασίᾳ ληπτέον = se avertit ἢ aver-titur = ἀποστρέφεται. undis dat latus, ἐννοητέα ἡ γεν. navis=prora latus navis fluctibus oppōnit = ἡ πρῶρα τὴν πλευρὰν τῆς νεώς εἰς τὰ κύματα ἐκθέτει.

105. insequītur cumulo . . . mons. cumulo, ἀφαιρ. τοῦ τρόπου προσδιορίζουσα τὸ insequītur: cumulo = cumulātum, mole sua= σωρόδόν, τῷ ὑπερομεγέθει αὐτοῦ ὅγκῳ ἐπέρχεται. praerūptus aquae mons = ἀπότομον ὕδατος ὅρος. Διὰ τῆς ἐν τῷ τέλει τοῦ στίχου μονοσυλλάβουν λέξεως mons γραφικῶς παρίσταται τὸ ἀπότομον τοῦ ὑψηλοῦ κύματος.

106 - 107. hi . . . his, πρόκειται περὶ τῶν ναυτῶν τῆς νεώς τοῦ Αἰνείου. hi = οἱ ἐν τῇ πούμνῃ, his = τοῖς ἐν τῇ πούρᾳ. pendeo, reperendi, -ere = κρέμαμαι, αἰλουρῦμαι. dehīsco, -hivi, -ere = χαίνω, γάσκω. terram = τὸν πυθμένα ὁ πυθμὴν δηλοῦνται καὶ διὰ τῆς ἐπιφρομένης ὁργαν. ἀφαιρετικῆς harēnis, ἥτις διορίζει τὸ furit: furit aestus harenis. τὸ furēre συνήθως δῆμα περὶ τῆς μαινομένης θαλάσσης· ἡ λέξις aestus οὐχὶ σπανίως λέγεται περὶ τῆς σφραδοφοτέρας τῶν κυμάτων κινήσεως. Ὡραία ἡ εἰκόνων, πρὸς ἣν παραβλητέα ἡ παρὰ Σοφ. Ἀντιγ. 585 πόντιον οἶδα κυλίνδει βυσσόθεν κελαινὰν θῖνα (= harenis).

108. tris, ἀρχαϊκὸς τύπος ἀντὶ τοῦ tres. Τὸν στόλον τοῦ Αἰνείου ἀπετέλουν εἴκοσι νῆες. Notus, ποιητικῶς κείται ἀντὶ τοῦ ἀνέμου ἐν γένει, ὃς καὶ κατωτέρῳ τὸ Eurus. saxa latentia = σκόπελοι λανθάνοντες. torqueo, torsī, tortum, -ere = στρέφω, σφενδονῶ.

109. Ἡ πλοκὴ τοῦ λόγου: Itāli vocant aras saxa, quae sunt in mediis fluctibus· αἱ arae εἰναι αἱ νησῖδες αἱ καλούμεναι Αἰγαῖοι, κείμεναι εἰς τὸ στόμιον τοῦ κόλπου τῆς Καρχηδόνος.

110. dorsum, ἐπεξηγεῖ τὸ aras, μεγάλη δάχις, μέγα τμῆμα βράχου. mari summo, ἀφαιρ. τοπ. = ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης.

111. brevīa, εἰναι ἐπίθετον κατὰ παράλειψιν τοῦ ὀνόμ. vada γε-

νόμενον οὐσιαστικὸν = τὰ βραχέα τῆς θαλάσσης, δηλ. τὰ ἀβαθῆ. Τούτῳ συνωνυμεῖ τὸ ἐπόμενον *syrtis*. *syrtis* = ἀκταὶ ἀμιώδεις καὶ τεναγώδεις. *urgēo* = ὁθῶ, ὀκέλλω, ἀργ. χρ. *urgēo*, *ursi*, *urgēre*.

112. *vada* = τὰ τενάγη. *vadis* δοτ. *inlido-si*, *sum*, *ere* (*in-lae-do*) = προσαράσσω. *agḡere* *cingit harēnae* = σωρῷ ψάμμου περιζωνύει : *agger* ἀργ. γ' = χοῦς, γῶμα καὶ ποιητικῶς σωρός. Τὴν ψάμμον ταύτην ἀνέσυρεν ἡ θάλασσα ἐκ τοῦ βυθοῦ (στίχ. 107).

113. *Lycios*, οἱ Λύκιοι εἴχον ἔλθει εἰς ἐπικουρίαν τῶν Τρώων καὶ τοῦ ἡγεμόνος των Πανδάρου (ἢ Σαρπηδόνος) πεσόντος συνεξέπλευσαν μετὰ τοῦ Αἰνείου. *veho*, *vexi*, *vectum*, *vehēre* = ὀχέω, ὀχῶ, φέρω, κομίζω. *Oronten*, τὸ ὄνομα τοῦτο ἐπλάσθη ὑπὸ τοῦ Οὐεργιλίου.

114. *ipsius* = αὐτοῦ, δηλ. τοῦ Αἰνείου. *ingens pontus*, ἔχει λεγθῆ μετ' ἐμφάσεως = μέγα κῦμα τόσον ὡς νὰ ἥτο ὅλος ὁ πόντος. *a vertice desūper, ab alto* = κατ' ἄκοντος.

115. *maḡister*, δηλ. *navis* = ὁ κυβερνήτης. *pronus - a - um* = πορνής. *in caput, διμηρ. ἐπὶ κάρ.* = κατακέφαλα, ποβλ. Ὁμ. μ, 41 : ὁ δ' ἄρδ' ἀρνευτῆρι ἐοικώς κάπτεσθ' ἀπ' ἵκιοφιν.

116. *ast illam* = τὴν δέ, δηλ. τὴν ἀνευ κυβερνήτου ναῦν. *ast* = at, κανονικῶς παρὰ Οὐεργιλίῳ εὑρηται τὸ *ast* πρὸ λέξεως ἀρχομένης ἀπὸ φωνήντος. *ibidem* = αὐτόθι.

117. *agens circum* = *circumagens*, τιμῆσις καθ' ἔλλ. ξῆλον = περιάγον. *rap̄idus vorat aequōre vortex* = δομητικὴ δίνη διὰ τοῦ πελάγους καταπίνει τὴν ναῦν. Ποιητικῶς παριστᾶ τὴν δίνην νὰ καταπίνῃ διὰ τοῦ πελάγους τὴν ναῦν. Σημείωσον τὴν ἐν τῷ στίχῳ παροήχησιν διὰ τοῦ φθόγγου τ. *vortex - ūcis*, ἀργ. γ' = δίνη. *vorat* = *absorbet* = καταπίνει. Μὲ μοναδικὴν τῶν λέξεων ἐκλογὴν περιγράφει τὸ πρᾶγμα, διότι διὰ τοῦ ἥκου αὐτῶν γραφικώτατα τοῦτο παρίσταται.

118. *rari, κατηγ.* (*dispersi* = διεσκορπισμένοι, τῇδε κακεῖσθε). *in gurḡite vasto* = ἐν τῷ εὐρῷ πελάγει. *gurges - ūtis*. ἀργ. γ' = δίνη, συστροφὴ ὕδατος, ὕδωρ. (Ὁμ. μέγα λαῖτμα θαλάσσης). Τὸ *rari* καθιστᾶ τὴν εἰκόνα λίαν γραφικήν, ἐάν δὲ λίγους τῇδε κακεῖσθε (ἐνθα καὶ ἔνθα) νηκομένους καὶ πολὺ ἀπ' ἀλλήλων ἀπέχοντας ἀντιθέτως πρὸς τὸν εὐρὸν πόντον φαντασθῶμεν. Εἰς τὴν γραφικότητα συντείνει καὶ ὁ ἥρεμος σπονδειακὸς ὁνθμὸς τοῦ στίχου. *no, α' συζ.* διμαλ. = νήχομαι.

119. *arma, κυρίως αἱ ἀσπίδες καὶ αἱ δερμάτιναι περικεφαλαῖαι, tabūiae, σανίδες τῆς νεώς.* ποβλ. Ὁμ. μ, **πίνακες νεώς**. *Troia gaza* =

Τρωϊκὸς θησαυρός· ἥ λέξις *gaza*, περσική, γαζοφυλάκιον· ἔλλ. γάζα· τὸν τρόπον τῆς συλλογῆς τοῦ θησαυροῦ διηγεῖται δὲ Αἰνείας εἰς τὸ δεύτερον βιβλίον.

120. *Iliōnēi*, τετρασυλλάβως προενεκτέον κατά συνίζησιν. Ἰλιονέντος καὶ κατωτέρῳ Ἀβας εἶναι δύναματα ληφθέντα ἐκ τοῦ Ομήρου. Ἀχάτης δὲ καὶ Ἀλίτης εἶναι δύναματα πλασθέντα ὑπὸ τοῦ Οὐεργιλίου. Ἀχάτης κατὰ Σέρβιον ἐκ τοῦ ἀχάτου· ὑπῆρχεν δύναμα ποταμοῦ ἐν Σικελίᾳ· Ἀλίτης ὑπάρχει ἐν μυθολογίᾳ.

122. *hiems* = *tempestas* = δέκατον, ἥ τοικυμία. *vicit* = κατέβαλε. *laxis compagībus* = *laxātis compagībus* = χαλαρωθεισῶν τῶν ἀρμογῶν. *omnes*, δηλ. *naves*.

123. *imbreū* = *aquam maris*, θαλάσσιον ὕδωρ. *inimicū* = *exītiōsum* = δλέθριον. *rimisque fatīscunt* = καὶ καταπονοῦνται, καταβάλλονται τοῖς δήγμασι. Τὸ *fatiscere* εἶναι ἴδιον δῆμα περὶ τῶν θραυσθεισῶν καὶ ἐκλιπουσῶν δυνάμεων, ὥστε ἵσοδυναμεῖ τῷ *solfi*, *dilābi* (=λύεσθαι, διαπίπτειν, καταρρέειν). *rimisque fatīscunt* = et *solvuntur ut rimas agant*. *rimas agere* = πάσχειν δωγμάτ, δήγμων σθαι. "Ορα τὸ πρωθύστερον σχῆμα, διότι πρῶτον διαλύνονται καὶ γίνονται δωγματί, δι' ᾧ εἰσῆλθε τὸ δλέθριον θαλάσσιον ὕδωρ.

Στίχ. 198 — 210

198. *ante*, συνήθως ἐκλαμβάνεται τοῦτο ὡς ἐπιθετικὸς διορισμὸς τοῦ *malōrum* (= *antiquōrum malōrum* = τῶν πρὸν κακῶν), μᾶλλον πρέπει νῦν θεωρηθῆ ὡς ἵσοδύναμον τῷ *adhus* = μέχρι τοῦδε, πρβλ. 'Ομ. μ. 208 ὁ φίλοι (=ο *socii*), οὐ γάρ πώ τι κακῶν ἀδαίμονές είμεν (*neque enim ignari sumus ante malorum*)· τὸ *enim* αἰτιολογεῖ διατὶ τοὺς ἀναμιμνήσκει τὰ πρότερα κακά.

199. *graviōrā*, εἶναι σοβαρώτερα συγκρινόμενα πρὸς τὴν τοικυμίαν, ἥ δποια τοὺς εἶχε καταλάβει, πρβλ. 'Ομ. μ., τόδε 209 οὐ μὲν δὴ τόδε μεῖζον ἔπι κακόν· παρατίθενται δὲ τὰ *graviora* ἐφεξῆς· *vos et... vos et...* Μοναδικὴν ἔχει δύναμιν ἥ ἀντωνυμία εἰς τὸν λόγον· εἶναι ὡς ἔὰν ἔλεγεν: *vos enim iīdem estis*, qui et... *rabiem Scyllaeam* = *ad rapidam Scyllaeam*. Πρὸς τὸ *rabiem Scyllaeam* παράλληλον τὸ ἔλλην. βίη 'Ηρακληίη. Ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ *accestis* (= *accessistis*) ὅπως καὶ τὸ *scopūlos*. *penītus sonantis* = τοὺς εἰς τὰ βάθη τῶν ἀντηγοῦντας. προβλ. 'Ομ. μ., 241 ἀμφὶ δὲ πέτρῃ δεινὸν βεβρύζει.

201. Cyclopia saxa εἶναι litus Cyclōpum saxōsum in Sicilia, ἡς τὰς ὅχθας καὶ τὰ ἄντρα, τῇ Αἴτνῃ γειτνιάζοντα, πατόνουν οἱ Κύκλωπες.

202. revocāte anīmos = ἀναλάβετε θάρρος· maestus timor = φόβος σκυθρωπός. experti, ἐνν. estis = ἔλαβετε πεῖραν. experīor, expertus sum, -īri = λαμβάνω πεῖραν.

203. mittīte = demittīte = ἀπόθετε, ἀποβάλλετε. forsān = ἵσως. Τὸ μόριον forsān, fors sit an, ἀντὶ τοῦ fortasse (= ἵσως) εἶναι ποιητικὸν καὶ συντάσσεται ἢ πρὸς ὑπότ. λόγῳ τοῦ an ἢ πρὸς ὄριστ. ὃς ἔνταῦθα, ὅτε εἶναι ἀπλοῦν ἐπίορ. συνωνυμοῦν τῷ fortasse - olim, ἐνταῦθα κεῖται περὶ τοῦ μέλλοντος χρόνου· ἀλλαζοῦ κεῖται περὶ τοῦ παρελθόντος χρόνου. Ο στίχος ἐπιγραμματικός. Πρὸς τὴν ὅλην φράσιν παραβλητέα τὸ παρ' Ὁμήρῳ μ, 212 καὶ που τῶν δε μηνήσεσθαι δίω, καὶ τὸ παρ' Εὐριπίδῃ: ἀλλ' ἥδυ τοι σωθέντα πόνων μεμνῆσθαι.

204. per tot discrimīnā rerum = διὰ τοσούτων κινδύνων. discrimīna rerum = οἱ κοίσιμοι τῶν πραγμάτων καιροί, κοίσιμοι καιροί.

205. fata = fati decreta oracūlis et augurīs nobis significāta = αἱ ἀποφάσεις τῆς μοίρας αἱ δηλωθεῖσαι ἡμῖν χρησμοῖς καὶ οἰωνοῖς· quietae sedes = ἡσυχος διαμονή: ostendunt, κείται ἀντὶ τοῦ promittunt = ὑπισχγοῦνται.

207. durāte, ἀμεταβάτως κεῖται = καρτερεῖτε, προβλ. Ὅμ. B, 299 τλῆτε, φίλοι. res secūndae = ἡ εὐτυχία.

208. curis ingentībus aeger = καίπερ βαρύμυμος ὡν ἀπὸ τὰς ὑπερβολικὰς φροντίδας. Τὸ aeger ἐδῶ ἀντὶ τοῦ tristis, maestus, curis vexatus et agitātus = ἀπὸ φροντίδας ἐνοχλούμενος.

209. spem voltu simūlat = ἐλπίδα τῷ προσώπῳ προσποιεῖται. premit = occultat = κρύπτει. altum dolōrem corde = βαθέως ἐν τῇ καρδίᾳ λύπην.

210. se praedae accīngunt = ἀναζωνύνονται πρὸς τὴν λείαν δηλ. ἔτοιμάζονται εἰς παρασκευὴν τῶν φρονευθεῖσῶν ἐλάφων. praedae, δοτ. τοῦ σκοποῦ. dāpibusque futūris, δοτ. τοῦ σκοποῦ = πρὸς τὴν μέλλουσαν εὐωχίαν. Ἡ δηλ φράσις ἀναλύεται ὡδε: accīngunt se ut ex praeda (cervis caesis) dapes futūras parent, daps, dapis = ἡ δαίς, θοίνη, εὐωχία. Λέγεται δὲ πληθ. dapes ἀντὶ τοῦ daps.

Στίχ. 254—296

254. olli, ἀρχαία δοτ. ἀντὶ τοῦ illi δηλ. τῇ Ἀφροδίτῃ. subridens = μειδῶν προβλ. Όμ. Θ, 38 τὴν δὲ ἐπιμειδήσας προσέφη νεφεληγερέτα Ζεύς.

225. voltu . . . , serenat. Συνήθης παρὰ ποιηταῖς ἡ εἰκὼν αὕτη τῶν θεῶν ἐνέχουσα ὅχι δλίγην ποιητικὴν γραφικότητα. caelum tempestatesque serenat = τὸν οὐρανὸν αἴθριον καθιστᾶ, τὰς τριχυμίας (καταστέλλει).

256. libavit = ἐπέφαυσε = osculum, ὑποκορ, τοῦ os = στόμα, σημαίνει τὸ πρὸς φύλημα ἐσχηματισμένον στομάτιον. oscula libavit = τῷ ἑαυτοῦ στόματι ἐπέφαυσε τὸ στομάτιον, natae = τῆς κόρης, ἵτοι ἐφύλησεν αὐτήν. Τὸ natae μετ' ἐμφάσεως κεῖται προηγουμένου τοῦ olli. dehinc, προενεκτέον δισυλλάβως = εἶτα.

257. parce metu — noli metuere = μὴ φοβοῦ. metu, δοτ. ἀντὶ τοῦ metui. Cytherēa, δῆμ. Κυθήραια, ἐπίθετον τῆς Ἀφροδίτης ἀπὸ τὴν νῆσον τῶν Κυθήρων, ὃπου ἐλατρεύετο κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους ζῷόνους, καὶ πλησίον τῆς δύοιας κατὰ μετεγενεστέραν παραδόσιν ἀνεδύθη ἀπὸ τὰ κύματα. manent. immorta tuorum fata tibi, ταῦτα λέγει δὲ Ζεύς, διότι ἡ Ἀφροδίτη παραπονούμενη εἶχεν εἴπει: quae te sententia vertit? immortus, - a, - um = ἀμετακίνητος, ἀμετάβλητος. fata tuorum = ἡ μοῖρα τῶν σῶν, δηλ. ἡ περὶ τοῦ Αἰνείου θεία βουλή, tibi, δοτ. καριστική.

258-259. urbem et moenia = urbis moenia Lavinī, γεν. ἐξ ὀνομαστ. Lavinium, sublīmen feres ad sidēra caeli = μετάρσιον θὰ φέρῃς εἰς τοὺς θεούς. Ταῦτα ἀναφέρονται εἰς ὅτι εἶχεν εἴπει ἡ Ἀφροδίτη, δτε παρεπονεῖτο πρὸς τὸν Δία. caeli quibus adnūis arcem = οἵ τὴν Ἀκρόπολιν τοῦ οὐρανοῦ ὑπισχνεῖσαι. Magnanīmus = μεγάθυμος, μεγαλήτωρ (στίχ. 250).

261. hic, δηλ. δὲ Αἰνείας. tibi, δοτ. ἡθική. quando = quoniam = ἐπειδή, remordet ἀντὶ τοῦ itērum, itērumque mordet, non cessat mordēre, εἶναι ἵσχυρότερον τοῦ mordet = ἀνιζ σε.

262. longius et volvens. Τὸ longius συναπτέον τῷ volvens, δὲ σον τῷ e volvens = καὶ μαρώτερον ἀνελίττων ἡ μεταφορὰ ἐκ τοῦ βιβλίου (volūmen), δπερ ἀνεγινώσκετο ἀνελιττόμενον. movebo = δὲ κινήσω, θὰ ἀποκαλύψω.

263. Italia = in Italia. populos ferōces = populos bellicōsos, δηλ. τοὺς Ροτούλους καὶ τοὺς Τυρρηνούς. contūndet = superabit, vincet = θὰ καταβάλῃ ὁ χρόνοι contundo, -tūdi, -tūsum, -ēre = συντοίβω.

264. mores ... ponet = θὰ εἰσαγάγῃ τάξιν καὶ εὐνομίαν. moenia ponet = moenia condet = θὰ κτίσῃ τείχη.

265-266. aestas, κυρίως τὸ θέρος ἔδω τὸ μέρος ἀντὶ τοῦ ὅλου, κατὰ συνεκδοχὴν ὃς καὶ κατωτέρῳ. terna hiberna (castra) = tres hiemes, ἥτοι τρία ἔτη. dum = ἐώς οὖ, vidērit, μέλλων δεύτερος = θὰ ἔχῃ ἵδει. Rutūlis subactis, δοτ. τῆς ἀναφορᾶς = ex quo Rutūli subacti erunt = ἀφ' οὗ χρόνου ὑποταχθῶσιν οἱ Ροτούλοι· ἡ δοτ. τῆς ἀναφορᾶς συναπτέα τῷ transiērint (= θὰ ἔχουν παρέλθει), ἡ δοτ. τῆς ἀναφορᾶς κατὰ τὸ ἔλλην. Ἰδίωμα, πρβλ. Θουκυδ. «ἡμέραι... ἦσαν τῇ Μυτιλήνῃ ἑαλωκυίᾳ ἐπτά» καὶ Δημοσθ. κατὰ Μειδίου 24 «μαρτυροῦμεν ἡδη τῇ κρίσει ἐκείνῃ διαγεγονότα ἔτη δικτώ». Οἱ Ροτούλοι, λαὸς τοῦ Λατίου, ἀντεπεξῆλθον κατὰ τῶν Τρώων τῇ προτοπῆ τοῦ βασιλέως των Τούργονος, οὗτος δ' ὁ ἀγὼν εἶναι τὸ θέμα τῶν τελευταίων βιβλίων τῆς Αἰνειάδος.

267. at, ἀντίθεσις πρὸς τὸ ἐν στίγ. 261 hic at, σύνδ. ἀτάρ, ἀλλά, δέ. puer Ascaniūs, ὁ μικρὸς τοῦ Αἰνείου νῖὸς ὁ γεννηθεὶς ἀπὸ τὴν Κρέουσαν. πυπε = νῦν, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν προτέραν προσηγορίαν Ilus (στίχ. 268). Iulo, κατηγορούμενον κατὰ δοτ. καθ' ἔλειν πρὸς τὸ εὑ. «Ο πρῶτος εἰσηγητῆς τῆς γνώμης τῆς ἀπὸ τοῦ Ἱούλου καταγωγῆς τῆς Ἰουλίας γενεᾶς ἦτο ὁ Ἱούλιος Καῖσαρ.

268. Ilus, οὕτως ἐκαλεῖτο καὶ εἰς ἀπὸ τοὺς νῖοὺς τοῦ Τρωός. res Ilia = τὰ τῆς Ἰλίου, τὸ κράτος τῆς Τροίας. stetit, δηλ. incolūmis regno, ἀφαιρ., μεταφορικῶς = εἰς τὸ ὄψις τῆς δυνάμεως του.

269. magno orbis, οὕτω καλοῦνται οἱ κύκλοι τοῦ ἐνιαυτοῦ, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς μικροτέρους κύκλους τῶν μηνῶν, οἵτινες ἀπαρτίζουν τὸν ἐνιαυτόν. volventis = volventibus = περιοδικῶς ἐπανερχομένων. volvo, εἰς μέσην σημασίαν: περιστρεφομένων διὰ τῆς περιοδικῆς ἐπανόρδου. mensibus = τῶν μηνῶν.

271. transfēret = θὰ μεταφέρῃ δηλ. εἰς τὴν Ἀλβαν ὁ Ἀσκάνιος. Τὸ τριακοστὸν ἔτος ὁ Ἀσκάνιος τὴν Albam Longam θὰ κτίσῃ καὶ ἐκ τοῦ Λαουΐνου θὰ μεταφέρῃ τὴν ἔδραν εἰς ταύτην. Longam... Albam, ἡ συνήθης ἐκφορὰ εἶναι Alba Longa, ἀλλὰ προηγεῖται τὸ

ἐπίθετον συμφώνως πρὸς τὴν ἀρχαῖκὴν τῶν λέξεων ἀκολουθίαν (δῶς bona dea, patria potestas, sacra via). multa vi = ἴσχυρῶς. mutu-
niet = θὰ ὀχυρώσῃ, ἥτοι ὀχυρωτάτην θὰ κτίσῃ.

272. hic, ἐπίρρο. = ἐνταῦθα, δηλ. ἐν τῇ Ἀλβᾳ. iam = εὐθὺς
ἔπειτα. regnabitur, ἀποσώπως κεῖται = βασιλεία ἔσται.

273. gente sub Hectorēa, ἀπλῶς ἀντὶ τοῦ gente sub Troiana,
ἀπὸ τοῦ Ἐκτορος, μεγίστου ἡρωος τῶν Τρώων. ter centum = τρια-
κόσια· δὲ Αἰνείας θὰ βασιλεύσῃ τρία ἔτη, δὲ Ἀσκάνιος τριάκοντα, τρια-
κόσια δὲ οἱ Ἀλβανοὶ βασιλεῖς. Σημείωσον τοὺς ἀριθμητικοὺς συνδυα-
σμοὺς τοῦ τρία ὡς ἱεροῦ ἀριθμοῦ.

273 - 274. regīna, θυγάτηρ τοῦ βασιλέως. Ilia = Troiana εἶναι
ἡ Ρέα Σιλβία. Τὸ δνομα τοῦτο φαίνεται μετάφρασις τοῦ ἔλλην. Ρέα
Ἰδαία (Ἰδη = δάσος, silva)· οὗτως δνομάζεται ἡ θεὰ Κυβέλη. sacēr-
dos = virgo Vestalis, ἐστιάς. gravis = gravida = ἐγκύμων, κυοφο-
ροῦσα. πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ Νουμίτωρος Ρέας
Σιλβίας, ἥτις ἡναγκάσθη νὰ γίνη Ἐστιάς ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Νου-
μίτωρος Ἀμουλίου, ὁράσαντος τὸν θρόνον ἀπὸ τὸν ἀδελφόν του.

274. gemīnam . . . prolem = θὰ γεννήσῃ δίδυμα, ἥτοι τὸν Ρω-
μύλον καὶ τὸν Ρώμον.

275. Lupae nutrīcis = τῆς τροφοῦ Λυκαίνης. Τὸν Ρωμύλον
ἐθήλασε Λύκαινα, ἀπὸ τῆς δρποίας ἀποθανούσης οὗτος ἀφήρεσε τὸ
δέρμα καὶ ἐνεδύθη εἰς ἀνάμνησιν καὶ εὐγνωμοσύνην. tegmīne = τῷ
καλύμματι, τῷ δέρματι. fulvo = τῷ ἔανθρῳ pelle = tegmīne (pelle)
laetus = ἐπὶ τῷ δέρματι περιχαρής, ἐνδεδυμένος, φορῶν μὲν χαρᾶν τὸ
δέρμα.

276. excipiet gentem, δηλ. Aenēae = θὰ διαδεχθῇ (δὲ Ρωμύ-
λος) τὸ γένος τοῦ Αἰνείου καὶ θὰ συνεχίσῃ αὐτὸν ἀπὸ τῆς Ἀλβας ἐν
τῇ Ρώμῃ. Τῆς Ἀλβας κληρονόμος ἦπορεν ἡ Ρώμη. Mavortia =
ἀργήια, ἀπὸ τοῦ Mavors, δστις εἶναι ἀρχαιότερος τύπος Mars ("Αρης),
οὗνδος ἥτο ὁ Ρωμύλος.

277. Romanos dicet, ἔξηγησις ἐτυμολογική. suo de nomīne =
ἀπὸ τοῦ δνόματός του.

278. his, δηλ. Romanis. rerum, ληπτέον ἀπὸ κοινοῦ καὶ εἰς τὸ
metas (= terminos) καὶ εἰς τὸ tempora sine fine = in finītum,
τοπικῶς καὶ χρονικῶς.

279. imperīum sine fine dedi = τὸ κράτος αἰώνιον ἔδωκα.

Τοῦτο δίδει δὲ Ζεὺς κατὰ τὰ ὑπὸ τῶν Μοιρῶν ὠρισμένα καὶ οὐχὶ περισσότερα. quin ἐκ τοῦ quine (= πᾶς οὖτε) = ἀλλὰ μὴν καὶ διὰ τοῦ quin εἰσάγεται τι σημαντικώτερον· εἶναι δὲ τοῦτο δὲ ἔξευμενισμὸς τῆς ὁργισμένης (aspera) Ἡρας.

280. fatigat = vexat = requiescere non sinit = δὲν ἀφήνει νὰ ἡσυχάσουν, διαρκῶς ταράσσει. metu = ἐκ φόβου, φοβουμένη δηλ. μὴ ἔλθῃ δὲ Αἰνείας εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ἴδούση κράτος μέλλον νὰ καταστρέψῃ τὴν Καρχηδόνα. consilia in melius referset = θὰ μεταβάλῃ γνώμην ἐπὶ τὰ βελτίω. fovēbit = θὰ περιθάλψῃ, δηλ. θὰ εύνοήσῃ τοὺς Ρωμαίους τόσον, ὥστε νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς rerum (= orbis terrarum) dominos = τοῦ κόσμου δεσπότας· gentemque togatam, διὰ τοῦ que ἐπιφέρεται ἀκριβέστερος προσδιορισμὸς τοῦ Romanos. gentem togatam = τὸ τηβεννοφόρον ἔθνος. Ἡ toga (τήβεννος) ἦτο τὸ ἔθνικὸν ἔνδυμα τῶν Ρωμαίων, λευκὸν καὶ ποδῆρες.

283. Sic placitum, δηλ. nihil est = sic decrevi = οὕτως ἀπεφάσισα. Συνήθης ἡ παράλειψις τοῦ esse εἰς τὰς τοιαύτας φράσεις. instrumentum, οὐδ., καθαροῦς πολιτῶν, δὲ κατὰ πενταετηρίδα, ὑπὸ τῶν τιμητῶν ἐπιτελούμενος μετὰ τὴν συντέλειαν τῶν τιμήσεων, δὲ πενταετηρίκὸς καθαρούς, πενταετία, πενταετηρίς· lustris labentibus = περιτελομένων τῶν ἐνιαυτῶν, ἐν τῇ προόδῳ τῶν ἐτῶν.

284. domus Assaraci = δὲ οἶκος τοῦ Ἀσσαράκου, δὲς ἵν πάπιος τοῦ Ἀγγίσου καὶ πρόπαππος τοῦ Αἰνείου. domus Assaraci = οἱ ἐκ τῶν Τρώων καταγόμενοι Ρωμαῖοι. Phthia = ἡ Φθία, ἡ πατρὶς τοῦ Ἀχιλλέως. Myscnae = Μυκῆναι, πρωτεύουσα τοῦ κράτους τοῦ Ἀγαμέμνονος· διὰ τῆς Φθίας καὶ τῶν Μυκηνῶν δηλοῦται δλη ἡ Ἑλλάς. Ἡ Ἑλλὰς ὑπετάγη εἰς τὴν Ρώμην τὸ 146 π. X.

285. Servitio premet = ζυγῷ (δουλείας) θὰ πιέσῃ· ἡ φράσις ἵσχυροτέρα τῆς φράσεως imperio premet· παραπλησία καὶ ἡ ἔννοια τοῦ dominabitur = θὰ δεσπόσῃ. Argis, ἀφαιρ. Argi - orum = Argos, οὐδ. τὸ Ἀργος. ἀφαιρ. εἰς τὸ dominabitur victis Argis, τοῦ ἡτηθέντος Ἀργους.

286. pulchra Troianus origine Caesar. Σημείωσον τὴν ἀντιστοιχίαν τῶν ἐπιθέτων καὶ τῶν οὐσιαστικῶν pulchra origine = clara, egregia origine. Τοὺς στίχους 286 - 296 ἐποίησεν δὲ Ὁνεργίλιος πρὸς ἔξυμνησιν τοῦ Αὐγούστου. Οὗτος ἔφερε τὸ ὄνομα Iulius Caesar δικαιώματι τῆς υἱοθεσίας· ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἰουλία γενεὰ κατήγετο ἐκ τοῦ Ἰού-

λου ἔκληθη Troianus. Τὸ πλῆρες ὄνομα τοῦ Αὐγούστου ἦτο C. Iulius Caesar Octavianus.

287. Imperium Oceāno, famam qni termīnet astris = ὅστις τὴν ἀρχήν του διὰ τοῦ Ὀκεανοῦ, τὴν φήμην του διὰ τῶν ἀστρων θὰ δοίσῃ· ὑπερβολή.

288. ποτεὶ, καὶ παράθεσιν διορισμὸς εἰς τὸ Iulius demissum = dedūctum = καταγόμενον, προερχόμενον.

289. caelo, ἀφαιρ. ἀντὶ in caelo, ὁ ὑπαινιγμὸς εἰς τὴν ἀποθέωσιν τοῦ Αὐγούστου. spolii onūstum Orientis = μεστὸν λαφύρων ἀναιστηκῶν. Νοεῖται ἡ ἐκστρατεία ἡ γενομένη τῷ 30 π.Χ. μετὰ τὴν ἐν Ἀκτίῳ μάχην, ἐναντίον τῆς Συρίας καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κατὰ τοῦ Πτολεμαίου καὶ Φαρνάκου, οἵτινες ἤνωθησαν μὲ τὸν Ἀντώνιον.

290. secūra = ἀφροντις, χωρὶς νὰ ἔχῃς ἔνοχλήσεις ἀπὸ τὴν Ἡραν. vocāb̄it̄ votis = θὰ καλῆται δι' εὐχῶν, θὰ λατρεύεται ὡς θεός, θὰ τυγχάνῃ θείων τιμῶν. Ποιητικῶς οὕτω παρίσταται ἡ ἀποθέωσις τοῦ Αὐγούστου· σημείωσον τὴν παρόχησιν· hic quoque = καὶ οὗτος ὁ Αὔγουστος, δπως δηλ. καὶ ὁ Αἰνείας.

291. tum. Μετάβασις εἰς τὴν ἔξυμνησιν τῶν ἀγαθῶν τῆς εἰρήνης. asp̄era saecūla mitēscen̄t = οἱ ἄγροι αἰώνες θὰ ἡμερωθοῦν. Εἶναι ἡ Pax Romana. Προσωποποιεῖ τὸν χρόνον ὁ ποιητὴς ἀποδίδων αὐτῷ ἴδιότητας προσηκούσας τοῖς ἀνθρώποις. pos̄tis bellis = compo- s̄tis bellis = fin̄tis bellis = πανσαμένων τῶν πολέμων.

292. cana = ἡ πολιά, ἡ παναρχαία (antiqua, prisca). Fides = ἡ Πίστις. Ἐδῶ προσωποποιεῖται δπως κατωτέρω τὸ Bellum καὶ ὁ Furor, προσωποποίησις ἀφηρημένων ἐννοιῶν, συχνὰ ἀπαντᾷ εἰς τὴν Ῥωμ. μυθολογίαν. Τὸ cana ἀναφέρεται καὶ εἰς τὴν Vestam. Ἡ Ἐστία (Vesta) εἶναι θεότης ἀνήκουσα εἰς τὰς πολιούχους θεότητας τῆς Τροίας, μετεφέρθη δὲ τοὺς Ἐφεστίους Θεοὺς ὑπὸ τοῦ Αἰνείου εἰς τὴν Ἰταλίαν. Remo cum fratre Quirīnus... Κυρῖνος εἶναι ὁ Σαβινικὸς Ἀρης ὁ θεὸς τῆς σαβινικῆς φυλῆς τῆς ἰδρυθείσης ἐπὶ τοῦ Κυριναλίου. Ὅταν δὲ ἡ φυλὴ αὐτῇ συνεχωνεύθη μὲ τὴν φυλὴν τῶν Ραμνήτων, ὁ Κυρῖνος ἐταυτίσθη πρὸς τὸν Ρωμύλον, δστις ἦτο ἐπώνυμος τῆς Ρώμης ἥρως. Οἱ ἀδελφοὶ Ρωμύλος καὶ Ρῶμος, ἀφ' οὗ ἐφιλονίκησαν μέχρι θανάτου συνεφιλιώθησαν· ἡ συμφιλίωσις δὲ προσημαίνει τὸ τέλος τῶν ἐμφυλίων πολέμων ὑφ' ὧν κατετρύχετο ἡ Ρώμη καὶ εἶναι σύμβολον ἡσυχίας καὶ εἰρήνης. iura dabunt = leges ferent = θὰ εἰσαγάγουν νό-

μους δι' ὧν τὰ δίκαια συνέχονται· ὁ δεύτερος Ρωμύλος ἦτο ὁ Αὔγουστος Καῖσαρ, ὅστις διὰ τῶν νόμων θὰ εἰσαγάγῃ κόσμον καὶ τάξιν εἰς τὸ κράτος τῶν Ρωμαίων.

294. Belli portae, ὁ πόλεμος προσωποποιεῖται· ὑπαινιγμὸς εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἱανοῦ, ὅστις ἐν εἰρήνῃ μόνον ἔκλείστο· κατὰ τὸ 29 ἔκλεισθη ὁ ναός. Πάροισταται ὁ πόλεμος ἐν εἰρήνῃ μὲν ὥστε ἐν εἰρήνῃ κατέχομενος καὶ ἐπιβλεπόμενος, ἐν πολέμῳ δὲ ἀφιέμενος ἐλεύθερος κατὰ τῶν πολεμίων. ferro et compagibus artis, ἐν διὰ δυοῖν, ἀντὶ τοῦ ferrēis compagībus artis = σιδηραῖς, σφιγκταῖς (= artis) συναρμογαῖς. Furor impius = ἡ ἀσεβῆς μανία (τῶν ἐμφυλίων πολέμων). dirus, a, um = φρικτός. intus = ἐντὸς (τοῦ ναοῦ). centum vinctus aēnis nodis = ἐκατὸν δεδεμένη χαλκοῖς δεσμοῖς. vinctus, παθητ. μετοχὴ τοῦ vincīo, vinxī, vinctum, vincīre = δένω. post tergum = ὅπισθεν, aēnus, a, - um = χαλκοῦς, παρὰ τὸ aes, aeris = χαλκός.

299. fremet horrīdus ore cruēnto = θὰ βουχᾶται φρικτὸς αἴματηρ τῷ στόματι. Σημείωσον τὴν διὰ τοῦ φθόγγου τα παρήγησιν. frēmo, - ūi, - ūtum, - ēre = βρέμω, φρυγάτομαι, βρυχῶμαι.

ΣΤΙΧ. 441 — 493

441. lucus, ἀρσ. = ἄλσος. fuit, ἢς μεταφρασθῇ διὰ παρατατικοῦ. laetissimus umbrae, τὸ ἐπίθετον laetus πρὸς γενικὴν κατὰ τὰ ἀφθονίας σημαντικὰ = πλουσιώτατον εἰς σκιάν.

442 - 443. quo p̄rimum ... signum, ἡ σειρὰ τῶν λέξων: quo loco (= ἐν φύτοι, ἔνθα) Poeni iactati undis et turbīne effodere p̄rimum signum. effodīo, -ōdi, -ōssum, -ēre = ἀνασκάπτω. signum = omen = σημεῖον, οἰωνός. monstrarat = monstraverat, ὑπερσ. τοῦ monstro α' συζ. δμ. = δεικνύω. caput acris equi ἐπεξηγεῖ τὸ signum = δηλ. κεφαλὴν θυμοειδοῦς ἵππου. Τὰ νομίσματα τῆς Καρχηδόνος ἔφερον κεφαλὴν ἵππου.

444. sic nam = nam sic. fore = futūram esse, οὗ ὑποκείμενον τὸ gentem, κατηγορούμενον δὲ τὸ egregiam bello et facilem victu — victus - us (vivo) = τὰ πρὸς τὸν βίον, τὰ ἐπιτήδεια. facilem victu = εὐκολὸν πρὸς τὸ ἔχειν τὰ πρὸς τὸν βίον, (πρβλ. τὸ διμηθεοὶ φεῖα ζώοντες).

446. Σιδωνία, ἡ Διδὼ καλεῖται οὕτως ἐκ τῆς Σιδῶνος, πρωτευούσης τῆς Φοινίκης.

447. condebat, διε εἰσήρχετο δ' Αἰνείας δὲν εἶχε συντελεσθῇ ἡ κτίσις τοῦ ναοῦ donis et numine, αἱ ἀφαιρετικαὶ ἔξαρτῶνται ἐκ τοῦ opulentum (=κραταιόν): τὰ προσφερόμενα πλούσια δῶρα (donis) ἥσαν ἀποτελέσματα τῆς δυνάμεως καὶ προστασίας (numine) τῆς θεᾶς (divae)· nūmen, -inis, o. (nuo) = νεῦμα, βούλησις· καθ' ἔξοχὴν δὲ ἡ τοῦ θεοῦ βουλή, ἡ τοῦ θεοῦ δύναμις, ἡ θεία δύναμις καὶ ἔξουσία.

448-449. cui gradibus = cuius (=οὐ ναοῦ) gradibus, ἀφαιρ. (=ἀπὸ τῶν βαθμίδων)· aēnea surgebant limīna = χαλκοῦ ὑψοῦντο οὐδοί· περιεργεῖται aere trabes, δηλ. surgebant = καὶ χαλκόδετοι παραστάδες· ἥδυνατο δ ποιητὴς νὰ εἴπῃ καθόλου δι τοιούτοις οἷς οὐδοί καὶ αἱ παραστάδες ἥσαν ἀπὸ χαλκόν· ἀλλὰ μετεχειρίσθη τὸ φῆμα surgebant (ὑψοῦντο), τὸ δποῖον εἶναι εἰκονικώτερον ἀπὸ τὸ ἄχρονον erant (=ἥσαν), δπως λέγει καὶ εὐθὺς κατωτέρω foribus cardo stridebat aēnis ἀντὶ τοῦ ἀπλοῦ καὶ ἀχρόνου fores erant aēnae. fores - ium πληθ. = θύρα. cardo -inis, ἀρσ., στρόφιγξ, γίγγλυμος (τῆς θύρας). strīdo, -di, -ere - τρίζω. Σημείωσον δι τοιούτοις οἷς δύο στίχοι ἀρχίζουν ἀπὸ τὰς λέξεις αένεα - aere, δ δεύτερος δὲ καὶ τελειώνει εἰς τὴν λέξιν αένις. Παρατηρητέα καὶ ἡ ποικιλία τῶν ἐπιθέτων, aēnea, aere περιεργεῖται, aēnīs.

450. nova res oblata = ἀποσδόκητον πρᾶγμα ἐμφανισθέν. Τοῦτο δὲ ἐφεξῆς διασαφεῖται (453). timōrem δ φόβος τοῦ Αἰνείου προήρχετο ἐκ τοῦ γεγονότος δι τοιούτοις ήγνοίς πᾶς θὰ ὑπεδέχετο αὐτὸν ἡ Διδὼ. lenīt, παρακ. τοῦ lenīo δ' συζ. δμ. = πραῦνω.

452. afflictis rebus. ἀφαιρ. ἀπόλυτος = in rebus afflictis = ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἀπορίᾳ. melius confidēre = νὰ ἔχῃ περισσοτέρων πεποιθησιν, περισσότερον θάρρος. sub. . templo = in inferioribus partibus templi = ἀπὸ τὴν βάσιν τοῦ κορηπιδώματος, ὃς ἀπὸ τὴν ἀφετηρίαν ἀπὸ τὴν δποίαν ἐθεᾶτο δ Αἰνείας. singula = τὰ καθ' ἔκαστα (τοῦ ναοῦ). lustro α' συζ. δμ. = ἐξετάζω, παρατηρῶ.

454. regīnam opperīens = τὴν βασίλισσαν ἀναμένων. opperīor, - perītus καὶ - pertus sum, -īrī = ἀναμένω. Ο ποιητὴς δὲν διασαφεῖ πόθεν εἴχε τὴν πληροφορίαν δ Αἰνείας δι τοιούτοις οἷς δύο βασίλισσα, ἵνα βουλευθῇ ἐν αὐτῷ ὃς ἐν βουλευτηρίῳ, κατὰ τὰ παρὰ Ρωμαίοις κρατοῦντα, περὶ τῶν κοινῶν, καθ' ὃν χρόνον οὗτος ἥτο ἐκεῖ. quae fortūna sit urbi, πλαγία ἐρώτησις ἔξαρτωμένη ἐκ

τοῦ ἐν στίχῳ 456 *mirātur* = (θαυμάζει), ἐξ οὗ κρέμανται καὶ αἱ αἰτιαὶ μανίας καὶ *labōrem*. Τὴν εὐδαιμονίαν τῆς πόλεως δὲ Αἰν. συνέπεραινεν ἀπὸ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς κατασκευῆς.

455. *artifīcium manus inter se, ὑπονοεῖται τὸ certantes* = τῶν τεχνιτῶν τὰς χεῖρας τὰς πρὸς ἄλλήλας ἀμιλλωμένας, δηλ. τὴν ἔργασίαν τῶν τεχνιτῶν, οἵ διοποῖοι ἀμιλλῶντο πρὸς ἄλλήλους. *opērum labōrem* = *opēra laboriōsa* = ἔργα πολύμοχθα, πολύπονα, ἔργωδη. *ex ordīne*, ὡς ἐπιθετικὸς διορισμὸς τοῦ *pugnas* κεῖται = τὰς κατὰ τάξιν ἔξωγραφημένας μάχας.

457. *Famā, ἀφαιρ. δργανικὴ* = τῇ φήμῃ.

458. *ambōbus* = εἰς ἀμφοτέρους· δηλ. ἀφ' ἐνὸς μὲν εἰς τοὺς Ἀτρείδας, ἐναντίον τῶν δύοιν δργίζετο δὲ Ἀχιλλεύς, διότι δὲ ἔτερος τῶν Ἀτρειδῶν ('Αγαμέμνων) ἥρπασε τὴν Βοισοῦδα, ἀφ' ἐτέρου δὲ εἰς τὸν Πρίαμον, πατέρα τοῦ Ἐκτορος τοῦ φονεύσαντος τὸν Πάτροκλον.

459. *constītit* = ἔστη.

460. *plena nostri laboris* = *plena (fama) nostri laboris* = πλήρης τῆς φήμης περὶ τοῦ ἡμετέρου πόνου. *labor* = πόνος, τὰ δεινὰ τοῦ πολέμου καὶ αἱ ταλαιπωρίαι.

461. *en Priāmus* = ἴδον δὲ Πρίαμος. Τὸ *en* κεῖται ἐνταῦθα μὲν δνομαστικήν, ἀλλαχοῦ μὲ αἰτιατικήν. *hic etiam* = καὶ ἐνταῦθα, *laudi* = *virtūti* = εἰς τὴν ἀρετήν· *suā praemiā* = τὰ ἔσαντῆς βραβεῖα, τὰ ἀριόζοντα εἰς αὐτὴν βραβεῖα.

462. *sunt lacrīmae rerum*, δὲ στίχος εἶναι παροιμιώδης. Τὸ *re-rum* εἶναι γεν. ἀντικειμενικὴ εἰς τὸ *lacrīmae*, ἐξυπακούεται δὲ εἰς αὐτὸν τὸ ἐπίθετον *humanarum*, λαμβανόμενον ἐκ τοῦ κατωτέρῳ *mortālia* = ὑπάρχουν δάκρυα διὰ τὰς δυστυχίας τῶν ἀνθρώπων, δηλ. ὑπάρχουν καὶ ἐδῶ ἀνθρώποι, ποὺ δακρύουν διὰ τὰς συμφορὰς τῶν ἀλλων. Συγγενεύει κατ' ἔννοιαν ἡ ἐφεξῆς πρότασις *et mentem mortalia tangunt* = καὶ αἱ τύχαι τῶν θνητῶν (*mortālia*) συγκινοῦν (= *tangunt*) τὴν καρδίαν (= *mentem*).

463. *solve metus, νόησον τὸ corde* = ἀπόβαλε τοὺς φόβους (ἀπὸ τὴν ψυχήν σεν). *haec fama* = *harum rerum fama* = τῶν κατορθωμάτων μας ἡ φήμη. *tibi* δοτ. ἡμική· ἀπευθύνεται πρὸς τὸν Ἀχάτην, ὑπονοεῖ δὲ ὅμως ἀσφαλῶς καὶ ἔστον.

464. *pictūrā ināni, ἀφαιρ. δργ.* = τῇ κενῇ ζωγραφίᾳ. 'Ο δεξιὸς ζωγράφος εἰκονίζων ἀπατᾷ, διότι ἔξεγείρει εἰς τοὺς ἀνθρώπους συναν-

σθήματα καὶ πάθη τοιαῦτα, οἴα θὰ ἔξηγειρον αὐτὰ τὰ πράγματα. απῖ-
τυμ pascit = τὴν ψυχὴν τέρπει. *pasco, pavī, pastum, pascere* =
βόσκω, νέμω, τέρπω.

466. multa gēmēns = πολλὰ στενάζων. *umēctat=irrigat=βρέ-
χει. largo flumīne = ἀφθόνῳ δῷῃ (δακρύων)* προβλ. ‘Ομ. I 570 δεύ-
οντο δὲ δάκρυσι πόλποι καὶ Θ 522 δάκρυ δ’ ἔδευεν ὑπὸ βλε-
φάροισι παρειάς.

466 - 493. Εἰς τὸν στίχον τούτους περιγράφει ὁ ποιητὴς εἰκό-
νας, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἔξωγραφημέναι εἰς τὸν τοίχον τοῦ ναοῦ καὶ
δεικνύουν δικτὸν σκηνὰς ἀπὸ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον εἰς τέσσαρα ἀντί-
στοιχα ζεύγη, τὰ ὁποῖα δηλοῦνται διὰ τῶν ἐπιρρημάτων *hac...hac*
(στίχ. 467 - 468), *hanc...parte... alia* (469 - 474), ἦτοι νίκην Τρώων
ὑπὸ τὸν Ἔκτορα (1) καὶ τῶν Ἀχαιῶν ὑπὸ τὸν Ἀχιλλέα (1) τὸν φόνον
τοῦ Ρήσου ὑπὸ τοῦ Διομήδους (2) καὶ τὸν φόνον τοῦ Τρωΐλου ὑπὸ¹
τοῦ Ἀχιλλέως (2), τὴν πρόσοδον τῶν Τρωάδων εἰς τὸν ναὸν τῆς
Παλλάδος (3) καὶ τὴν πρόσοδον τοῦ Πριάμου πρὸς τὸν Ἀχιλλέα (3),
τὴν ἐπικουρίαν τῶν Αἴθιόπων ὑπὸ τὸν Μέμνονα (4) καὶ τὴν ἐπικου-
ρίαν τῶν Ἀμαζόνων ὑπὸ τὴν Πενθεσίλειαν (4).

466. *Pergāma*, οὔτως ἐκαλεῖτο ἡ ἀκρόπολις τῆς Τροίας, ὅπου οἱ
ναοὶ καὶ τὰ ἀνάκτορα τοῦ βασιλέως, συχνὰ δὲ κεῖται ἡ λέξις καὶ ἀντὶ²
αὐτῆς τῆς πόλεως.

467. *ut Grai (= Graeci) fugērent... prem̄eret, Troiāna iu-
ventus = πῶς ἔφευγον μὲν οἱ Ἑλληνες, ἐπίεζε δὲ αὐτοὺς ἡ Τρωϊκὴ
νεότης.*

468. *Phryges, ἐννόησον fugerent, ἔφευγον μὲν οἱ Φρύγες (Τρῶες),
instāret curru crīstātus Achīlles = ἐπήρχετο δὲ ἐναντίον αὐτῶν τῷ
ἄρματι ὁ κορυθαίολος Ἀχιλλεύς.*

469. *Rhēsi — Rhēsus = Ρῆσος, Θρᾷξ βασιλεὺς ἐλθὼν εἰς βοή-
θειαν τῶν Τρώων. Περὶ τοῦ θανάτου του καὶ τῆς ἀπαγωγῆς τῶν ἵπ-
πων του ὑπὸ τοῦ Διομήδους ἴδε ‘Ομήδους Ιλ. K. 434 κ. ἔ.*

470. *tentor̄ia nīvēis velis = σκηνὴ ἐκ λευκῆς ὀθόνης. Σκηναὶ
ἐκ λευκῆς ὀθόνης στρατιωτικαὶ ὑπῆρχον κατὰ τὸν χρόνον τοῦ ποιη-
τοῦ· αἱ σκηναὶ κατὰ τὸν ἥρωϊκον χρόνονς ἦσαν ἀπὸ πλέγματα σχοι-
νουν καὶ καλάμου. Ἀναχρονισμὸς τοῦ ποιητοῦ. primo somno prodīta
= κατὰ τὸν πρῶτον ὅπνον (ὅστις εἶναι καὶ βαθύτατος) προδοθεῖσαν,*

Τὴν προδοσίαν ἐνήργησεν δὲ Δόλων, δοτις διὰ νὰ σωθῇ διηγήθη πρὸς τὸν Διομήδη καὶ τὸν Ὀδυσσέα τὴν ἀφίξιν τοῦ Ρήσου.

471. multa caede = πολλῷ φόνῳ.

472. ardantis equos avertit in castra = τοὺς θυμοειδεῖς ἵππους ἥλασεν εἰς τὸ στρατόπεδον (τὸ ἔλληνικόν).

473. prius quam gustāssent ... bibīssent = ἢ Τροία κατὰ τὴν μοῖραν θὰ ἐκνοιεύετο, ἐὰν οἱ ἵπποι τοῦ Ρήσου δὲν ἥθελον γευθῆ χλόην τῆς Τροίας καὶ δὲν ἥθελον πίει ὑδωρ τοῦ Ξάνθου. gusto = γεύομαι. pabūlum - i = χόρτος, χλόη. bibo = πίνω. Xanthus = ὁ Ξάνθος· οὗτος ἐκαλεῖτο ὁ ποταμὸς ὑπὸ τῶν Θεῶν, ἐν φῷ οἱ ἄνθρωποι τὸν ἐκάλουν Σκάμανδρον.

474. Troīlus = ὁ Τρωΐλος ἦτο υἱὸς τοῦ Πριάμου, ἔπειτα δὲ ἐν τῇ μάχῃ πρὸ τῶν ἀγώνων, οὓς διηγεῖται ὁ Ὄμηρος εἰς τὴν Ἰλιάδα. Ἔν συμπλοκῇ πρὸς τὸν Ἀχιλλέα ἔχασε τὴν ἀσπίδα (amissis armis) καὶ πληγωθεὶς ἔπειταν ὕπτιος εἰς τὰ δόπισω ἀπὸ τοῦ ἀρματος τὸ δοποῖον οὗτος ἐκενώθη (currū haeret inani), ἔχων τοὺς πόδας ἐμπεπλεγμένους εἰς τὰ ἥνια, τὰ δοποῖα ἐκράτει διὰ τῶν χειρῶν (lora tenens tampon), δὲ τράχηλος καὶ ἡ κόμη του σύρονται εἰς τὴν γῆν εἰς τὴν δοποῖαν χαράσσει γραμμὴν ἡ αἰχμὴ τοῦ δόρατος ἀνεστραμμένου (versa).

475. congressus Achilli = συγκρουσθεὶς πρὸς τὸν Ἀχιλλέα. Ἡ δοτικὴ Achilli ἀντὶ τῆς cum μετ' ἀφαιρ. ποιητικῶς ἐτέθη· ἔλληνις μὸς κατὰ τὸ μάχεσθαι τινι· puer atque impar = παῖς καὶ ἀνισος (τῷ Ἀχιλλεῖ)· τὸ δεύτερον εἶναι συνέπεια τοῦ πρώτου.

476. fertur equis = φέρεται ὑπὸ τῶν ἵππων, ὑπὸ τοῦ ἀρματός του.

477. tamen = ὅμως, ἀν καὶ ἦτο δηλ. νεκρός.

478. pulvis inscribitur = ἡ κόνις, ἡ γῆ χαράσσεται. versā hastā = τῷ δόρατι ἀνεστραμμένῳ.

479. non aequae = iniquae = δυσμενοῦς.

480. crinib⁹ passis = μὲ τὰς κόμας λελυμένας. Προσέρχονται λυσίκομοι αἱ Ἰλιάδες εἰς ἔνδειξιν πένθους. pando, pandi, pansum καὶ passum, -ere = ἀναπετάννυμι, ἀνίημι, λύω. Peplumque ferēbant = καὶ ἐκόμιζον τὸν πέπλον. Ὁ πέπλος ἦτο παλαιότατον ἔνδυμα τῶν Ἑλληνίδων ἀπὸ εὐρὺ τετράγωνον τεμάχιον ὑφάσματος πεποιημένος· τοῦτον ἐφόρουν διὰ πορῶν στερεώνουσαι τὸ ἄνω μέρος. Ὁ πέπλος σὺν τῷ χρόνῳ περιέπεσεν εἰς ἀχρηστίαν ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ ἄλλου ἐνδύ-

ματος, περιωρίσθη δὲ εἰς τὸ νὰ φανερώνῃ τὸ ἔνδυμα τῆς Ἀθηνᾶς καὶ μάλιστα τὸ κατὰ τὰ Παναθήναια μετὰ πομπῆς προσφερόμενον ὑπὸ τῶν γυναικῶν εἰς τὴν Παλλάδα Ἀθηνᾶν.

481. suppliciter=ίκετικῶς, ἀνάφερε εἰς τὸ ferebant tunsaes pectora palmis=κτυποῦσαι τὰ σιήθη διὰ τῶν χειρῶν, κοπτόμεναι τὰ σιήθη. Ἡ σύνταξις εἶναι ἐλληνίζουσα.

482. diva solo fixos... tenebat = ἡ θεὰ ἀποστρέφουσα τοὺς ὄφραλμούς της ἐκράτει προσηλωμένους εἰς τὸ ἔδαφος. τ.ε. δὲν ἤκουε τὸς ἵκεσίας των. solo δοτ.

483 - 484. Οἱ στίχοι περιλαμβάνουν τὰ γεγονότα τὰ προηγούμενα τῆς περιγραφομένης σκηνῆς, ως τοῦτο γίνεται φανερὸν ἀπὸ τὸν ὑπερο. raptavērat (εἴχεν ἐλκύσει). Ὁ Ὄμηρος ἐν Ἰλ. 24 λέγει δτι τὸ πτῶμα τοῦ Ἐκτορος εἴλκετο ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως τρὶς καθ' ἐκάστην πρωΐαν πέριξ τοῦ τάφου τοῦ Πατρόκλου. Ὁ Οὐεργύλιος, δστις ἀκολουθεῖ διασκευὴν τοῦ μύθου παρ' Εὐριπ. καὶ Ἐννιώ, λέγει δτι ὁ Πρίαμος ἔρχεται ἵκετης, ἵνα ἔξαγοράσῃ τὸ πτῶμα τοῦ υἱοῦ (exanipsum corpus auro vendebat Achilles= τὸ πτῶμα χρυσῷ ἐπάλει ὁ Ἀχιλλεύς).

485. dat, δηλ. ὁ Αἰνείας. dat gem̄tum ingentem = μέγα στενάζει.

486. spolia = τὰ σκῦλα.

487. manus inērmis = τὰς χεῖρας ἀόπλους, διότι ὁ Πρίαμος εἴχεν ἔλθει ἵκετης.

488. Se quoque principib⁹ perm̄xtum agnōvit Achivis=καὶ ἔμαυτὸν δὲ ἐν τοῖς προμάχοις συμπλεκόμενον πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς ἀνεγνώρισεν (ὁ Αἰνείας).

489. Edas acies et nigri Memnonis armā = τὰ ἔξ Ἀνατολῆς τάγματα καὶ τοῦ μέλανος Μέμνονος τὰ δπλα. Εἰς βοήθειαν τῶν Τρώων, ἔφερεν ὁ Μέμνων, ὁ υἱὸς τοῦ Τιθωνοῦ καὶ τῆς Ἡοῦς, ἀπὸ τὴν ἀνατολὴν τοὺς μαύρους Αἰθίοπας. Εἰς βοήθειαν τῶν Τρώων ἥλθον καὶ αἱ Ἀμαζόνες ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῆς Πενθεσιλείας, θυγατρὸς τοῦ Ἀρεως. Αἱ Ἀμαζόνες κατώκουν ἐν Σκυθίᾳ παρὰ τὸν Θερμώδοντα ποταμόν, ἐπολέμουν ἔφιπποι φέρονται δόρυν, πέλεκυν, μικρὰν ἀσπίδα (πέλτην) ἡμισεληνοειδῆ (lunatis peltis) καὶ χρυσοῦν ζωστῆρα, ὃν εἴχον δεδεμένον ὑπὸ τὸν γυμνὸν μαστόν, ἐκ τούτου δὲ τοῦ ζωστῆρος ἔξηρτων τὸ τόξον, τὴν φαρέτραν καὶ τὴν σπάθην.

492. subnēctens = subnēxā habens (cingulā) = ἔχουσα ζω-

στῆρα δεδεμένον. exsertae mammae, δοτ. φ. exsēro = ἔξείρω, γυμνών = ύπὸ τὸν γυμνὸν μαστόν.

493. viris, δοτ. εἰς τὸ concurrenre = νὰ συμπλέκεται πρὸς ἄνδρας virgo = παρθένος (οἶσα); δ "Ομηρος λέγει Ἀμαζόνες ἀντιάνεισαι.

Στίχ. 561 — 578

561. voltum demissa· ἡ Διδὼ εἶχε τὸ πρόσωπον καταβεβλημένον ἔξ αἰσχύνης, δὲν ἐτόλμα δηλ. νὰ ἀτενίσῃ τοὺς Τρῶας, διότι εἶχεν ἀκούσει ἀπὸ τὸν Ἀχάτην πόσον σκαιῶς καὶ βαρβάρως προσηνέχθησαν πρὸς τοὺς Τρῶας οἱ ὑπήκοοί της. Ἡ σύνταξις ἐλληνίζουσα, τὸ ἦθος τῆς Διδοῦς εὐγενές.

562. solvīte corde metum, ἀντὶ solvīte corda metu = ἀπαλλάξατε τὴν καρδίαν ἀπὸ τὸν φόβον = μὴ φοβεῖσθε.

563. res dura=rerum dura condicō, ἡ δεινὴ κατάστασις. regni novitas=τὸ νέον βασίλειον. Ἡ δεινὴ κατάστασις προήρχετο ἀφ' ἐνδὲ μὲν ἀπὸ τὰς ἐπιβουλὰς τοῦ ἀδελφοῦ Πυγμαλίωνος, ἀφ' ἐτέρου δὲ ἀπὸ τὴν γειτνίασιν τοῦ νέου βασιλείου πρὸς πολεμίους λαούς. Οὕτως ἡ κατάστασις δικαιολογεῖ τὴν σκαιὰν συμπεριφορὰν τῶν ὑπηκόων τῆς Διδοῦς πρὸς τοὺς Τρῶας, δι' ἣν δμως ἡ Διδὼ αἰσχύνεται καὶ ἐκ τῆς αἰσχύνης καταβάλλει τὸ πρόσωπον. talia moliri =τοιαῦτα νὰ μηχανῶμαι (πρὸς ἀσφάλειάν μου).

564. custōde, κεῖται περιληπτικῶς ἀντὶ custodibus.

565. Aeneādum, τῶν περὶ τὸν Αἴνειαν, δηλ. τῶν Τρώων ἐλληνικὸς τύπος τῆς γεν. πληθυντικῆς Αἴνειαδῶν. nesciat ὑποτ. τοῦ nescio = δύναται νὰ ἀγνοῇ.

566. virtūtesque virosque = τὰ ἀνδραγαθήματα καὶ τοὺς ἄνδρας, ποὺ ἔκαναν αὐτά. Παρήχησις διὰ τοῦ φθόγγου r. obtūsa τοῦ obtundo, -tūdi, -tūsum καὶ tūnsim, -ere = τύπτω, ἀμβλύνω, homo obtūsus = ἀμβλύς, μωρός, ἥλιθιος ἀνθρωπος.

567 - 568. adéo... tam κεῖνται ἀπολύτως, χωρὶς νὰ ἀκολουθῇ πρότασις συμπερασματικὴ διὰ τοῦ ut, ἡτις δμως εὐκόλως δύναται νὰ ἔννοηθῇ ἀπὸ τὰ προηγούνενα (ut Troianōrum factā nesciāmus) nec tam aversus sol = nec tam in aversa caeli parte iungit, ζευγνύει, δηλ. ἔξευγμένους ἔλαύνει (iunctos dicit), ὅταν δηλ. κατὰ τὴν ἀνατολὴν βαίνῃ διὰ τοῦ οὐρανοῦ. Tyr̄ia ab urbe, ἀπὸ τῆς Καρχηδό-

νος. Ἡ ἔννοια: Δὲν εἴμεθα τόσον ἀναίσθητοι εἰς τὰς συμφοράς σας οὐδὲ κεῖται ἡ χώρα μας τόσον μακρὰν ἀπὸ τὴν πορείαν τοῦ ἥλιου, ἔξω ἀπὸ τὰς οἰκουμένας χώρας, ὅστε νὰ μὴ γνωρίζωμεν τὰ κατορθώματά σας.

569. Hesperiam, τὴν Ἰταλίαν, ἵτις εἰς τὸν αὐτὸν στίχον καλεῖται Saturnia arva = Saturnia tellus, ἀπὸ τὸν ἀρχαῖον ἐθνικὸν θεὸν τῶν Ἰταλῶν Saturnum, δστις ὑστερον ἐταυτίσθη πρὸς τὸν ἔλλην. Κρόνον.

570. Erycis fines, ποιητικῶς οὕτως ὀνομάζει τὴν Σικελίαν ἀπὸ τὸ ὄφος Ἐρυκα, ἐφ' οὗ ὑπῆρχε ναὸς τῆς Ἀφροδίτης (Venus Erycina). optatis = ἐκλέγετε.

571. auxilio, ἀφαιρετικὴ συναπτέα μετὰ τοῦ tutos opibus, διὰ τῶν ἀναγκαίων χρηματικῶν μέσων. iuvabo, μέλλων τοῦ iuno = βοηθῶν· ἡ πρότασις συνδέεται πρὸς τὸ dimittam, ἐν ᾧ χρονικῶς προηγεῖται.

572. voltis et = ἐὰν δὲ πάλιν θέλετε. Ἡ ἐρωτηματικὴ πρότασις voltis... considere ἵσα δύναται πρὸς ὑποθετικὴν (si voltis κλπ.), ἢς ἀπόδοσις εἶναι τό: urbem... vestra est. mecum pariter = mecum, simul, mecum una = ὅμοιον μετ' ἐμοῦ.

573. urbem quam statuo... est, ἀντίστροφος ἔλξις. Πλήρης: ἡ φράσις ἔχει ὅδε: urbem quam statuo, (haec) vestra est. statuo = ἰδούω. subdūcite navis = ἀνελκύσατε τὰς ναῦς.

574. Tros Tyr̄usque, περιληπτικὰ = Τρῷες καὶ Τύριοι, nullo discrimine = ἀνευ οὐδεμιᾶς διακρίσεως. mihi agētur = a me regētur, tractābitur, habēbitur = θὺ διευθύνεται ὑπ' ἐμοῦ.

575. Noto compūlus eodem. Τὸ νότο ποιητικῶς ἀντὶ τοῦ vento, eōdem, δηλ. quo vos compulsi estis. compūlus = ὠσθεῖς = ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἀνέμου, ὑφ' οὗ σεῖς ἔώσθητε, ὠσθείς.

576. adforet = adēsset· ἡ εὐχὴ δὲν εἶναι ἀνεκπλήρωτος ἐδῶ, ὡς φανερώνουν τὰ ἐπόμενα certos = ἀνθρώπους πιστούς.

578. si errat = διὰ τὴν περίπτωσιν καθ' ἥν πλανᾶται. si quibus silvis quibus, ἀόριστος ἀντωνυμία = ἐὰν κάπου εἰς τὰ δάση. Τὸ ur̄bus καθόλου περὶ πόλεων κατωκημένων κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ silvis.

B I B L I O N . II

ΣΤΙΧ. 13 — 20

13. *Fracti bello = defessi bello = καταπεπονημένοι ἐκ τοῦ πολέμου. fatis = calamitatibus = ὑπὸ τῶν συμφορῶν. repulsi = ἀποχρουσθέντες δηλ. ἀπὸ τοῦ νὰ ἐκπορθήσουν τὴν Τροίαν. ductores Danaūnum (= Danaorum) = οἱ ἡγεμόνες τῶν Δαναῶν.*

14. *tot annis = τοσούτων ἔτῶν, ἦτοι δέκα. labentibus annis, ἀφαιρ. ἀπόλυτος, ἥτις δηλοῖ τὴν αἰτίαν καὶ κεῖται κατ' ἐνεστῶτα καὶ οὐχὶ παρακ. (lapsis), διότι εἰσέτι οἱ Δαναοὶ κατεπονοῦντο εἰς τὰς πρὸς ἄλωσιν τῆς Τροίας ἀποπείρας, τέλος δ' ἀπελπίσαντες κατέφυγον εἰς δόλον.*

15. *instar montis = ad montis magnitudinem = εἰς τὸ μέγεθος ὅρους. divīna Pallādis arte = arte deae Palladis = μηχανᾶσι Παλλάδος (ῶς λέγει ὁ Εὐφρίδης ἐν Τρωάσιν), ἥ θεὰ τῆς σοφίας Παλλὰς ἔκανε τὸ σχέδιον, κατεσκεύασε δ' ὁ Ἐπειός (Ὀμ. α 493 ἵππον, τὸν Ἐπειὸς ἐποίησε σὺν Ἀθήνῃ).*

16. *aedificant = κατασκευάζουσι. Τοῦτο πλατύτερον ἔξηγεται διὰ τῶν sectaque intēxunt (= texunt abiēte costas). secta abiēte, ἀφαιρ. τῆς ὕλης = ἐκ κεκομμένης ἐλάτης, ἦτοι ἀπὸ ἐλατίνας σανίδας. Τὸ abiēte ἀναγνωστέον τρισυλλάβως. intēxunt costas = συναρμότουν τὰς πλευράς.*

17. *votum, παθητ. παρακ. ἀπαρεμφ., ὑπονοητέον τὸ εὖμ esse; simūlant = προσποιοῦνται, ἦτοι λόγον ψευδῆ διαδίδουν ὅτι οὗτος (δ ἵππος) ἀφιερώθη τῇ Ἀθηνᾷ. pro redītu = ὑπὲρ (αἰσίας) ἐπανόδου. Τὸ οῆμα νονέο, νονί, votum, -ēre = εὔχομαι, ἀφιερώνω, ἀνατίθημι. fama = eius fama, eius voti fama = ἥ φήμη περὶ τούτου τοῦ ἀναθήματος. vagor = πλανῶμαι. luc = ἐνταῦθα· ἐπεξηγεῖται ἀκριβέστερον διὰ τοῦ ἐν στίχ. 19 caeco latéri = ἐν τῷ σκοτεινῷ πλευρῷ.*

18. *delēcta virum (= virorum) corpōra = delectos viros = ἐκ*

λεκτοὺς ἀνδρας. sortīti = αληρώσαντες. furtīm = λάθρα.

19. inclūdo = ἔγκλειω. penītus, διορίζει τὸ complētō β' συζ. δμαλ. = πληρῶ· cavernas uterumque, ἐν διὰ δυοῖν. cavernas uteri = τὰ κοιλώματα τῆς κοιλίας (τοῦ ἵππου). uterū - i, θηλ. = ἡ κοιλία.

20. armato milīte, περιληπτικὸν ἀντὶ armātis militibūs = ὥπλισμένων στρατιωτῶν.

Στίχ. 40 — 56

40. ibi, χρον. = τότε, ὅτε δηλ. εἰρίσκοντο ἐν ἀπορίᾳ τί νὰ πράξουν. ante omnes, ἐπιτείνει τὸ primus = πάντων πρώτιστος. magna coimitānte caterva = μεγάλου ἀκολουθοῦντος πλήθους. Πολλοὶ ἀκολουθοῦνται τὸν Λαοκόντα, ὅστις ἦτο ἐκ τῶν ἡγεμόνων τῶν Τρώων καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ἀγχίσου. decurro, - cūcurrī, καὶ curri, - cursum - ēre = κατατρέχω, καταθέω, καταφέρομαι.

41. ardens, δηλ. ira = καιόμενος ὁργῇ. summa ab arce = ἀπὸ τῆς κορυφῆς τῆς ἀκροπόλεως (Περγάμου), ἀπὸ ἐκεῖ ἥδυνατο νὰ κατοπτεύσῃ τὴν παραλίαν καὶ τὴν θάλασσαν.

42. et procul, ἐννόησον τὸ dixit, ὅπερ παραλείπεται, ἵνα δειχθῇ τοῦ Λαοκόντος ἡ σπουδὴ· παράλειψιν ἔχομεν καὶ εἰς τὴν ἐφεξῆς πρότασιν: quae insanīa (= ποία ἀφροσύνη), ὅπου ἐννοεῖται τὸ est. Αἱ παραλείψεις αὗται ὡς καὶ αἱ ἀλλεπάλληλοι ἐρωτήσεις ὑποδηλοῦν τὴν ταραχὴν τοῦ Λαοκόντος.

43. avectos, παρακ. παθητ. ἀπαρεμφ. κατὰ παράλειψιν τοῦ esse. avector (esse), ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ creditis, ὅτι ἀπέπλευσαν οἱ ἐχθροὶ πιστεύετε; ἡ ἐρώτησις ἴσοδυναμεῖ πρὸς ἐντονον ἀπαγόρευσιν: ne credite = μὴ πιστεύετε. Τὸ ἀπαρέμφ. carēre (στίχ. 44) ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ putatis. carēo = στρεοῦμαι. dolus - i = δόλος. sic notus Ulīxes? = οὕτω (= τόσον δλίγον) γνωστὸς (εἶναι) δ Ὁδυσσεύς;

45. hoc ligno = εἰς τοῦτο τὸ ξύλον, εἰς τοῦτον τὸν ξύλινον ἵππον. occūltor = κρύπτομαι.

46. haec machīna = αὕτη ἡ μηχανή· δι ποιητὴς ἔχει πρὸ διφθαλμῶν τὴν γνωστὴν εἰς τοὺς Ρωμαίους πολιορκητικὴν μηχανήν, ἥτις ὑπερείχει τῶν τειχῶν τῆς πολιορκουμένης πόλεως, ἐξ ἣς ἥδυναντο οἱ ἐχθροὶ νὰ κατοπτεύσουν καὶ νὰ πηδοῦν κάτω εἰς τὰ τείχη καὶ ἀπ' ἐκεῖ

εἰς τὴν πόλιν. fabricāta esī = κατεσκευάσθη. inspectūra = ventūra, μέλλ. μετοχ. = μέλλουσα νὰ κατοπτεύσῃ καὶ μέλλουσα νὰ ἐπέλθῃ. urbi, δοτ. in urbem = ἐναντίον τῆς πόλεως.

48. alīquis = alius quis = ἄλλος τις. error - ὄτις, δόλος, ὃς εἰς πλάνην καὶ ἀπάτην ἔγει.

49. et etiām = προσέτι καὶ dona δηλ. τοῖς θεοῖς. Οὗτος ὁ στίχος παροιμιώδης.

50. valīdis ingentem virībus hastām, σημείωσον τὴν θέσιν τῶν ἐπιθέτων ἀντιστοίχως πρὸς τὰ οὐσιαστικὰ valīdis - virībus (παρόγχησις) = magnis virībus. ingens hasta = ὑπερομέγεθες δόρυ. in latus, τοῦτο προσδιορίζεται ἀκοιβέστερον διὰ τῶν in feri curvam compagībus alvum, ὃν ἡ σειρὰ ἔχει ὥδε: in alvum feri (= equi) curvam compagībus (= curva compāge lignorum contextam = εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ ἵππου ἔκ τῆς κυρτῆς συναρμογῆς τῶν ἔγκλων κατασκευασθεῖσαν.

52. contorsit, τὸ ρῆμα contorquēo -rsi -rtum -ēre = συστρέψω, τινάσσω. stetit = ἔστη ἐμπαγέν utero recūssō = τῆς κοιλίας ἀνασεισθείσης. Τὸ ρῆμα recutio, -ussi, -ussum, -ēre. insōno, -ūi, -āre = ἐνηχῶ, ἀνηχῶ. insonuēre cavae = insonuēre quid cavum = κοιλὸν ἕχησαν. Τὸ cavae ληπτέον ὡς κατηγορούμενον τοῦ cavernae (= τὰ κοιλώματα).

54. Ἡ τοῦ λόγου πλοκὴ ἔχει ὥδε: si fata deum (=deorum) non laeva (=contraria) fuissent, si mens (δηλ. nostra) non laeva (=stulta = μωρὰ) fuisset. fata deum = ἡ βούλησις τῶν θεῶν, αἱ ἐκ τῶν θεῶν ἀνάγκαι, ὡς λέγει εἰς τὰς Φοινίσσας ὁ Εὔριπίδης.

55. impulērat, δριστ. ἀντὶ υποτακτ. impulīset, ἐπὶ ἀποδόσεως εἰς ὑπόθεσιν μὴ ἀληθῆ. foedāre = lacerāre = διασπᾶν καὶ διαλύειν τι τεχνικῶς κατεσκευασμένον, ὅπως ἐδῶ τὸν ἀφιερωμένον ἵππον.

56. manēres (καὶ τοῦ Πριάμου (σύ), ἡ ὑψηλὴ ἀκρόπολις, θὰ ἔμενες): ἀποστρέφεται εἰς τὴν ἀκρόπολιν καὶ λέγει ταῦτα (σχῆμα ἀποστροφῆς). Σημείωσον τὴν ἀλλαγὴν τοῦ προσώπου ἀποτόμως γενομένην μετὰ τὸ προηγηθὲν Troiāque nunc stāret· ἡ τοιαύτη ἀλλαγὴ πολλὴν ἐνέχει περιπάθειαν.

Στίχ. 199 — 233

199. *Hic* = *tum* αλλισθ, κεῖται ἀντὶ οὐσιαστικοῦ = ἄλλο τι γεγονός, *maius* = μεῖζον. *multo*, συναπτέον τῷ *magis tremendum* = πολὺ περισσότερον φοβερόν.

200. *obicitur*, ἐνεστῶς τοῦ *obicior* (*ob-jacior*) = προβάλλει, ἔμφανίζεται. *improvīda* = *nihil providentia*, *necopinantia* = οὐδὲν προβλέποντα, μὴ προσδοκῶντα.

201. *ductus sorte* = λαχών αλήρω = αληρωθείς· ἐκληρώθη ἰερεὺς δ Λαοκόων, ἵνα τελέσῃ τὴν θυσίαν, τὴν δποίαν οἱ Τρῶες ἀπεφάσισαν νὰ προσφέρουν εἰς τὸν Ποσειδῶνα ἐξ εὐγνωμοσύνης διὰ τὴν ἀπὸ τῶν Ἀχαιῶν σωτηρίαν τῶν. *Neptūno*, δοτ. Κατὰ τὴν παράδοσιν δ ἰερεὺς τοῦ Ποσειδῶνος εἶχε καταπετρωθῆν ποδὸς τοῦ λαοῦ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ πολέμου, ὡς μὴ δυνηθείς νὰ ἀποτρέψῃ διὰ τῶν ἴκεσιῶν του τὴν ἀποβίβασιν τῶν Ἐλλήνων.

202. *taurum macto* = ταῦρον ἰερεύω, σφάτιω, θυσιάζω, *sollēmnis ad aras* = ἐπὶ τῶν νενομισμένων βωμῶν, δηλ. ἐφ³ ὅν ἐτελοῦντο κατ² ἔτος αἱ νενομισμέναι θυσίαι

203 - 204. *gemīni . . . immensis orbībus angues* = δύο ὅφεις μὲν ὑπερμεγέθεις ἐλιγμούς· *per alta* = διὰ τοῦ πελάγους. Τὸ *alta* ὡς οὖσιαστ. λαμβάνει καὶ ἐπιμέτ. διορισμὸν τὸ *tranquilla*, *tranquillus* = ἥσυχος, γαλήνιος, ἡ γαλήνιος θάλασσα κάμνει τοὺς ὅφεις νὰ φαίνωνται. *horresco, horrūi.-ere* = φρίτω. *refērens* = ἀναφέρων, διηγούμενος.

205. *incubunt* — ἐπισκήπτονταν. Τὸ *οῆμα* εἰκονίζει τὸ βάρος καὶ τὸν πελώριον ὅγκον τῶν ὕφεων. *pariter* = ἀμα, συγχρόνως, δι²ΐσης προσπαθείας· οἱ δράκοντες οὗτοι ἀποτελοῦν ζεῦγος σπεύδοντες οὕτως ἥνωμένοι.

206. *arrecta* = ἥνωρθωμένα (τὰ στήθη). *iubae* = οἱ λόφοι· ἀπὸ πολλοὺς ἐπιστεύετο δτι φέρουν οἱ ὕφεις λόφον.

207. Τὸ ἐπίθετον *sanguinēas* τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὸ *iubae* μεταφοράζει τὸ *παρ*² Ὁμήρω (‘Ομηρ. B, 308) δράκων ἐπὶ νῶτα δαφοινός, *supērant undas* = ὑπερέχουσι τῆς θαλάσσης. *pars cetēra* = τὸ ἔτερον μέρος τοῦ σώματος.

208. *pone legit pontum* = ὅπισθεν ἐπιψαύει τῆς θαλάσσης. *si-nuatque* = καὶ κολπώνει· κατὰ παράταξιν ἀντὶ μετοχῆς *sinūans*. *im-mensa terga* = τὰ ὑπερμεγέθη νῶτα. *volumīpe* = δι² ἐλιγμῶν.

209. fit sonitus spumante salo, σημείωσον τὴν παρήχησιν=γίνεται βοή, ἥχος, πάταγος, ἀπὸ τὸ ἀφρίζον σάλευμα (τῆς θολάσσης). Ἡ προσέγγιστις τῶν ὅφεων γίνεται αἰσθητὴ ἀπὸ τὸν ἀκουούμενον πάταγον. arva=lit̄ra.

210. ardentesque oculos suffecti sanguine et igni = τοὺς λάμποντας δόφαλμοὺς ἔχοντες ὑφαίμους καὶ πυρώδεις. sufficio=ὑποκάιω τίθημι τι. oculos suffecti. Ἡ σύνταξις αἰτιατ. (oculos) μετὰ οἵματος παθητ. μέσης διαθέσεως (suffecti) εἶναι ἐλληνίζουσα.

211. lambebant=ἔλειχον (οἱ ὅφεις). sibila ora = τὰ συρίττοντα στόματα. linguis vibrantibus = διὰ τῶν ταχέως παλλομένων γλωσσῶν. Σημείωσον τὴν ἡχητικὴν τοῦ στίχου.

212. diffugimus=φεύγομεν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, διασκορπίζόμεθα, exsangues=ἀχροὶ ἐκ τοῦ φόβου. pallid (=κίτρινοι, ὀχροί). semianimi (=ἡμιθανεῖς). Tὸ exsangues τίθεται ἐπὶ τῶν μεγάλων φόβων κατεχομένων. visu = ἀφαίρει. τῆς αἰτίας, ἐκ τῆς θέας, ἐπὶ τῇ θέᾳ. agmine certo = πορείᾳ σταθερῷ (τεινούσῃ εἰς βέβαιον σκοπόν).

214. serpens uterque amplexus = ἐκάτερος τῶν ὅφεων περιβαλλόν. natōrum corpōra = natos = τοὺς παῖδας, τοὺς νήπους.

215. iimplīcat = περιελίσσεται. Tὸ implicare εἶναι ἵδιον ἐπὶ τῶν ὅφεων. miserōs artus = miserorum artus = τῶν δυσιυχῶν τὰ μέλη. depascītur = ἐπινέμεται, κατεσθίει, ἀντὶ τοῦ mordet (δακνεῖ). Tὸ depasci λέγεται ἐπὶ τοῦ καταβροχθίζοντος ἢ κατασπαράττοντος. Οἱ ποιηταὶ λέγουν καὶ morsu lacerare, consumere.

216. ipsum = αὐτὸν δὲ (τὸν πατέρα), ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς νήπους. post = ἔπειτα, auxilio δοτ. τοῦ σκοποῦ = πρὸς βοήθειαν. subeuntem = ἐργόμενον.

217. corripiō = συναρράζω. spira - ae = σπεῖρα. ligō = δένω, περιβάλλω.

218. medīum = medīum corpus bis collo squamēa terga: τὸ ἔξης τῶν λέξεων: bis circumdati collo squamēa terga = δὶς περιβαλόντες τῷ τραχήλῳ (τοῦ Λαοκόντος) τὰ φοιλιδωτὰ νῶτα. Ἐν τῷ circum terga dati ἔγινε τμῆσις. Tὸ collo δοτ. εἰς τὸ circumdati.

219. supērant capite, δηλ. suo, ὑπερέχουσι κατὰ τὴν ἑαυτῶν κεφαλήν· capite· περιληπτικὸς ἐνικός· δὲ ἐνικός capite ἀντὶ capitibus δηλοῖ ὅτι αἱ κεφαλαὶ τῶν δύο ὅφεων οὕτω πλησίον ἀλλήλων ἦσαν, ὥστε νὰ φαίνωνται ὡς μία. Τοσοῦτον μεγάλοι ἦσαν οἱ ὅφεις ὥστε δἰς

περιζώσαντες τὴν ὅσφυν τοῦ ἀνδρὸς (*bis medium amplexi*), δἰς δὲ καὶ τὸν τράχηλον, ὑπερεῖχον ἔτι.

220-222. *simul*.., *simul*=ἄμα μέν... ἄμα δέ. *divello*=διαρρηγνύω. *divello*, -elli, *ūlsum* -ῆρε=διασχίζω, διαλύω, διασπῶ, διαρρηγνύω. *tendo*=προσπαθῶ. *tendo*, *tetendi*, *tensum* καὶ *tentum*, -ῆρε=τείνω ἐντείνω, σπεύδω, προσπαθῶ. *podos*=τὰ δεσμά, ἢ ἐν στίχ. 217 ὠνόμασε *spiras*. *perfīsus*=κατακεχυμένος, βεβαμένος. *vittas*=τὰ στέμματα ==ἔχων βεβαμένα τὰ στέμματα. *sanie atroque venēno*=σιάλῳ καὶ μέλανι (=θανατηφόρῳ) ἵψ (τῶν ὅφεων). ἵχῳ ἀπέρρεεν ἀπὸ τὰ δήγματα τῶν ὅφεων, ὕστε καὶ τὰ στέμματα τὰ ἰερατικὰ διεβρέχοντο.

223. *qualis mugītus*, ἐννόησον *tollit*, *taurus* *cum fugit* πρὸς τὸ πρᾶγμα ἀρμόζει καὶ ὁ σπονδειακὸς ὁυθμὸς τοῦ στίχου πρβλ. ΙΙ. Y 403 αὐτὰρ ὁ θυμὸν ἡρυγγεν, ὡς ὅτε *ταῦρος* ἡρυγγεν, *saucius*=ιετροαυματισμένος.

224. et... *excussit*, παρατακτικὴ σύνταξις ἀντὶ τῆς καθ' ὑπόταξιν. *excussa incerta secūri*=ἐκτινάξας τὸν ἀστοχήσαντα πέλεκυν. Σημείωσον ὅτι αἱ χραυγαὶ τοῦ Λαοκ. δὲν παραβάλλονται πρὸς τοὺς μυηθμοὺς οἰνυδήποτε ταύρου, ἀλλὰ τοῦ προωθισμένυ πρὸς θυσίαν, διὰ τὸ μεγαλοπρεπέστερον. Κακὸς οἰωνὸς ἦτο ἀν τὸ θῦμα διέφευγεν ἐκ τοῦ βαθοῦ ἢ ἀν πληττόμενον ἔμυκάτιο. Ο μῆνος τοῦ Λαοκόντος ἔγινε περίφημος ἀπὸ ὥραῖν γλυπτικὸν σύμπλεγμα παριστῶν τὸν ἀγῶνα τῶν τριῶν θυμάτων πρὸς τοὺς ὅφεις, ἀνευρεθὲν τῷ 1506 ἐν Ρώμῃ καὶ κατατεθὲν ἐν τῷ Βατικανῷ. Ως ἴδεα καὶ ἐκτέλεσις εἶναι τοῦτο ἐκ τῶν ἀρίστων ἔργων τῆς ἀρχαίας τέχνης. Τὸ ἔργον ἀποδίδεται ὑπὸ τοῦ Πλινίου εἰς τοὺς ἐκ Ρόδου Ἀγήσανδρον, Πολύδωρον καὶ Ἀθηνόδωρον. Ζήτημα δμῶς εἶναι ἀν οἱ καλλιτέχναι οὗτοι ἔζησαν πρὸ ἢ μετὰ τὸν Οὐεργίλιον καὶ ἀν ἐπομένως εἶχον ὑπ' ὅψει τὴν περιγραφὴν τῆς Αἰνειάδος. Ἡ διαφορὰ δὲ τῆς ποιητικῆς περιγραφῆς τοῦ θανάτου τοῦ Λ. καὶ τῶν τέκνων του καὶ τῆς καλλιτεχνικῆς αὐτῆς παραστάσεως εἰς τὸ σύμπλεγμα τοῦτο, ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τοῦ περιφήμου ἔργου τοῦ Γερμανοῦ ποιητοῦ, λογοτέχνου καὶ κριτικοῦ Λέσσινγκ ὑπὸ τὸν τίτλον «Λαοκόνῳ ἢ περὶ τῶν δρίων τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν καὶ τῆς ποιήσεως», ὅπερ μεταφρασθὲν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ὑπὸ Α. Προβελεγγίου ἔξεδόθη εἰς τὴν Βιβλιοθήκην Μαρασλῆ.

225. *at*=*autem*=δέ. *deīubra ad summa*=πρὸς τὸν ναὸν

(τῆς Ἀθηνᾶς), ὅστις ἔκειτο ἐν τῇ ἀκροπόλει, ἐν πόλει ἄκρῃ, ὡς λέγει δὲ Ὅμηρος (αἱ δὲ ὅτε νηὸν ἵκανον Ἀθήνης ἐν πόλει ἄκρῃ, Ἰλ. Z 297). lapsu, ἀφαιρ. τοῦ lapsus=δλίσθησις lapsu diffugunt=labuntur, serpunt, δηλοῦται τὸ εἶδος τῆς κινήσεως τὸ ἴδιαζον εἰς τοὺς ὅφεις.

226. Saevae = irātae. Tritōnis īdis, ἡ Τριτωνίς, Τριτογένεια Ἀθηνᾶ.

227. deae, δηλ. τοῦ ἀγάλματος τῆς θεᾶς. Γνωστὸν εἶναι πῶς εἰκονίζετο ἡ Ἀθηνᾶ. teguntur, δῆμα μέσον αὐτοπαθὲς = tegunt se.

228. tremefacta pectora=τοξέμοντα (ἔξ ἱεροῦ φόβου) στήθη. Ἄργυρῶς ἦτο ἀπλοῦς φόβος· τώρα ἐπακολουθεῖ συναίσθημα ἵσχυροτέρον, τὸ τοῦ ἱεροῦ τρόμου (novus pavor), ἀφ' οὗ οἱ Τρῶες κατενόησαν ὅτι οἱ δράκοντες ἔκεινοι εἴχον πεμφῆν ὑπὸ τῆς ὁργισμένης Ἀθηνᾶς.

229. insinūat, ἀνεν τοῦ se = εἰσδύεται, ὑπεισέρχεται. cunctis, πτῶσις δοτική. expendīsse scelus = poenas sceleris persolvisse = ὅτι ἔδωκε δίκην ἀσέβείας. Scelus εἶναι ἡ πρὸς τὸν Ἱππον, δῶρον τῆς Ἀθηνᾶς, ἀσέβεια τοῦ Λαοκόοντος. merentem = ἀξιοῦ ὅντα (τῆς ποινῆς), ἐπαξίως.

230-231. qui laes̄erit... intors̄erit. Αἱ ἀναφορικαὶ αἵται προτάσεις εἶναι αἰτιολογικαί : δις (διότι οὗτος) ἐλυμήνατο... καὶ ἐτίναξεν. sacram robur = equum sacram e robore factum, δηλ. τὸν Δούρειον Ἱππον, ὅστις ὡς ἀφιερωμένος τῇ θεῷ λέγεται sacer. cuspide = τῇ αἰχμῇ. tergo, δοτικὴ ἀντὶ τοῦ corpōri ἡ latēri = in corpus, in latus.

232. ducendum., . oranda, ἐνν. eese, γερουνδῆβα ἐκ τοῦ conclamant ἐξαρτώμενα. Tὸ oranda = exoranda, placanda ad sedes, δηλ. deae, ἥτοι templum. simulacrūm = τὸ εἶδωλον. conclāmant = omnes uno ore clamant=βοῶσιν, οἱ ποὶν διάφορα φρονοῦντες νῦν μιᾷ φωνῇ κραυγάζουν ὅτι πρέπει νὰ ἔξιλεώσουν τὴν θεάν.

Στίχ. 268 — 297

268. prima quies = primus somnus = ὁ πρῶτος ὑπνος. mortaliib⁹ aegris = δειλοῖς βροτοῖς ("Ομηρος"), κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς μάκαρας θεούς.

269. incipit, τοῦ incipio = ἀρχίζει. dono, ἀφαιρ. ὁργ. divum=deorum, serpit=ἔρπει. Tὸ δῆμα serpo λέγεται ἐπὶ ἔρπετῶν καὶ ὑπνου λεληθότως εἰς τὰ μέλη κεχυμένου· serpo, -psi, -ptum, -ere = ἔρπω, δλισθαίνω, βραδέως κινοῦμαι.

270. ecce = ἰδού.

270.-272. Ἡ σειρὰ τοῦ λόγου ἔχει ὥδε : maestissimus Hector, raptatus bigis (διὰ τῆς ἑυνωρίδος τοῦ Ἀχιλλέως) aterque cruento pulv̄ere perque pedes traiectus lora tumentes, ut quondam visus est adesse mihi largosque effundere fletus. Εἰς τὴν πρότασιν ut quondam θὰ ἐννοηθῇ πάλιν : visus erat raptatus = ὡς ποτε τὸν εἶδον ἐλκυσθέντα.

273. traiectus lora, ἥ σύνταξις ἐλληνίζουσα ἀντὶ τοῦ traiectis per pedes tumentes loris ἥ habens per pedes tumentes lora trajecta. Οἱ ποιητὴς λέγων pedes tumentes (οἰδαλέους) ἔχει πρὸ δρυθαλμῶν τὴν παράδοσιν, καθ' ἣν δὲ Ἀχιλ. εἴλκυσε τὸν Ἐκτορα ἔτι ζῶντα προσδέσας εἰς τὸ ἄρμα. Ἔὰν δὲ Ἐκτωρ ἦτο νεκρός, ὃς λέγει δὲ Ὁμηρος, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνουν οἱ πόδες του οἰδαλέοι.

274. hei mihi = ίώ μοι ἀνακράζει παραβάλλων τὴν παλαιὰν πόδος τὴν παροῦσαν κατάστασιν· quantum mutatus ab illo = quantum diversus ab illo, mutatione facta = πόσον διάφορος ἐκείνου, μεταβολῆς γενομένης.

275. qui = qualis = οἵος. redit, ἐνεστὼς τοῦ redēo· δὲ ἐνεστὼς εἶναι ἴστορικὸς εἰς πρότασιν ἀναφορ. ἵνα δηλωθῇ παρελθὸν γεγονός, οὐδὲν ἥ μνήμη διατηρεῖται ἀκόμη ζωηρὰ εἰς τὴν ψυχήν. exuviae - arum = τὰ σκῆνα. exuvias indūtus Achilli = ἐνδεδυμένος τὰ δύπλα τοῦ Ἀχιλλέως. Ταῦτα ἐσυλήθησαν ἀπὸ τὸν νεκρὸν τοῦ Πατρόκλου.

276. puppibus, δοτ. = in puppes. Τὸν παρὰ τὰς ναῦς ἀγῶνα τῶν Ἀχαιῶν περιγράφει δὲ Ὁμηρος ἐν ΙΙ. Ρ, ποβλ. καὶ II 122 τοὶ δὲ ἔμβαλον ἀκάματον πυρὶ νηὶ θοῇ. Ἐκτωρ δὲ πρόμνης νεὸς ἥψατο ποντοπόροιο· ὅτε νῆας ἐνέποησε πυρὶ κηλέῳ.

277.-279. squalentem barbam gerens, ἐπεξηγεῖ τὸ quantum mutatus. Σημείωσον τὴν ἐναλλαγὴν εἰκόνων δόξης καὶ ἀθλιότητος τοῦ Ἐκτορος. squalēo = αὐγμῶ. barba - ae = γένειον, πώγων. squalens barba = αὐγμηδὸν γένειον. concretōs sanguīne crines = πηκτὴν αὔματι τὴν κόμην. volnērā = τὰ τραύματα, ἢ ἔλαβεν δὲ Ἐκτωρ συρόμενος περὶ τὰ τείχη Ὁμ. X, 369 οὐδὲν ἄρα οὖς τις ἀνουτητί γε παρέστη καὶ 375 ὡς ἄρα τις εἴπεσκε καὶ οὐτήσασκε παραστάς, ultro, σύναψον πρὸς τὸ compellare, ἐδόκουν (vidēbar, δηλ. mihi), πρότερος προσαγορεύειν. ultro, ἐπίρρο = αὐτοθελεί, ἐκουσίως. flens ipse = κλαίων καὶ ἐγὼ αὐτός, δπως δηλ. δὲ Ἐκτωρ. (271 effundere fletus). exprōmo = ἐξάγω.

281. lux = salus, ὡς δ "Ομηρος τὴν σωτηρίαν λέγει φόως. Teucrūm = Teucrorum = Τευώων.

283. expectāte, κλητικὴ καθ' ἔλξιν πρὸς τὴν κλητικὴν Hector ἀντὶ ὀνομαστ. expectātus.

285. ut = πῶς (μὲ τὶ συναίσθημα ἀνάμεικτον ἀπὸ χαρὰν καὶ λύπην). aspicīmus te = σὲ παρατηροῦμεν. defessi (cladibus) = ἀποκαμόντες ἀπὸ τὰς συμφοράς.

286. foedo = αἰσχύνω τι, λωβῶμαι τι. ille nihil, ἐνν. respondet. nec me ... morātur = οὐδὲ κατέχει με ἐρωτῶντα μάταια (vana quaerentem), δηλ. δὲν δίδει προσοχὴν εἰς τὰς ματαίας ἐρωτήσεις μου.

289. fuge = φεῦγε. Ὁ Οὐερογίλιος παριστῶν τὸν Ἐκτορα προτρέποντα τὸν Αἴνειαν νὰ φύγῃ ξητεῖ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν φυγὴν τούτου. eripe te = ἐξάρπασον σεαυτόν. his flammis λέγων δεικνύει μὲ τὸν δάκτυλον τὰς φλόγας.

290. ruit alto a culmine. δ "Ομηρος λέγει : ὥλετο πᾶσα κατ' ἄκοης" Ἰλιος αἰπεινή.

291. Sat... datum, ἀρκετὰ ἐποάζθησαν, ἀρκετοὶ ἀγῶνες ἔγιναν ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ τοῦ Πριάμου.

292. hac = τῇδε = τῇ ἐμῇ. etiam = βεβαίως.

293. sacra, ἐνν. τὸ sua ἀπὸ τὸ ἐπόμενον suos. sacra δὲ εἶναι τὰ ἐν στίχ. 296 - 297 ἀναφερούμενα. vittas (στέψιμα). Vestam = τὴν Ἐστίαν. ignem (τὸ πῦρ). Penates εἶναι οἱ Penates publici, οἱ Ἐφέσιοι θεοί, προστάται τῆς ὅλης πόλεως, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς Penates privátos (domesticos), τοὺς προστάτας παντὸς οίκου. Ρωμαϊκὰ νομίσματα εἰκονίζουν Ἐστίαν, κρατοῦσαν τὸ Τρωϊκὸν Παλλάδιον.

294. com̄ites fatorum = ἀκολούθους τῶν πεπρωμένων, τῶν περιπτειῶν καὶ περιπλανήσεων, ποὺ ὕρισεν εἰς σὲ ἢ είμαρμένη. quae (moenia) ponto pererrato.

295. Ἡ πλοκὴ τοῦ λόγου ἔχει ὅδε quae (moenia) ponto pererrato statuē magna. ponto pererrato = κατόπιν μακρῶν ἐν τῷ πόντῳ περιπλανήσεων. statuo = ἴδρυω. magna = ἔνδοξα.

296. sic ait et... effert = ταῦτα λέγει καὶ ἐξάγει· ἢ σύνταξις κατὰ παράταξιν ἀντὶ : ταῦτα λέγων ἐξάγει.

297. effert, κατὰ βραχυλογίαν εἰρημένον ἀντὶ τοῦ : per somnum mihi, vidētur effere.

Ἡ λατρεία τῆς Ἐστίας ἀπήγει στέψιμα (vittas) καὶ πῦρ αἰώ-

νιον (ignem aeternum). Τὸ ἀσβεστον πῦρ ἦν σύμβολον τῆς αἰωνιότητος τῆς πόλεως. adytis penetralibus = ἐκ τῶν ἐνδομύχων ἀδύτων. Τὸ penetralibus εἶναι ἐπίθετον. "Αδυτα ἐλέγετο τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ, ὅπου οὐδεὶς ἄλλος ἐδικαιοῦτο νὰ εἰσέλθῃ πλὴν τοῦ ἱερέως.

Στίχ. 402 — 428

402. heu! nihil invitis fas quemquam fidere divis. invitis divis (= deis), δοτ. εἰς τὸ fidere = πιστεύειν. Τὸ invitis = inimicis fas, ἐνν. est = φεῦ! οὐδεμίαν πρόπον εἶναι νὰ ἔχῃ τις πίστιν εἰς τὸν δυσμενεῖς θεούς. Ταῦτα λέγονται ἐν σχέσει πρὸς τὸ προηγούμενος λεγθὲν ὅτι ἡ τύχη τὸ πρῶτον ἐφάνη εὑμενῆς εἰς τὸν Τῷας (adspīrat fortuna primo labōri).

403. ecce trahebatur. Ταῦτα φανερώνουν τὴν αἰτίαν τῆς προηγουμένης ἐπιφωνήσεως. passis crinibus = λυσίζομος. passis' παθητ. μετοχῇ. Τὸ ὅντα pando, οὐδὲ καρόνοι : pando, pandi, pansum καὶ passum, -ere = ἀναπετάννυμι· crinibus passis = μὲ ἀνειμένην, λυτήν, διερριμμένην τὴν κόμην.

404. a templo adytisque = ab adytis templi Minervae = ἀπὸ τῶν ἀδύτων τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς. Εἰς τοῦτον εἶχε καταφύγει ἡ Κασσάνδρα, ἡ κόρη τοῦ Πριάμου, ἢν Αἴας ὁ Ὁϊλέως ἐν αὐτῷ τῷ ναῷ τῆς Ἀθηνᾶς, ἡς ἥτο ιέρεια, ἡτίμασε, δι' ὃ καὶ ἐτιμωρήθη κατακεραυνωθεὶς ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς ἐν τῷ πελάγει.

405. tendens lumina = ὑψοῦσα τοὺς ὀφθαλμούς· ardentē λέγονται τὰ lumina διὰ τὸ ἄλγος, τὴν αἰδῶ καὶ τὸν ἀπελπισμόν της, ἐπειδὴ οὐδεμιᾶς ἐτύγχανε βοηθείας, ὡς μαρτυρεῖ καὶ τὸ frustra (μάτην). Σημείωσον τὴν ἐπαναφορὰν τοῦ lumina.

406. arcēbant = coercebant, continebant = συνεῖζον.

407. hanc speciem = τοῦτο τὸ θέαμα (τῆς μνηστῆς δηλ. δεσμίας ἀπαγομένης ἀνὰ τὴν πόλιν). tulit = pertulit = ὑπέμεινεν, furiāta mente = ὁ ἔχων μανομένην (ἐκ τοῦ ἔρωτος) τὴν ψυχήν. Coroebus = Κόροιβος, νῦντος τοῦ Μύγδονος, βασιλέως τῆς Φοινίας, σταλεὶς ἀπὸ τὸν πατέρα του πρὸς βοήθειαν τῶν Τῷων.

408. periturus = ἀπολούμενος, ἀποθανούμενος. Ἡ μετοχὴ ἥδυνατο νὰ συμφωνήσῃ κατὰ πτῶσιν καὶ μὲ τὸ ἀντικείμενον τοῦ ὅντας iniecit. τὸ sese.

409. *densis armis*, δοτ. = in densa arma, δὴλ. hostium (incurrimus).

410. *delūbri* = τοῦ ναοῦ (τῆς Ἀθηνᾶς).

411. *telis nostrorum obruīmur* = κατακαλυπτόμεθα ὑπὸ τῶν βελῶν τῶν ἡμετέρων τοῦτο ἥτο τραγικὸν ἐπακολούθημα τοῦ τεχνάσματος τοῦ Κοροίβου, διστις εἶχε συμβουλεύσει τοὺς Τρῶας νὰ ἐνδυθοῦν ὅπλα ἔλληνικά. Τὸ φωνῆν τῆς ληγούσης εἰς τὸ obruīmur λαμβάνεται ὡς μακρὸν εἰς τὴν τομήν. *miserīma caedes* = οἰκτίστη σφαγή, διότι οἰκεῖοι ὑπὸ οἰκείων ἐφονεύοντο.

412. *facie...* errōre, ἀφαιρετ. τοῦ αἰτίου. Τὸ facie = specie, forma.

313. *tum* = εἴτα δέ, μετὰ τὸ ἐν στίχῳ 410 primum. *gemītu* atque *erēptae virgīnis ira* = cum gemērent atque ob eruptam virginem irascerentur.

414. *undique* = συναπτέον τῷ collecti καὶ οὐχὶ τῷ invadunt. *collecti* = ἀθροισθέντες. Κατ' ἀρχὰς εἴχον διασκορπισθῆ ἀνὰ τὴν πόλιν, ἐπιπεσόντος κατ' αὐτῶν μὲ πυκνὰς μάζας στρατοῦ τοῦ Αἰνείου.

414. *Aiax* = Αἴας ὁ Ὁϊλέως.

416. *rupto turbine* = cum turbo se prorūpit = ὅταν θύελλα ἐκραγῇ. 'Η παραβολὴ ἔλληφθη ἐκ τῆς Ιλ. Π., 765 ὡς δ' εῦρός τε Νότος τ' ἐξιδαίνετον ἀλλήλουεν . . . ὡς Τρῶες καὶ Ἀχαιοὶ ἐπ' ἀλλήλοισι θορόντες δήσουν. *adversi* = ἐναντίοι.

417. *laetus Eōdis Eurus equis* = ἀγαλλόμενος ἐπὶ τοῖς ἥφοις ἵπποις. Εὖ λέγονται οἱ ἵπποι διότι ὁ εῦρος πνέει ἐξ ἀνατολῶν. *equi* εἶναι ἀντὶ τοῦ currus, διότι κατὰ τοὺς ποιητὰς οἱ ἄνεμοι ὀχοῦνται ἐπὶ ξυνωρίδος, ὡς καὶ οἱ θεοὶ καὶ οἱ βασιλεῖς.

418. *stridunt*, ἀρχαϊκώτερος τύπος ἀντὶ τοῦ strident. Σημείωσον τὴν ἐν τῷ στίχῳ παροίκησιν διὰ τοῦ φθόγγου s.

419. *Nerēus* = ὁ Νηρεύς. Οὗτος ἦτο νίδος τοῦ Πόντου καὶ τῆς Γῆς, ἐνδοξότατος μετὰ τὸν Ποσειδῶνα θαλάσσιος θεός· εἶχε καὶ μαντικὴν δύναμιν, προφητεύσας τὴν κατὰ τῆς Τροίας στρατείαν τῶν Ἑλλήνων καὶ τὰ δεινὰ τῶν Τρῶων· ἡ τρίαινα σύμβολον τοῦ Ποσειδῶνος ἀποδίδεται ἐνταῦθα εἰς τὸν Νηρέα.

420. *si quos* = quoscumque ὅπως καὶ ἐν τῇ ἔλληνικῇ τὸ εἴ τις τίθεται ἀντὶ τοῦ ὅστις. *obscūra nocte per umbrām* = per umbrām obscurae noctis.

421. *fudīmus* = διεσκορπίσαμεν. *insidīs* = dolo.

422. appārent = ἐπιφαίνονται. primi, πρώτοι. στίχ. 412. mentīta, ἀνήκει καὶ εἰς τὸ clipēos = ἀναγνωρίζουν (=agnoscunt) τὰς ἀπατηλὰς ἀσπίδας καὶ τὰ ἀπατηλὰ σπλα, τ. ἔ. ὅτι οἱ φέροντες αὐτὰ δὲν ἔσαν "Ελληνες.

423. atque ora... signant. Τὸ ora = linguam, τὸ δὲ signare ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὰ Ἑλληνικὰ σημειοῦσθαι καὶ τεκμαίρεσθαι. Ἡ ἔννοια: καὶ ἐκ τῆς ποιοφορᾶς (sono) τεκμαίρονται τὸ διάφορον τῆς γλώσσης (ora discordia). Παρ' Ὁμηρῷ οὐδεμίᾳ διάκρισις γλώσσης γίνεται μεταξὺ Ἀχαιῶν καὶ Τρώων.

424. Illicet ἐκ τοῦ ire - licet: ire licet = ἀπιέναι ἔξεστι. Σημ. πρῶτον ἀπιθι καὶ ἀπηγγέλετο ὑπὸ τοῦ κήρυκος κηρύττοντος τὴν διάλυσιν τοῦ δικαστηρίου: ὑπὸ τῶν ποιητῶν τοῦ χρυσοῦ αἰῶνος λέγεται ἐπὶ πρᾶξεων, αἱ δόποια ταχέως πρέπει νὰ ἔκτελεσθοῦν καὶ ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ πάραντα. numero = multitūdine = ὑπὸ τοῦ πλήθους. obruiuntur = κατακλύσομεθα. obruo -ui, -ūtum, -ēte = κατακώννυμι, κατακλύζω.

425. Penelēi, ἀναγνωστέον τρισυλλάβως. Ὁ ἔδω Πηνέλεως εἶναι διάφορος τοῦ ἐν Ἰλ. B, 494 Πηνέλεω, τοῦ ἡγεμόνος τῶν Βοιωτῶν. Ὁ ποιητὴς ἔλαβε τὸ ὄνομα, ἵνα δηλώσῃ ἔτερον πρόσωπον πλαστόν, divae ad aram, δηλ. ἐν τῷ προνάῳ τῆς θεᾶς Ἀθηνᾶς.

426. iustissimus unus. Τὸ unus ἐπιτείνει τὸ ὑπερθετικὸν = ὁ δικαιότατος πάντων τῶν Τρώων.

427. servantissimus aequi = ὁ μάλιστα τὸ δίκαιον ἐμπεδῶν. Διὰ τὴν ἀρετὴν ταύτην δὲν ἔπειρε νὰ φρονευθῇ, ἀλλά . . .

428. Dis aliter visum = τοῖς θεοῖς ἄλλως ἔδοξεν. Πρώτ. τὸ ἐν Ὀδυσ. a, 234 νῦν δ' ἐτέρως ἐβόλοντο θεοὶ κακὰ μητιόωντες.

Στίχ. 506 — 558

506. forsitan... requireras = ἵσως ἥθελες ἐρωτήσει. Τὸ forsitan = forssit an. forsitan = fortasse = ἵσως. Ἐκ τοῦ requires ἔξαρτάται ἡ ἐρώτησις quae fuerint fata κλπ.

507. urbis casum = urbis interitum = τὸν ὅλευθον τῆς πόλεως.

508. medīum, κατηγορούμενον· καὶ τὸν ἐχθρὸν μέσον, ἦτοι καὶ τὸν ἐχθρὸν ἐν τῷ μέσῳ.

509 - 510. Τὸ ἔξης τῶν λέξεων Senior (= senex), nequīquam circūmidat trementibus aevo humeris (δοτικὴ) arma (τὸν θώρακα) diu desueta (τὸν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀσυνήθη).

511. cingit = περιζώννυται, μέσο. αὐτοπαθὲς = cingit se συντάσσεται ἀφαιρ. ἀλλὰ καὶ αἰτ. κατὰ ζῆλον ἐλληνικόν, ὡς ἐνταῦθα. īnūtīle, δύναται νὰ ληφθῇ ὡς ἐπίρρημα: πρὸς τὴν φράσιν πρβλ. τὰ δημητρ. βέλος ἄλιον, μαφίδιον.

512. aedibus in medīis = ἐν τῇ ἐσωτερικῇ τῆς οἰκίας αὐλῇ, τῇ ἀντιστοιχούσῃ πρὸς τὸ περιστύλιον τῆς ἐλληνικῆς οἰκίας. nudo sub aetheris axe = sub polo, sub caelo = ἐν τῷ ὑπαίθρῳ.

514. arae = in aram — umbra, ἀφαιρ. δργανικὴ = τῇ σκιᾷ.

515. altārīa circum, ἀναστροφὴ τῆς προθέσεως, circum altariā = circum aram.

516. praecipītes = se praecipitāntes = καταφερόμεναι (ἀπὸ τοῦ αἰθέρος), ἵνα ἀποφύγουν τὴν καταιγίδα.

517. condensae = κατάπτυκνοι ἐκ τρόμου. sedēbant, ἐκάμηντο δηλ. ἵκετεύονται, κατὰ τὸ ἔθος τῶν ἵκετῶν.

519. quae mens tam dira = τίς οὕτως ἀπαίσιος λογισμός. impulit = ὤθησε· συντάσσεται πρὸς ἀπαρέμφ. (cingi).

521. non tempus eget = ὁ καιρὸς οὐδὲ δεῖται, δὲν ἀπαιτεῖ. Τὰ tali auxilīo nec defensorībus istis συναποτελοῦν μίαν ἔννοιαν, ἀναφέρονται δὲ εἰς τὸ telis (520). defensoribus istis = armis istis, ὅθεν ἡ ὅλη φράσις ίσοδυναμεῖ τῇ auxiliō istorum armorum = ὁ καιρὸς δὲν ἀπαιτεῖ τὴν βοήθειαν τῶν ὅπλων τούτων (τὰ ὅποια δηλ. σὺ φορεῖς).

522. non, δηλ. egēret si ipse κλ. = ὁ καιρὸς δὲν θὰ ἀπήτει τὰ ὅπλα ταῦτα, οὐδὲ ἐὰν ἦτο νῦν παρὸν αὖτος δὲ Ἐκτωρ.

523. huc tandem concēde = ἐνταῦθα (ὅπου δηλ. εἴμαι ἐγὼ) τέλος πρόσελθε. haec ara tuebītur omnes = ὁ βωμὸς ὅδε θὰ διασώσῃ πάντας. Οἱ ἐπὶ βωμοῦ καθεξόμενοι ἵκεται ἥσαν ἀπαραβίαστοι. Πρβλ. Αἰσχ. ἐν Ἰκέτ. 176 κρείσσον δὲ πύργου βωμός, ἄρρηκτον σάκος.

526. Pyrrhi de caede = διέφυγεν ἀπὸ τὰς γείρας τοῦ Πύρρου (τοῦ Νεοπτολέμου), ὅστις ἐπήνεγκεν εἰς αὐτὸν θανάσιμον τραῦμα. Όντος τοῦ Πριάμου Πολίτης μνημονεύεται πολλαχοῦ εἰς τὴν Ἰλιάδα.

527. per tela, per hostes, ἀφ φόνον, ἀν νέκυας Ὁμηρος ἐν K 298. Τὸ ἀσύνδετον δηλοῖ τὴν ταχεῖαν φυγὴν τοῦ Πολίτου.

528. porticībus longis, ἀφαιρ. τοπικὴ = διὰ τῶν ἐπιμήκων στοῶν, δηλ. τοῦ περιστύλιου. vacua atrīa = τοὺς ἐρήμους θαλάμους τοῦ ἀτρίου. lustrat = περιέρχεται ζητῶν καταφύγιον.

529. infesto vulnere insequuntur = καταδιώκει δι' ὅπλου, δι' οὐθέλει νὰ τὸν πληγώσῃ iam iamque = καὶ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν, manu tenet = εἶναι ἔτοιμος διὰ τῆς χειρὸς νὰ συλλάβῃ.

530. premit hasta = ἐπίκειται τῷ δόρατι.

531. parentum, δηλ. τοῦ πατρὸς Πριάμου καὶ τῆς μητρὸς Ἐνάβης, οἵτινες ἐκάθηντο ἐπὶ τοῦ βωμοῦ. concidit = κατέπεσεν, ἐνεκα δηλ. τοῦ τραύματος, τὸ ὄποιον κατ' ἀρχὰς ἔλαβεν.

534. in media morte = in ipso mortis periculo non abstinuit = non continuit sese = οὐ συνέσχεν ἑαυτὸν = δὲν συνεκρατήθη, nec voci iraeque pepercit, ἐπεξήγ. τοῦ non abstinuit.

535. at = ἀλλά δηλοῖ σφοδρὰν τραχιὴν τῆς ψυχῆς, ὅτε τις ἢ εὔχεται τινὶ ἀγαθὴ ἢ καταρᾶται δειγά. tibi, ἡ δοτικὴ ἀναφέρεται εἰς τὸ persolvant καὶ reddant. ausis, εἶναι οὐσιαστικόν.

536. pietas = iustitia = συναίσθημα οἴκτου, δικαιοσύνης. quae talia curet = ut talia curet.

537. grates = gratias et praemia = βραβεῖα. Ταῦτα λέγονται εἰδωνικῶς ἀντὶ τοῦ poenae.

538. cernere, ἔξαρτᾶται ἐκ τοῦ fecisti καθ' ἐλληνικὴν σύνταξιν ἀντὶ τοῦ fecisti me ut cernērem = ἐποίησάς με ἰδεῖν.

539. foedasti voltus, μιάνεται ὁ ὄρδων φονευθέντα. funere, δηλ. fili = διὰ τοῦ πτώματος τοῦ νιοῦ.

540. satum (esse) = natum esse. ἔξαρτᾶται ἐκ τοῦ mentiris = ϕευδῶς λέγεις ὅτι ἐγεννήθης.

541. in hoste Priāmo = πρὸς τὸν ἐχθρὸν Πριάμον. iura fidemque supplicis erubuit = ἥδεσθη τὰ δίκαια καὶ τὴν πίστιν τοῦ ἱκέτου. erubuit, παρακ. τοῦ erubesco, erubui, -ere = ἐρυθριῶ, ἐρυθραίνομαι, αἰσχύνομαι. iura = τὰ δίκαια, ἡ ἔκει ὁ ἱκέτης καὶ ὃν ἐφορεύει Ζεὺς ὁ ἱκέσιος. fides δὲ ἡ τῷ ἱκέτῃ ὀφειλομένη καὶ παρεχομένη πίστις.

542. sepūlcro, δοτ. τοῦ σκοποῦ = πρὸς ταφήν. corpus... Hectōrēum = corpus Hectōris.

544. Τὸ δόρυ καλεῖται inbelle καὶ ἐρρίφθη sine ictu, χωρὶς δηλ. νὰ πληγωθῇ ὁ καθ' οὐ ἐρρίφθη τὸ βέλος, διότι ὁ τοῦτο βαλὼν Πριάμος εἶναι senior. Τὸ sine ictu εἶναι τὸ παρ' Ἔλλησιν: ἄλιον.

545. rauco aere repulsum, δηλ. est, τὸ δόρυ ἀπεκρούσθη ἀπὸ τὴν χαλκῆν ἀσπίδα τοῦ Πύρρου, ἦτις ἐκ τοῦ πλήγματος βραγχώδη ἥγον ἔδωκεν.

546. *suummo umbōne* == ἐκ τοῦ ἄκρου τοῦ ὀμφαλοῦ. Τὸ δόρυ
ἐμπαγὲν ἔστη ἔξηρτημένον ἐκ τοῦ ἄκρου τοῦ ὀμφαλοῦ τῆς ἀσπίδος
χωρὶς νὰ διαπεράσῃ αὐτὴν καὶ ἐπομένως χωρὶς νὰ πλήξῃ τὸν Πύρρον.

547. *refères, . . ibis*, οἱ μέλλοντες κεῖνται ἀντὶ τῶν προστακτικῶν.

549. *Neoptolemum*, ἀντικείμενον τοῦ *narrāre*, ὅπως καὶ τὸ *tristia facta* = νὰ διηγηθῆται τὰ θλιβερὰ ἔργα καὶ περὶ τοῦ ἀγεννοῦς
Νεοπτόλεμου. Ταῦτα λέγει μὲ σαφασμὸν διατάσσεται τοῦ Νεοπτόλεμος εἰς ἀπάντη-
σιν τῶν ἐν στίχῳ 540 εἰλημένων ὑπὸ τοῦ Πριάμου. 'Ο Νεοπτόλεμος
ταυτίζεται τῷ Πύρρῳ.

550. *trementem* = τρέμοντα ὅχι ἀπὸ φόβου, ἀλλὰ διὰ τὸ γῆ-
ρας (546).

551. *lapsantem* = συχνὰ δλισθαίνοντα. Τὸ *lapso* θαμιστικὸν
τοῦ *labor*.

552. *comam laeva*: οὕτω κεῖται ἀντὶ τοῦ συνηθεστέρου *impli-*
cuit coma laevam κατ' ἀντιστοιχίαν χιαστὴν πρὸς τὰ *dextra—ensem—*
corūscum, κατηγορούμενον προληπτικόν, ἀνέπαλε δηλ. *extūlit* = su-
stūlit τὸ ξίφος, ὥστε νὰ ἀπατοράψῃ.

554. *haec finis, ἐνν. fuit, fatorum sorte* = τῷ αἰλίῳ τῆς μοίρας.

555. *tūlit* = *abstūlit*.

556. *popūlis terrisque, ἀφαιρετικαὶ* ἔξαρτώμεναι ἐκ τοῦ *super-*
būm = ὑπερήφανον ἐπὶ τοῖς *χλπ.*

557. *iacet truncus* = κεῖται ἐπὶ τῆς ἀκτῆς διὰ μέγας κορμός· ἐπο-
μένως ἄταφος.

558. *avolsum caput, ἐνν. est. sine nomīne* = ἀνώνυμον, ἀγνώ-
σιστον διότι ἀπεκόπη ἡ κεφαλή. 'Ο Οὐεργύλιος περιγράφων τὸν θάνατον
τοῦ Πριάμου συμφώνως πρὸς τὴν παράδοσιν, καθ' ἣν οὗτος ἐφο-
νεύθη ἐν τῷ ἀνακτόρῳ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ, ἐν τῷ τέλει τῆς περιγραφῆς
ἔνώνει μὲ τὴν παράδοσιν τὴν παραλλαγὴν, καθ' ἣν δὲν ἐφονεύθη ἐκεῖ,
ἀλλ' ἐλκυσθεὶς ἔξω μέχρι τῆς ἀκτῆς ἐσφάγη ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Ἀχιλ-
λέως. 'Η σφαγὴ ἀκολουθεῖ παράδ. Εὑριπ. ('Εκ. Τρωάδες) καὶ Ἀρκτί-
νου. Εἰς τὴν παράστασιν τῆς ἀποκοπῆς τῆς κεφαλῆς πιθανῶς ἐνεθυμεῖτο
τὸν οἰκτῷδὸν θάνατον τοῦ Πομπηίου τὸν ἐκ τῆς ἵστορίας γνωστόν.

Στίχ. 705 — 751

705. *ignis* = *ignis crepītans, crepītus ignis* == διότος τοῦ πυ-
ρός τῆς καιομένης Τροίας. *clarior audītur* = εὐχρινέστερος ἀκούεται.

707. imponeōre, παθητ. ἐνεστ. προσταχτ. impone te = ἐπίθες σαυτόν, καθέσθητι.

708. subībo humeris = suscipiam te humeris meis ἢ in humeros meos = ὑποδέξομαι σε ἐπὶ τῶν ὕμων μου.

709. quō res cūmque = quo cumque res cadent = ὅπως καὶ ἀν χωρήσουν, ἀποθοῦν τὰ πράγματα.

711. longe = e longinquō μακρόθεν, ἵνα μὴ ἡ ἀνθρόα ἔξοδος πολλῶν ἐπισύρῃ τὴν προσοχὴν τῶν πολεμίων. Οὗτῳ προπαρασκευάζεται καὶ ὁ μετ' διλύγον ἔξαφανισμὸς τῆς Κρεούσης. servet = observet = ἀς παρατηῷ, ἀς ἀκολουθῇ μακρόθεν τὰ ἵγνη μου.

712. anīmus advertīte vestris = animadvertīte. animis, ἀφαιρ.

713. est urbe egressis = ἔξελθοσι τῆς πόλεως ἔστι. egressis, δοτ. τῆς ἀναφορᾶς, πρβλ. Θουκ. 1, 24 Ἐπίδαιμνός ἔστι πόλις ἐν δεξιᾷ εἰσπλέοντι τὸν Ἰόνιον αὐλόπον.

714. desertae Cerēris, ἀντὶ templum desertum Cerēris ὁ ναὸς καλεῖται οὕτω, διότι ἔκειτο ἔξω τῆς πόλεως εἰς τόπον ἀπόκεντρον καὶ σπανίως συχναζόμενον ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Συνετὸς ὁ δρισμὸς τοῦ τόπου ὑπὸ τοῦ Αἰνείου.

715. religiōne = cultu = διὰ τῆς λατρείας.

716. ex diverso = ex diversis partibus ἐκ διαφόρων μερῶν, δόδων.

718. bello e tanto = e tanto bello = ἐκ τηλικούτου πολέμου.

720. attractāre = νὰ ἐγγίσω. donec abluēro = ὥστι οὐ λουσθῶ, πρὸν ἡ λουσθῶ. flumīne vivo = διὰ ζῶντος, ἦτοι δέοντος ὕδατος.

721. veste = διὰ σκεπάσματος. Τοῦτο ἔχηγεῖται διὰ τοῦ ἐπομένου pelle leōnis = ἦτοι διὰ δορᾶς ξανθοῦ λέοντος (διὰ λεοντῆς).

722. latos, πρβλ. Ὁμηρ. εὐρέας ὕμους· humeros, colla, ἀντικ. τοῦ insternor· σύνταξις ἐλληνίζουσα = ἐπιστρωνύμω τοὺς ὕμους καὶ τὸν τράχηλον. subiecta collā = colla quae subicio oneri recipiendo = τὸν τράχηλον, δὲν ὑποβάλλω πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ φορτίου. super, ἐπίq., ὑπερθεν, ἐπάνω, ἀνωθεν.

723. succēdo oneri = ὑποδέχομαι τὸ βάρος· ἡ δοτ, oneri ἐνεκα τῆς προθέσεως sub ἐν τῷ δήματι succedo (sub - cedo). se implicuit dextrae = ἐνεπλάκη εἰς τὴν δεξιάν μου (φορούμενος μὴ ἀπολεσθῇ).

725. per opāca locorum = per opāca loca = διὰ σκιερῶν, ἀνδρῶς φωτιζομένων τόπων.

726 - 727. *inlecta . . . tela* = δόρατα μακρόθεν βαλλόμενα, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἐκ τοῦ συστάδην μάχην, ἣν δηλοῦσι τὰ ἐπόμενα *adverso glomerati ex agmine* = συνεσπειραμένοι κατ' ἀντιμέτωπον τᾶξιν.

728. *suspensum* = *sollicitum, anxium* = μετέωρον, ἀγωνιῶντα.

729. *videbar (mihi)* = ἔδοκουν, ἐνόμιζον.

731. *evasisse viam omnem* = ὅτι διανύσας ὅλην τὴν ὁδὸν διεφυγον πάντα κίνδυνον.

732. *visus· ἐνν. est mihi* = μοῦ ἐφάνη, ἐνόμισα. *ad aures adesse* = *ad aures accedere et adesse*.

733. *prospiciens* = πόρρωθεν καθορῶν. *nate . . . nate* ή διπλῆ προσφύνησις εἶναι ἐνδεικτικὴ τοῦ φόβου καὶ τῆς ἀγωνίας τοῦ πατρός. Τὸ αὐτὸ δεικνύει καὶ ή παράλειψις τοῦ ὑποκ. τοῦ *propinquant (hostes)*.

734. *ardentes* = τὰς λαμπούσας ἀσπίδας, διότι ἡσαν περιβεβλημέναι χαλκόν· συνωνυμεῖ τὸ *ardentes* πρὸς τὸ ἐπόμενον *micantia aera*.

735. *male amīcum* = *inimīcum*. Τὸ ἔξῆς τῶν λέξεων : hic nescio quod numen male amīcum eripuit mihi trepido confūsam mentem, ἐνταῦθα, τότε ἀγνῶ τίς κακὸς δαίμων ἀφήρεσε τὰς τεταραγμένας φρένας (ἐκ τοῦ κρότου τῶν ποδῶν καὶ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Ἀγγίσου).

736. *nota regiōne viarum* = ἐκ τῆς γνωστῆς διευθύνσεως τῶν ὁδῶν.

738. *misero, ἐνν. mihi*. Διὰ τὸν ἔξαφανισμὸν τῆς Κρεούσης καμνῶν εἰκασίας δὲ Αἰγείας φέρει δύο αἰτίας διὰ τοῦ πε... πε συνδεομένας, ὃν ή δευτέρᾳ πάλιν εἶναι διπλῆ (seu), εἴτε ἀρπαγεῖσα ὑπὸ τῆς μοίρας ὑπελείφθη κάπου εἴτε ἀπεκλανήθη τῆς ὁδοῦ ή ἀποκαμοῦσα ἐκάθισε κάπου.

740. *incertum, ἀπόκρισις εἰς τὰς προηγουμένας ἐρωτήσεις.*

745. *quem... deorumque, στίχος ὑπέρομετρος*. ‘Ο τοιοῦτος στίχος τελειώνει πάντοτε εἰς φωνῆν, καὶ ἀπὸ φωνῆν ἀρχίζει δὲ ἐπόμενος, ὥστε νὰ γίνεται ἔκθλιψις τῆς περιπτευόσης συλλαβῆς τοῦ ὑπερομέτρου. ‘Ο Αἰγείας ἔκφρων ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τῆς συζύγου γενόμενος αἰτιᾶται θεοὺς καὶ ἀνθρώπους.

748. *curva valle* = *cava valle* = ἐν τῇ κυρτῇ, κοίλῃ κοιλάδι, ἐν τῇ γαράδῃ.

749. ipse = ego ipse. urbem repēto = in urbem redō cingor, μέσον = cingo me = ξύννυμαι. repēto et cingor fulgentībus armis = repēto cinctus etc.

750. stat, δηλ. sententia = λαμβάνω σταθερὰν ἀπόφασιν. casus renovare = νὰ ἀνανεώσω, νὰ ὑποστῶ ἐκ νέου πάσας τὰς περιπετείας.

751. et rursus caput obiectare perīclis = καὶ πάλιν τὴν ζωήν μου νὰ ἔκθεσω εἰς κινδύνους.

Στίχ. 752 – 770

752 - 753. muros obscuraque limina portae qua gressum extulēram repēto = σπεύδω ὅπιστον εἰς τὰ τείχη καὶ εἰς τὸν σκοτεινὸν οὐδὸν τῆς πύλης δι' ἣς εἴχον ἔξελθει (gressum extulēram) retro se quor observata vestigia = ἀκολουθῷ τάναπαλιν (retro) τὰ παρατηρηθέντα ἔχνη.

754. lumiōne = oculis. lustro = circumspicō = περισκοπῶ.

755. horror ūbīque animo, ἐνν. τὸ est. τὸ animo εἶναι δοτική.

756. Ἡ πλοκὴ τοῦ λόγου inde domum me refēro si forte. τὸ domum, ἐπίορ. = οἰκαδε· si = εἰς ἥν περίπτωσιν = ἐντεῦθεν ἐπανέρχομαι εἰς τὸν οἶκον. si forte = μὴ τυχόν. pedem tulisset = κατέφυγεν ἐκεῖ (ἢ Κρέουσα). Σημείωσον τὴν διπλῆν ἐπανάληψιν τοῦ si forte, ἢτις δηλοῖ τὴν ἀγωνίαν τοῦ Αἰνείου περὶ τῆς τύχης τῆς ἀφανισθείσης Κρεούσης.

757. tectum = domum, παρατήρησον τὴν ἐναλλαγὴν τῶν χρόνων. irruerant, tenēbant, volvītur κλπ. tenebant = obtinebant = κατεῖχον.

758. ilicit = πάραντα. ignis edax = τὸ ἀδηφάγον, παμφάγον πῦρ. summa ad fastigia = μέχρι τῶν ἀκροτάτων κορυφῶν.

759. exsuperant = ὑπερβαίνουσι, τ. ἐ. τὴν στέγην. furit aestus ad auras = μαίνεται τὸ καῦμα πρὸς τὸν οὐρανόν. ad auras = ad caelum.

760. procēdo, ἐνν. a domo mea. sedes = domum = τὸν οἶκον. Ὁ Αἰνείας ἀπὸ τὴν οἰκίαν του, ἥν εἶδε κατοιμένην, διευθύνεται πρὸς τὴν ἀκρόπολιν καὶ τὰ ἀνάκτορα, βλέπει τὴν λείαν καὶ τοὺς αἰχμαλώτους φυλαττομένους ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν ἐν τῷ ἀσύλῳ τῆς Ἡρας, ἀλλ' ἢ Κρέουσα οὐδαμοῦ φαίνεται.

761. porticibus vacuis = ὑπὸ τὰς ἐρήμους στοάς· asylo-templo· οἱ Ἀχαιοὶ φυλάττουν τὴν λείαν ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἡρας, ὡς διακειμένης εὐμενῶς πρὸς αὐτούς. Τὸν ναὸν τοῦτον θέτει ὁ ποιητὴς ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως ἔχων ὑπὸ δύψει, ὡς φαίνεται, τὸν ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου ναὸν τῆς Ἡρας.

762. Phoenix, Φοῖνιξ, βασιλεὺς τῶν Δολόπων καὶ παιδαγωγὸς τοῦ Ἀχιλλέως.

763. gaza = ὁ θησαυρός. Περσ. ἥ λέξις γάζα.

764. mensae deorum? = τράπεζαι τὰς δόποίας ἐτοποθέτουν πλήρεις τροφῶν πρὸ τῶν εἰκόνων τῶν θεῶν κατὰ τὰς ιερὰς εὐωχίας.

765. crateres auro solidi, crateres solido auro = κρατῆρες ἐκ στερεοῦ χρυσοῦ, πάγχρυσοι, ὀλόχρυσοι. captiva vestis = αἰχμάλωτος ἐσθῆτς, περιληπτ. ἀντὶ captivae vestes, δηλ. σκεπάσματα καὶ τάπτητες.

766. puéri et pavidae matres' ἥσαν αἰχμάλωτοι, οὓς ἐποκέπιτο νὰ ἀπαγάγουν μεθ' ἑαυτῶν οἱ νικηταί. logo ordine = ἐν μακρῷ τάξει· τοῦτο δηλοῖ τὸ μέγα πλῆθος τῶν αἰχμαλώτων.

767. stant circum, τιμῆσις καὶ ἀναστροφὴ = circumstant.

768. quin etiam = καὶ δή, καὶ μάλιστα. ausus = τολμήσας.

769 - 770. Creūsam vocavi iterumque iterumque = πολλάκις, ἐπανειλημμένως ἀνεβόησα «Κρέουσα». ingemīnans = ἐπαναλαμβάνων. Ἡ διπλῆ ἐπανάληψις τοῦ iterumque ἐμφανιτικώτερον ἀναδεικνύει τὸ πολλάκις γιγνόμενον.

Στίχ. 771 — 794

771. tectis = aedificiis, ἀφαιρ. τοῦ τόπου = per aedificia = per domos = διὰ τῶν οἰκιῶν τῆς πόλεως, ἢτοι διὰ τῶν ὅδῶν· αἱ δοτικαὶ quaerenti καὶ furenti ἀναφέρονται εἰς τὸ ἀκολουθοῦν (στίχ. 73) mihi. furenti = ἐν ᾧ περιεπλανώμην μαινόμενος.

772. infelix simulacrum = τὸ ἄθλιον εἴδωλον.

773. vīsa, ἐνν. est. nota major imago = εἰκὼν μείζων τῆς γνωστῆς. Ἐπιστεύετο ὅτι οἱ τεμνεῶτες ἐμφανίζονται ἐν μείζονι σχήματι, ἐδῶ δὲ ἐπιποσθέτως καταστᾶσα ἡ Κρέουσα ἡρωΐνη ὥφειλε νὰ ἐμφανίσῃ τὴν εἰκόνα της μείζω ἢ κατ' ἄνθρωπον.

774. obstipui = ἐθαμβώθην. stetēruntque comae = ἡνωρθώθη ἡ κόμη. Πρὸς τὴν εἰκόνα προβλ. Ὁμηρον: ὁρθαὶ δὲ τρίχες ἔσταν ἐπὶ

γναμπτοῖσι μέλεσι. vox faucibus haesit=ή φωνὴ εἰς τὸν λάρυγγα ἐνεπάγη.

775. affari . . . demere, ἀπαρέμφ. περιγραφικά, ὃν ὑποκ. εἶναι τὸ Creusa.

776. quid iuvat? = τί ὁφελεῖ: indulgere insano dolori? νὰ ὑποχωρῆς εἰς ἄφρονα λύπην; λέγεται ἄφρων, διότι ταῦτα γίνονται οὐχὶ ἀκόντων τῶν θεῶν.

777. non sine numine divom: σημείωσον τὴν λιτότητα, πρβλ.
‘Ομ. ζ 240 οὐ πάντων ἀέκητι θεῶν.

778. comitem, κατηγορ. τοῦ Creusam.

778 - 779. nec . . . fas aut ille sinit = δὲν εἶναι πεπρωμένον (fas = fatum) οὐδὲν ὑπὸ τοῦ βασιλέως τοῦ νιψηλοῦ Ὀλύμπου ἐπιτετραμμένον.

778. longa exsilia = μακρὰς πλάνας ἔξω τῆς πατρίδος, ἀντικεί μενον τοῦ arandum, ἐξ οὗ ἔξαρτᾶται καὶ ἡ αἰτιατικὴ aequor. Τὸ δῆμα arare ἀριόζει εἰς τὸ aequor, ὅχι δύως καὶ εἰς τὸ exsilia, δπον θὰ νοήσωμεν κατὰ ζεῦγμα ἀλλο τι δῆμα, δπος λ. χ. obeῦnda.

781. Thybris, τύπος ἐλληνικὸς (Θύροις), οὐ συχνοτέραν χοῖσιν κάμνει ὁ Οὐεργύλιος ἢ τοῦ λατινικοῦ Tibēris ὀνομάζεται ὁ ποταμὸς Lydēs, διότι δὲν ἔει ἀπὸ τὴν Τυρρηνίαν, ἵνα οἱ κάτοικοι ἐνομίζοντο ὅτι κατάγονται ἀπὸ τὴν Αυδίαν. Τέμβριος ποτ. Φονγίας. arva ορί- ma virum, ‘Ομ. Μ. 184 ἀνδρῶν πίονα ἔργα (= γαῖαι καλλιεργημέναι ὑπὸ ἀνδρῶν φιλοπόνων).

782. leni agmīne = ἥρεμψ φεύματι.

783. res laetae = εὐτυχία. regia coniuncta, ἡ Λαονίνια, θυγά- τηρ τοῦ βασιλέως Λατίνου· ἥτο ἀνάγκη νὰ ἔξαφανισθῇ καὶ νὰ ἀποθεω-θῇ ἡ Κρέουσα, ἵνα ὁ Αλνείας ἔλθῃ εἰς τὸν δεύτερον τοῦτον γάμον.

784. parta (sunt). παθ. παρακ. τοῦ pario, pepéri-partum, ἔρε = γεννῶ, τίκτω, φύω. parta tibi, ἐνν. sunt = fato destinata sunt = τῇ μοίᾳ δώσισθησαν εἰς σέ. Τὸ parta ἀναφέρεται εἴς τε τὸ res laetae καὶ εἰς τὸ regnum καὶ εἰς τὸ regia coniuncta. lacrīmas dilectaе Creusae. τὰ δάκρυα τὰ χυνόμενα διὰ τὴν προσφιλῆ Κρέουσαν. pelle = παῦσον.

785. superbas, ποιητικῶς ἀναφέρεται τὸ ἐπίθετον εἰς τὸ sedes, ἀντὶ νὰ ἀναφέρεται εἰς τοὺς κατοίκους τῶν ἔδρῶν τούτων.

786. servītum' ὕπτιον δηλοῦν σκοπόν· magna deum genētrix.

δηλ. ἦ Κυβέλη, θεότης ἀσιατικὴ τῆς γῆς καὶ τῶν ὁρέων· ἐλατρεύετο μᾶλιστα ἐπὶ τῆς Ἱδης. Ταυτίζομένη πρὸς τὴν Ρέαν εἶναι ἡ μήτηρ τῶν θεῶν (Idaea mater), εἶναι πρὸς τοὺς Τοῦδας εὐμενῆς καὶ τώρα περιλαμβάνει εἰς τὰς ἀκολούθους της νύμφας καὶ τὴν Κρέονσαν. Ἡ Κρέονσα ἐν ἀρχῇ δονομάζει τὸν Αἰνείαν dulcem coniūgēm καὶ ἐν τῷ τέλει, ὅπου συνιστᾶ εἰς αὐτὸν τὸν κοινὸν νῖόν.

790. haec ubi dicta dedit, συνήθης ἡ φράσις παρὰ Οὐεργιλίῳ = ὡς εἶπε ταῦτα. Σημείωσον τὴν παρόγησιν.

792. ter conatus sum. Πρὸς τὴν φράσιν πρβλ. Ὁμ. λ. 206, ὅπου λέγεται διὰ τὸν Ὀδυσσέα ὅτι ματαίως προσεπάθησεν ἐν τῷ Ἀδη ὡς περιπτυχῆ τὴν μητέρα του: τρὶς μὲν ἐφωρμήθην ἐλέειν τέ με θυμὸς ἀνώγει, τρὶς δέ μοι ἐκ χειρῶν σκιῇ εἴκελον ἥ καὶ ὄνειρῳ ἔπτατο dare... circum = circumdare, τιμῆσις καὶ ἀναστροφή ἐκ τούτου τοῦ circumdare ἡ δοτικὴ collo ἔξαρταται.

Στίχ. 795 — 804

795. Sic demum = οὕτω τέλος πάντων, ἀφ' οὗ δηλ. τόσον χρόνον μὲ ἀνέμειναν, revīso socios = ἐπαναβλέπω τοὺς ἔταίρους.

796 - 797. ingentem comitum num̄erum = πολὺ μέγαν ἀκολούθων ἀριθμὸν = παπιληθεῖς ἀκολούθους. matres.. viros = ἄνδρας καὶ γυναικας· τούτῳ ἐπακολουθεῖ ὡς παράθεσις τὸ ἐν στίχ. 798 pubem = multitudinem καὶ volgus, exsilīo, δοτ. = πρὸς ἔξορίαν.

799. parati = παρεσκευασμένοι (δηλ. νὺ μὲ ἀκολουθήσουν) animis — opibus = ταῖς ψυχαῖς καὶ ταῖς οὐσίαις, ἔχοντες δηλ. τὸ ἀπατούμενον θάρρος, ἵνα μὲ τὰ ὑπάρχοντά των, ὅσα ἔσωσαν, ἀπέλθουν εἰς ἄλλον τόπον.

800. deducere = νὺ καταγάγω. Τὸ ὅημα κυριολεκτεῖται περὶ ἴδούσεως ἀποικιῶν· καλῶς δ' ἐλέχθη καὶ περὶ τοῦ Αἰνείου μέλλοντος νὺ ἴδούσῃ νέαν πόλιν.

801. iungis = ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῆς Ἱδης.

802. obsessa limină = καταλαβόντες τὰ κατώφλια.

803. nec spes opis (ferendae) ulla dabatur = οὐδεμία δ' ἐπὶ τις βοηθείας ὑπῆρχε.

804. cessi, δηλ. fato = ὑπεχώρησα εἰς τὴν μοῖραν, et sublato genitōre montes petīvi = καὶ ἀρας ἐπὶ τῶν ὕμων τὸν πατέρα μου εἰς τὰ ὅρη ἀπῆλθον.

ΒΙΒΛΙΟΝ III

ΣΤΙΧ. 39—68

39. Elōquar an silēam? ὑποτακτικαὶ ἀπορίαν δηλοῦσαι = νὰ ἔξ-
αγγείλω ἢ νὰ ἀποσιωπήσω; Τὰ δῆματα elōquor καὶ silēo. Ταῦτα ὡς
ἐν παρενθέσει λέγονται. gemitus lacrimabilis = στεναγμὸς θρηνώδης.

40. vox redditā = ἀκούεται φωνὴ ἔξερχομένη ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ
τύμβου καὶ εἶναι αὕτη ὡς ἀπόκρισις, ἵτις προεκλήθη ἀπὸ τὴν πρᾶξιν
τοῦ Αἰνείου, ὅστις εἶχεν ἐπιχειρήσει τρὶς νὰ ἀποσπάσῃ θάμνον, ἀπὸ
τὰς ἀποσπασθείσας δίζας τοῦ ὅποιου μέλαν εἶχε στάξει αἷμα.

41. quid = διατί; lacero, α' συζ. δμαλ. = σπαράσσω. iam parce
= φείδου τέλος πάντων. sepulto = mortuo. Ὁ Πολύδωρος, ὁ τοῦ Ποιη-
άμου νεώτατος νέός, δὲν ἔτυχε τῶν νενομισμένων ἐπικηδείων τιμῶν,
τὸ δὲ πτῶμά του κατὰ μικρὸν ἐσκεπάσθη ἀπὸ κόνιν, ὅπου φιζοβολή-
σαντα τὰ κατ' αὐτοῦ διφθέντα βέλη διεπέρασαν τοῦτο.

42. parce scelerare = noli scelerare = μὴ μίαινε. (scelerare =
polluere = μιαίνειν). tulit, συναπτέον τῷ externum = οὐχὶ ξένον πρὸς
σέ. tulit = protūlit = ἥνεγκεν εἰς φῶς, ἐγέννησεν.

43. aut cruor hic de stipe manat, διὰ τοῦ aut συνεχίζεται ἢ
ἀρνησις = οὐδὲ ρέει τὸ αἷμα τοῦτο ἀπὸ τὸ στέλεχος (ἄλλα ἀπὸ τὸ σῶ-
μα μου). stipes - itis = στέλεχος. mano α' σιζ. δμ. = ρέω. cruor -oris
ἀ. (κρύος;) = αἷμα, μάλιστα τὸ ἐκ τραύματος, λύθρον.

44. litus avārum = litus ubi tyrannus avarus habītat. avar-
rus = φιλάργυρος.

45. Nam Polydōrus ego = διότι εἶμαι ἐγὼ ὁ Πολύδωρος. Εἰς
τὸν πρόλογον τῆς Ἐκάβης τοῦ Εὐριπίδου ἦ σκιὰ τοῦ Πολυδώρου διη-
γεῖται τὸν θάνατόν του. Παρ' Ὁμήρῳ τὸν Πολύδωρον φονεύει ὁ
Ἀχιλλεύς. confīxum, δηλ. me = ἐμὲ διαπερανθέντα τὸ δῆμα confīgo,
-xi, -xum, -ere = διαπερῶ, διακεντῶ. ferrea telorum seges = σιδηροῦν

βελῶν λήιον, ἥτοι λήιον σιδηρῶν βελῶν, πυκνὴ γῆ σιδηρῶν βελῶν. iacūlis, πτῶσις δοτ. Τὸ λήιον τῶν βελῶν ἀνεφύη (increvit) εἰς αἰχμηρὰ δόρατα (iacūlis—acūtis), ἥτοι ἀπὸ τὰ ὅιφθέντα ἐκεῖνα βέλη ἀνεφύη πυκνὸν λήιον θάμνων εἰς σχῆμα δοράτων.

47. *anticipi* formidīne, ἀφαιρ. ὀνομ. *inceps* formīdo = διπλῷ φόβῳ, διὰ τὸ αἷμα τὸ ὁδοῖον εἶδον καὶ τοὺς λόγους οὓς ἡκουσα. *men-*tem, ἀνάφετε εἰς τὸ pressus. ἐλληνίζουσα ἢ σύνταξις.

48. *obstipui*, παρακ. τοῦ obstipesco = ἐκθαμβοῦμαι, ἐκπλήττομαι. steteruntque comae et vox faucibus haesit = καὶ ἡνωρθώθησαν αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς καὶ ἡ φωνὴ ἐνεπάγη εἰς τὸν λάρουγγα. sto = ἴσταμαι. fauces - ium, πληθ. = ὁ λάρουγξ, haerō = ἐμπήγνυμαι, ἐνέχομαι.

50. furtim λάθρᾳ (τῶν Ἑλλήνων). Εὐριπίδ. Ἐκάβ. 6 ὑπέξεπεμψεν. mandārat, ἀντὶ mandavērat = commendārat, commissērat = εἴχεν ἐπιτρέψει. Ἐκ τούτου ἔξαρταται τὸ γερουνδῖβον alendum, ὁ σημαίνει σκοπὸν = πρὸ τὸ θρέψαι.

51. Threīcio rēgi = εἰς τὸν Θρᾷκα βασιλέα. Πρόκειται περὶ τοῦ Πολυμῆστορος, συζύγου τῆς Ἰλιόνης, θυγατρὸς τοῦ Πριάμου. diffido, -isus, -sum, -ere alicui = ἀπιστῶ, δυσπιστῶ τινι.

52. cingi obsidiōne = cinctam tenēri obsidiōne = εἶχε πολιορκηθῆ καὶ κυκλωθῆ. Ἡ Τροία δὲν περιεκυκλώθη ἀπὸ τοὺς Ἀχαιούς, ἀλλ᾽ ὁ ποιητὴς εἰς ἡρωϊκοὺς χρόνους μεταφέρει πολιορκίαν γενομένην κατὰ ὅμων τρόπον. res Agamemnonias secūtus = τὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος, τὸν Ἀγαμέμνονα ἀκολουθήσας.

55. fas, τὸ τῆς ξενίας δίκαιον.

56. auro potitur, τοῦ χρυσοῦ γίνεται κύριος. Ἡ παραλήγουσα τοῦ ὄντα ποτίτος ποτίτος βραχεῖα κατὰ τὴν γ' συζυγίαν.

57. sacra famēs = ἀνοσία πεῖνα. sacer = ὁ τοῖς χθονίοις θεοῖς καθιερωμένος, ὁ ἔξαγιστος· ἐντεῦθεν καὶ ἡ σημασία τοῦ ἀνοσίου.

59. monstra = prodigium = τὸ τερατῶδες σημεῖον. deum - deorum, procēres - um = οἵ ἐν τῇ πολιτείᾳ πρωτεύοντες, refēro et quae sit sententia posco = ἀναφέω καὶ ποία εἶναι ἡ γνώμη ἐρωτῶ· ἔκαμε δηλ. ὁ Αἰνείας διτὶ ἔκαμνεν ὁ ἄρχων εἰς τὴν σύγκλητον τὴν ὁμαλίην, διταν ἔζητε τὴν γνώμην (πρβλ. τὰς φράσεις: referre (relatio) ad se- natum καὶ rogare sententias).

60. omnibus idem animus, ἐνν. est = omnibus idem placet = δόλοι τὴν ἔχουν γνώμην· ὑποκείμενα εἶναι τὰ ἀπαρέμφ. 1) ex-

cedere (=ξελθεῖν), 2) linqui pollūtum hospitium = νὰ ἐγκαταλειφθῇ ἡ μιανθεῖσα ξενία. 3) classibus (= navibus) austros (= ventos) dare = εἰς τὰς ναῦς τοὺς ἀνέμους νὰ δώσωμεν (ἀναπετάσαντες τὰ ἵστα), ὅστε δηλ. νὰ καταστήσωμεν αὐτὰς ἴκανὰς πρὸς ἀπόπλουν.

62. ergo = λοιπόν. instauramus funus = πάλιν ποιοῦμεν ταφήν. Τὸ πτῶμα τοῦ Πολυδώρου πρόχειρον εἶχε λάβει ταφήν· νῦν ἐπιτελεῖται αὕτη ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Αἰνείαν κατὰ τὰ ὁμαϊκὰ ἔθιμα διὰ συσσωρεύσεως χώματος, ὅσιε νὰ ἀποτελεσθῇ τύμβος (ingens aggeritur tumulo (δοτικὴ) tellus).

63. Manibus = τῇ ψυχῇ (τοῦ Πολυδώρου). Αἱ ψυχαὶ τῶν τεθνεῶτων, τυχοῦσαι τῶν νενομισμένων τιμῶν, ἐγίνοντο χρόνιοι δαίμονες (manes). arae = βωμοί· ἔθος εἰς τοὺς Ρωμαίους ἦτο νὰ ἰδρύουν περισσοτέρους τοῦ ἐνὸς βωμοὺς εἰς τοὺς τεθνεῶτας κατὰ τὴν ἐπικήδειον τελετὴν.

64. caerulēis = nigris. vittae = ταινίαι, σιέμματα (διὰ τοὺς βωμούς). maestae = maestitiam declarantes = πένθος δεικνύοντες (οἱ βωμοί). atra = ἡ μαύρη· ἡ κυπάρισσος λέγεται atra οὐχὶ διὰ τὸ χρῶμα, ἀλλὰ διὰ τὴν συμβολικήν της παράστασιν.

65. Iliādes, εἶναι αἱ Τρωάδες, αἱ τοῦ Αἰνείου ἀκόλουθοι. crinem solūtae = crinibus passis = λυσίκομοι. de more, δηλ. lugentium = ὅσπερ ἔθος τοῖς πενθοῦσιν.

66. inferīmus, εἰς τοὺς νεκροὺς προσφέρονται χοαὶ ἐκ γάλακτος, μέλιτος, οἴνου ἀκράτου καὶ αἷματος τῶν Ἱερείων. Τὸ ὁῆμα τὸ κυριολεκτούμενον ἐπὶ τῆς προσφορᾶς τῶν χοῶν εἶναι τὸ infēro, ὅστε inferīmus = ἐπιφερόμεθα χοάς. tepido lacte = χλιαρῷ (νεωστὶ ἀμελχθέντι) γάλακτι. cymbia = ποιήρια, patēras = φιάλας. sacri sanguinis = αἷματος τῶν Ἱερείων.

68. condīmus sepulcro = ἀποθέτομεν, κρύπτομεν εἰς τὸν τάφον. Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀποθανόντος λαμβάνει τὴν αἰωνίαν ἀνάπτασιν, ἀφ' οὗ γίνηται νενομισμένη ταφή. suprēmum = τὸ ὕστατον, voce ciēmus = vocamus, δηλ. μὲ τὸ τριπλόν vale (χαῖρε).

Στίχ. 84 — 98

84. templa· δὲ πληθ. ἀντὶ τοῦ ἐν. ἐτέθη ποιητικῶς. dei = τοῦ θεοῦ (Ἀπόλλωνος). saxo structa vetūsto (=templa). vetūsta = ἐκ

λίθου παλαιοῦ κατεσκευασμένον, παλαιὸν (ναόν). *venērōr - atus sum - ari* = σέβομαι.

85. da, προστακτικὴ τοῦ do = δός! *propriam domum = perpetuum domum = διαρκῆ οἶκον, κατοικίαν.* *Thymbraee = Θύμβραις, οὗτοι καλεῖται ὁ θεὸς ἀπὸ τὴν πεδιάδα Θύμβρην, τὴν δποίαν διαρρέει ὁ ἔγγυς τῆς Τροίας ποταμὸς Θύμβρις καὶ εἰς τὴν ὁτοίαν ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος περίφημος ὑπῆρχε.*

86. *mansūram urbem = πόλιν μέγιλουσαν νὰ μείνῃ, διαρκῆ πόλιν.* *altēra Pergāma = ἄλλην δηλ. ἀκόρποιν, ἦν ὁ Αἰνείας θὰ κτίσῃ ὡς ἀκόρποιν δευτέρας Τροίας. reliquias Danāum atque immītis Achilli aī γεν. εἴναι ὑποκειμενικὰ = quos Danai.. Achilles reliquērunt = τὰ λείψανα τῶν Τρώων, ὅν ἐφείσθησαν οἱ Δαναοὶ καὶ ὁ ἀπηνῆς Ἀχιλλέυς. Ἡ γεν. Achilli κατὰ συναίρεσιν τοῦ Achillei (δνομ. Achilleus).*

88. quem sequimur? δηλ. *ducem = quem sequi nos (ducem) iubes?* τίνα νὰ ἀκολουθήσωμεν ἀρχηγὸν κελεύεις; Σημείωσον τὴν χρῆσιν τῆς δρ. ἀντὶ τῆς ὑποτ. τοῦ ἐνεστῶτος ἐπὶ ἀπορίας τοῦ πρακτέου. quovoc = ἢ ποῦ; ubi = ποῦ;

89. *augurium = χρησμός, illabēre = προστακτ. ἐνεστ. τεῦ illabor (in - labor). apsus sum = ἐνοιισθαίνω, εἰσπίπτω, εἰσδύομαι ανίμις δοτ.* Ὁ Θεὸς εἰσδύεται (illabitur) εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, τοὺς δποίους ἔμπνεει καὶ φωτίζει.

90. *vix... fatus eram... omnia visa, δηλ. sunt. Σημείωσον τὴν κατὰ παράταξιν ἀσύνδετον ἐκφορὰν ἀντὶ τῆς συνήθευσ: vix fatus eram, cum omnia visa sunt. repente = αἰφνιδίως. tremere, ἀπαρ. τοῦ tremo, -ūi, -ere = σείομαι.*

91. *limināque = τὸ μέρος (liminā = οἱ οὖδοι) ἀντὶ τοῦ διλού (τοῦ ναοῦ). Τὸ φωνῆν ε τοῦ que εἰς τὴν θέσιν τοῦ δευτέρου ποδὸς ὅταν ἀκολουθῇ λέξις μὲ ἄλλο que (laurusque) λαμβάνεται ὡς μαρῷον. laurus, πληθυντικὸς δ ἀριθμός, δεικνύων δάσος δαφνῶν.*

92. *mons, εἴναι τὸ δόρος τοῦ Κύνθου, δ Κύνθος. cortīna = λέβης κατ' ἔξοχὴν ὁ τρίποντος λέβης τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος, δ Δελφικὸς τρίποντος, κατ' ἔκτασιν δὲ δ τοῦ μαντείου χῶρος ἢ τὸ μαντεῖον αὐτό. mūgio = μυκῶμαι.*

93. *submissi petīmus terram = ταπεινοὶ πίπτομεν κατὰ γῆς. ad auris = εἰς τὰ ὕτα.*

94. duri = πολυτλήμονες.

95. quae vos... accipiet redūces = ἡ γῆ, ἥπις πρώτη (prima) εἰδεὶ νὰ γεννᾶται τὸ γένος σας (tulit vos) ἀπὸ τοὺς πρώτους προγόνους (a stirpe parentum), ἡ αὐτὴ θὰ σᾶς δεχθῇ (vos accipiet) ἐπανελθόντας (redūces). redūces, κατηγορούμενον. Κατὰ ταῦτα δὲ πλοῦς τοῦ Αἰνείου εἰς Ἱταλίαν εἶναι ἐπάνοδος αὐτοῦ. ubere laeto = solo pinguiet fertili, μὲν ἔδαφος παχὺ καὶ γόνιμον. Τὸ ubere laeto κεῖται μεταφορικῶς· προβλ. τὸ διμηρικὸν «οὐνθαρός ἀρούρης».

97. hic = ἐνταῦθα. domus Aeneae = δὲ οἶκος, ἡ γενεὰ τοῦ Αἰνείου. cunctis dominabitur κλπ. Εἶναι προφητεία, πρὸς ἣν πρέπει νὰ παραβάλῃ τις τὴν παρ' Ὁμήρῳ ὑπόσχεσιν τοῦ Ποσειδῶνος, ὅτε οὗτος ἔσωζε τὸν Αἴνειαν: νῦν δὲ δὴ Αἴνεια βίη Τρώεσσιν ἀνάξει καὶ παίδων παῖδες, τοίκεν μετόπισθε γένενται (et natu natorum et qui nascentur ab illis). Σημειωτέον δὲ διὰ τοῦ Οὐεργάλιος ἔχει ὁπότε τοῦ γράφων Πάντεσσι ἀντὶ Τρώεσσι. Προσημειωτέον δὲ διὰ οἱ ἐν λόγῳ διμηρικοὶ στίχοι περιελήφθησαν εἰς τὴν Ἰλιάδα ὑπὸ φωφροῦ, διστις ἥθελε νὰ ἔξυμνησῃ δυναστικὴν οἰκογένειαν ἀρχουσαν ἐν Σκήψει τῆς Αἰολίδος καὶ ἀνάγουσαν τὴν παταγωγὴν τῆς εἰς τὸν Αἴνειαν.

ΣΤΙΧ. 161 — 167

161. Mutandae sedes, ἐνν. sunt = πρέπει νὰ γίνῃ ἀλλαγὴ ἔδρας, τόπου. suāsit, παρακ. τοῦ suadeo = πείθω· ἐνταῦθα suāsit = ὑπέδειξεν.

162. Cretae = in Creta, ἐν τῇ Κρήτῃ. considēre, ἀπαρεμφ. τοῦ consido, -ēdi, -essum, -ere = καθεῖσματι, κατοικίζομαι.

163. Hesperiam Grai cognomine dicunt = Ἐσπερίαν οἱ Ἑλληνες ἐπονομάζουν. Πᾶσαν τὴν πρὸς ἐσπέραν χώραν ἐκάλουν οἱ Ἑλληνες Ἐσπερίαν καὶ μάλιστα τὴν Ἱταλίαν καὶ τὴν Ἰσπανίαν, πολὺ συχνὰ δὲ τὴν Ἱταλίαν.

164. potens armis atque ubere glaebae = πολεμικὴ καὶ εὔφροση.

165. Oenōtri. Οἰνωτοοί, ἀρχαῖος λαὸς εἰς τὴν νότιον Ἱταλίαν, τὴν κατόπιν χώραν τῶν Βρουττίων καὶ Λευκανῶν. colo, -ūi, cultum -ere = κατοικῶ. fama, ἐνν. est. minōres = οἱ μεταγενέστεροι.

166. ducis. Κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ Ἱταλὸς ἦτο βασιλεὺς τῶν Ἱτα-

λῶν· κατὰ τὸν Θουκυδίδην (VI 2,5) τῶν Σικελῶν· ἡ γενικὴ ducis ἔξαρται ἐκ τοῦ de nomine = ἀπὸ τοῦ δόνόματος τοῦ ἡγεμόνος, τοῦ βασιλέως. gentem = terram, δηλ. τὴν χώραν, εἰς τὴν δποίαν δ λαὸς κατώχησεν.

Στίχ. 306 — 342

306. ut = ὁς, μόλις. Troia armia = τρωϊκὰ ὅπλα, ἥτοι τοὺς ἀκολούθους τοῦ Αἰνείου ὥπλισμένους κατὰ τὸν τρωϊκὸν τρόπον.

307. magnis monstris θαυμαστὴ ἡ διωσημία διὰ τὴν Ἀνδρομάχην ἢτο γὰρ βλέπῃ Τρωᾶς ἐνόπλους.

308. visu in medio = ἐν τῷ ἐστέκετο καὶ ἐθεᾶτο. deriguit = καταπέπηγε, ἀποπέπηγε, ἐπάγωσε. Τὸ φῆμα derigesco. calor ossa reliquit = ἡ θερμότης τὰ δυτικά κατέλιπεν Προβλ. τὸ παρ' Ὁμήρῳ φόβος κρυελός.

309. labitur = σφάλλεται. κινδυνεύει γὰρ πέσῃ vix tandem = μόλις τέλος. longo tempore = post longum tempus. fatur = διμιλεῖ, προβλ. τὰ παρ' Ὁμήρῳ, Ὁδ. δ 706 δὴ μιν ἀμφασίη ἐπέων λάβει δψὲ δὲ δῆ μιν ἐπέεσσιν ἀμειβομένη προσέειπεν. Ἡ Ἀνδρομάχη λιποθυμεῖ καὶ ἀφ' οὗ συνέρχεται δυμιλεῖ.

310. vera facies . . . verus nuntius, κατηγορούμενα εἰς τὸ ὄποκ. τι (adfers), ἀντὶ γὰρ συμφωνήσουν πρός τὸ ἀντικείμενον te = ἐμφανίζεσαι πρός με (te adfers) ὡς ἀληθινὴ μορφή, ὡς ἀληθῆς ἄγγελος; Τὴν ἐρώτησιν ταύτην διασαφεῖ ἡ ἐπομένη ἐρώτησις: vivis ne = ζῆς;

311. lux alma = τὸ φῶς τὸ ζωογόνον, δηλ. ἡ ζωή. si lux alma recessit = ἐὰν ἡ ζωὴ ἀπεχώρησε· δηλ. ἐὰν δὲν εἶσαι παρὰ κενὴ σκιὰ (vana imago, umbra). ὑπῆρχεν ἡ πίστις ὅτι αἱ σκιαὶ τῶν τεθνεώτων ἐνεφανίζοντο κατὰ τὰς θυσίας, ἵνα λάβουν μέρος εἰς αὐτάς.

312. Heetor ubi est? = Ὁ Ἐκτωρ ποῦ εἶναι; διατί δὲ Ὁ Ἐκτωρ δὲν ἐμφανίζεται; Ἡ Ἀνδρομάχη ἀποροῦσα ἐρωτᾷ διατί δὲν ἐμφανίζεται καὶ ἡ σκιὰ τοῦ Ἐκτωρος, εἰς δὲν ἡ θυσία προσφέρεται, ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι δὲ Αἰνείας ἔχεται ὡς σκιὰ ἀπὸ τὸν Ἀδην.

313. furenti (αὐτῇ τῇ Ἀνδρομάχῃ) μαινομένῃ (insolabiliter et impatienter dolenti) (= ἀπωγορήτως καὶ οὐχὶ καρτερικῶς λυπουμένῃ). Τὸ furere σύνηθες φῆμα περὶ σφοδροῦ ψυχικοῦ πάθους.

314. subic̄io = ὑποβάλλω, ἀποκρίνομαι. hisco = κυρίως μένω κεχηνώς, γάσκω, ἀνοίγω τὸ στόμα μου χωρίς γὰρ ἡμιποδῶν γὰρ εἴπω

λέξιν. εἶτα: μόλις καὶ μετὰ κόπου λέγω τι. *turbātus* = ταραχθείς.

315. *extrema per omnia* = *per omnia summa discrimina* (pericula) ἐν μέσῳ δλων τῶν κινδύνων. *vitam duco* = τὸν βίον διάγω. *equidem* = ἔγωγε. *vivo equidem* = ζῶ βέβαια.

316. *ne dubita* = *noli dubitare* = νὰ μὴ ἀμφιβάλλῃς.

317. *deiectam tanto coniuge* = *orbatem tanto coniuge* = στερηθεῖσαν τηλικούτου συζύγου, δηλ. τοῦ Ἐκτορος. Ἡ φάσις ἐλέχην κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ *deicere aliquem honore, spe* = στερεῖν τινα τῆς τιμῆς, τῆς ἐλπίδος. Εἰς τὸ *deicere* ὑπάρχει ἡ ἔννοια τοῦ καταπίπτειν, πρὸς αὐτὴν δὲ τὴν ἔννοιαν προσηρμόσθη προσφυῶς τὸ *excipit*; *excipio* = ὑποδέχομαι τινα καταπίπτοντα.

318. *quae fortuna revīsit?* δηλ. *te* = ποία τύχη πάλιν σὲ ἐπεσκέφθη, πάλιν προσεμειδίασε πρὸς σέ. *digna satis* = ἀνταξιωτάτη. *Andromache*, ἀφαιρ. ἔξαρτωμένη ἐκ τοῦ *digna*, ἀποδοτέα διὰ γενικῆς τῆς Ἀνδρομάχης. *Hectōris*, ἔνν. τὸ *uxore* = συζύγου τοῦ Ἐκτορος.

319. *Pyrrhin* = *Pyrrhine*. Τὸ τελικὸν βραχὺ ε., ἐπειδὴ ἀσθενῶς ἐπροφέρετο, ἔξεπιπτεν. *conubia servas* = εῖσαι σύζυγος. Τοῦτο λέγεται κατ' εὐφημισμόν. Ἡ Ἀνδρομάχη, ἀφ' οὗ ἥχθη εἰς δουλείαν, δὲν ἦτο κυρίως σύζυγος τοῦ Πύρρου.

320. *deīēcit voltum* = κατέβαλε τὸ πρόσωπον· φυσικὰ κατόπιν τῆς τελευταίας ἐρωτήσεως τοῦ Αἰνείου. *demīssa voce* = μὲν χαμηλὴν φωνὴν.

321. *fēlix una ante alias Priamiēia virgo* = Ὁ πασῶν τῶν θυγατέρων τοῦ Πριάμου εὐδαιμονεστάτη. Τοῦτο λέγεται διὰ τὴν Πολυξένην. Ταύτης ἔρασθεὶς δὲ Ἀχιλλεὺς ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Πάριδος εἰς αὐτὴν τοῦ γάμου τὴν προπαρασκευήν. Μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου ἡ σκιὰ τοῦ Ἀχιλλέως ἀπήτει τὸ ἀναλογοῦν αὐτῇ μερίδιον τῆς λείας καὶ δὲ *Kālχas* ἐκέλευσε νὰ θυσιασθῇ εἰς αὐτὸν ἐπάνω εἰς τὸν τάφον ἢ Πολυξένη.

323. *quaes... sortitus non pertulit ullos.* πρότασις ἀναφορικὴ καθ' ὅριται κὴν ἐκφερομένη, κατ' ἔννοιαν δὲ αἰτιολογικὴ τοῦ *felix· sortitus - us* = ἡ κλήρωσις. Διὰ κλήρου διεμοίραζον οἱ πολεμισταὶ μεταξύ των τὴν πολεμικὴν λείαν, περιλαμβανομένων καὶ τῶν αἰχμαλώτων. *tetigit cubile* = ἥψατο τοῦ λέχους. *erūs, - eri* = δεσπότης, κύριος.

338. *ignārum*, δηλ. *te huius regiōnis* = σὲ ἀγνοοῦντα ταύτην ἔδω τὴν χώραν.

339. quid puer Ascanius, δηλ. agit? supērat? ἀμεταβάτως = superstes est? = ἐπιέζῃ; vescitur aura (aetheria) = fruitur aura (aetheria)? = ἀπολαύει τῆς αἰθερίας αὔρας;

340. ecqua cura = ἄρα γε ὑπάρχει τις πόθος; Τὸ tamen = ὅμως δηλοὶ σαφέστερον τὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὸ amissae parentis = ἀν καὶ ἀπέθανεν ἡ μήτηρ του ἐνθυμεῖται μὲ πόθον αὐτὴν ὁ παῖς;

343. avunculus' ἡ Κρέονσα μήτηρ τοῦ Ἀσκανίου, ἡτο ἀδελφὴ τοῦ Ἐκτορος. avunculus = ὁ πρὸς μητρὸς θεῖος. excitat, δηλ. ruerum = ἔκεγισει τὸν παῖδα διὰ τῶν ιδίων του παραδειγμάτων ἀνδρείας καὶ ἀρετῆς; anīmī virīles = ἀνδρεία. virtus = ἀρετή.

Στίχ. 441 — 460

441. Huc = ἐνταῦθα. delātus = καταταχθείς.

442. divīnos = sacros. et Averna, ἐπεξηγεῖ τὸ dīv. Iacus. Averna ("Αօρνα κατὰ τὸ τὰ Τάρταρο) οὐδ. πληθ. ως οὐσιαστικὸν λαμβανόμενον" ἐπιστεύετο διτὶ παρὰ τὴν "Αօρνον λίμνην ὑπῆρχε ἡ εἰς "Ἄδου κατάβασις. sonantia silvis = ἀντηχοῦντα ἀπὸ τῶν θόρυβον τῶν δασῶν τῶν παρὰ τὰς ὄχθας. silvis, ἀφαιρ. δργ.

443. insānam vatem = ἔνθεον μάντιν, δηλ. τὴν Σιβύλλαν. rupe sub īma = εἰς τὸ βάθος σπηλαίου βραχώδους (στίχ. 446 antro, 450 cavo saxo).

444. canit = ἔδει, χρησμοδοτεῖ. ἔμμετροι ἥσαν οἱ χρησμοί. folisque notas et nomīna mandat = καὶ εἰς φύλλα γράμματα καὶ λέξεις παραδίδει.

446. digērit in numērum, διατάσσει κατὰ χρονικὴν ἀκολουθίαν (τὰ μέλλοντα, τὰ γραφόμενα ὑπὸ αὐτῆς (τῆς Σιβύλλης) ἐπὶ φύλλων δένδρου). seclusa = ἐγκεκλεισμένα.

447. locis = ἔκαστος χρησμὸς εἰς τὴν θέσιν του.

448. eadem, ἀντικ. τοῦ īmpūlit. verso cardīne = στραφείσης τῆς στροφίγγος, ἡτοι ἀνοιγείσης τῆς θύρας. tenūis ventus = λεπτὸς ἀνέμος, δηλ. πνοὴ ἀνέμου.

449. ianūa, ἡ πύλη ἀνοιγομένη ἐπιτρέπει νὺ εἰσέλθῃ ἀνέμος καὶ δι' αὐτὸ ἀναταράσσει τὰ φύλλα.

451. nec revocāre situs = nec restituere ordinem foliōrum = οὐδὲ νὺ ἀποκαταστήσῃ τὴν τάξιν τῶν φύλλων.

452. *inconsulti abeunt* = χωρὶς νὰ λάβουν χρησμὸν ἀπέρχονται (οἱ ἐπερωτήσαντες τὴν Σίβυλλαν). Δηλ. δ παρὰ τῆς Σιβύλλης μὴ ζητήσας νὰ χρησμοδοτήσῃ διὰ στόματος, λαμβάνει τὸ πρῶτον τυχὸν φύλλον ἀπὸ τὰ διασκορπισθέντα ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, ἀλλ᾽ δ ἐπ᾽ αὐτοῦ ἀναγνεγραμμένος χρησμὸς συχνὰ δὲν ἀρμόζει εἰς τὴν γενομένην ἐρώτησιν διὸ καὶ δ ἐπερωτήσας ἀπέρχεται *inconsultus* (χωρὶς νὰ λάβῃ χρησμὸν) καὶ μισεῖ (*odere*) τὴν ἔδραν τῆς Σιβύλλης. ‘Η Σίβυλλα, τοῦ Ἀπόλλωνος προφῆτις, κατήγετο ἀπὸ τὴν Μαρτησὸν τῆς Τρωάδος ἢ ἀπὸ τὰς Ἐρυθρὰς τῆς Ἰωνίας. Τὸ δνομα Σίβυλλα ἀρχικῶς κύριον ἀτομικὸν δνομα ὅν, ἔγινε κατόπιν γενικόν. Εἰς τὴν Ἰταλίαν ἢ λατεσία τῶν Σιβυλλῶν εἰσήχθη ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. ‘Η Κυμαία Σίβυλλα ἦτο τρόπον τινὰ τῶν Ρωμαίων τὸ ἐπίσημον μαντεῖον.

452. *ne fuērint tanti* = ἀπαγόρευσις· *tanti*, γεν. τοῦ τιμήματος. *dispendia*, ὄνομαστ. πληθ. (*dispendium* ὁ ἐν.) = ἀπώλεια. *moraes*, γεννικὴ ἐπεξηγηματικὴ = ἀπώλεια χρονοτριβῆς, ζημία ὀφειλομένη εἰς τὴν ἀναβολὴν. Ἐκ τῆς προτάσεως *ne fuērint tanti* ἐξαρτῶνται αἱ προτάσεις *qui in adēas... poscas* = *ut non*. ‘Η ἔννοια εἶναι : Μὴ δώσῃς τόσην σημασίαν εἰς τὴν ἀπώλειαν ὀλίγου χρόνου, ὥστε νὰ μὴ προσέλθῃς εἰς τὴν μάντιν καὶ ζητήσῃς χρησμόν. Μὴ ἀμελήσῃς διὰ νὰ κερδίσῃς ὀλίγον καιρόν, νὰ προσέλθῃς αὐλ.

454. *quam vis increpītent* = δσον καὶ ἀν γογγύζουν οἱ ἑταῖροι (socii) et vi cursus vela vocet in altum· καὶ δσον ἀν ἢ εὐκαιρία τοῦ πλοῦ ἀπαιτεῖ ἵσχυρῶς (vi) νὰ ἐπισπεύσῃς τὴν ἀναχώρησιν. Τὴν ὅλην ταύτην πρότισιν ἔξηγει σαφέστερον ἢ ἐπομένη : possis que sinus implēre secundos = καὶ δύνασαι τοὺς κόλπους (τῶν ἴστιών) νὰ πληρώσῃς εὖνοϊκῶν ἀνέμων. ipsa canat vocemque volens atque ora resolvat = αὐτὴ ἢ ἵδια ἂς προφητεύσῃ καὶ εὐμενής τὴν φωνὴν καὶ τὸ στόμα ἂς λύσῃ.

459. *quo' σύναπτε τῷ modo* = τίνι τρόπῳ. *quemque*, σύναπτε τῷ *labore* = ἔκαστον κόπον. *fugiasque ferasque* = εἴτε νὰ ἀποφύγῃς εἴτε νὰ ὑπομείνῃς.

460. *expediet*, δηλ. *dictis* = *expōnet* = θὰ ἐκθέσῃ, θὰ εἴπῃ. *cursus dabit secundos*, ἢ Σίβυλλα δὲν δύναται νὰ δώσῃ πλοῦν αἴσιον, μόνον νὰ προφητεύσῃ ἡμπορεῖ· δθεν τὸ *dabit* = *docēbit* θὰ διδάξῃ, θὰ προφητεύσῃ. *venerāta*· ληπτέον παθητικῶς = ἰκετευθεῖσα (δηλ. διὰ θυσιῶν).

707. Drepāni portus = τοῦ Δρεπάνου ὁ λιμὴν (παρὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ "Ἐρυχοῦ"). illaetabilis ora = ἀτερπής χῶρος· οὗτος ὁ ποιητὴς καλεῖ τὴν περὶ τὸ ἀκρωτήριον Δρέπανον χώραν διὰ τὸ ἀμμῶδες καὶ ἄγονον αὐτῆς.

708. actus pelagi tot tempestatibus = ἀφ' οὗ ὑπέστην τόσας τρικυμίας εἰς τὸ πέλαγος (= ἀφ' οὗ δὲ τόσας ἐδοκίμασα συμφορὰς) τώρα δοκιμάζω καὶ ἄλλην, δηλ. amitto genitorem = χάνω τὸν πατέρα Ἀγγίσην. omnis curae casusque levāmen, diorismὸς κατὰ παραθεσιν εἰς τὸ genitorem (γεννήτορα) = πάσης φροντίδος καὶ περιπετείας ἀνακούφισιν.

711. nequiquam = μάτην· ὅντως μάτην, διότι δὲν εἶχε τὴν εὐτυχίαν ὁ Ἀγγίσης νὰ ἔδη τὴν ποθητὴν γῆν τῆς Ἰταλίας.

712. nec vates Hellenus praedixit = οὔτε ὁ προφήτης, ὁ μάντις Ἐλενος (μοῦ) προεφήτευσε (τὸν θάνατον). πρβλ. Ὁμ. Ρ, 410 κ. ἔ. δὴ τότε γ' οὐδὲ οἱ (τῷ Ἀχιλλεῖ) ἔειπε κακὸν τόσον, ὅσον ἐτύχθη, μήτηρ, ὅττι δά οἱ πολὺ φίλιτας ὥλεθ' ἔταῖρος.

714. labor extrēmus = ὁ ὕστατος πόνος, δηλ. τὸ τέρμα τῶν ταλαιπωριῶν μου. Σημείωσον ὅτι δὲν λογίζεται ἐδῶ ἡ τρικυμία ποὺ ἔξωθησε τὸν Αἰνείαν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀφρικῆς.

716. unus = μόνος. intentis omnibus = ἐνῷ πάντες ἐπρόσεχαν.

717. fata renarrābat divom cursusque docēbat = τὰ πεπρωμένα τῶν θεῶν διηγεῖτο καὶ τὰς περιπλανήσεις ἔξήγει.

718. conticūit tandem = ἐσιώπησε τέλος. factoque hic fine καὶ τελειώσας ἐδῶ (τὴν διήγησιν). quievit = ἤσυχασεν, ἀνεπαύθη.

